

KARYS

1973
GEGUŽĖ
Nr. 5

KARYS

1973
Nr. 5 (1492)

Redaktorius
ZIGMAS RAULINAITIS

Administratorius
LEONAS BILERIS

Redakatoriaus pavaduotojas
JONAS RŪTENIS

Atskirus skyrius redaguoja:

P. PETRUŠAITIS
"Tremties Trimitas"

S. KAUNELIENĖ
"Šaulė Tremtyje"

BALYS BRAZDŽIONIS
"Lietuviai Kariai Laisvajam
Pasaulyje"
BRONIUS BALČIONAS
"Karinės Žinios"

Leidžia:
L. V. S. RAMOVĖ N. Y. SKYRIUS

TURINYS

K. Sragauskas — Balandžio mėn. 14 d. LŠST atstovų suvažiavime, Detroite, pašventinta šaulių moterų vėliava su įrašu: "L. Š. Sąjungos Močiutės Sibiro Kankinės Emilijos Pūtvienės Šaulės J. A. V. ir Kanadoje". Vėliavos mecenatė a. a. šaulė Stasė Pranienienė. Šaulių moterų vadovę atstovavusi Stefanija Kaunelienė vėliavą perduoda "St. Butkaus" kp. moterų vadovei Emilijai Kutkienei. Deš. vėliavnešė Elzbieta Jodinskienė	viršelis
J. Tapulionis — Klaipėdos krašto atvadavimo "istorijos"	145
A. Budreckas — Napoleono karo veiksmai Lietuvoje, I d.	152
P. Būtėnas — Gintaro šneka (pabaiga)	159
B. B. — Karinis mokslinis parengimas Sov. Rusijoje	165
Tremties Trimitas	166
Šaulė Tremtyje	171
Lietuviai Kariai Laisvame Pasaulyje	174
Karinės Žinios	175
B. B. — Ginklai partizanų veiksmuose	178
Kronika	179

ATSTOVAI:

Baltimore — M. ŠIMKUS, Chicago — J. STANKONAS, Cleveland — F. EIDIMTAS, Los Angeles — O. ZADVYDAS, Australia — V. ŠALKONAS

PLATINTOJAI

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALSTYBĖSE

BOSTON, MASS. — S. J. Minkus
CHICAGO, ILL. — L. Griauzdė,
"Gifts International", "Parama"
DETROIT, MICH. — V. Perminas,
Čižauskas
GRAND RAPIDS, MICH. — J. Belinis
OMAHA, NEBR. — J. Kantanavičius
WOODHAVEN, N.Y. — "Romuva"
WATERBURY, CONN. — "Spauda"

KANADOJE

HAMILTON, ONT. — J. Orvidas
TORONTO, ONT. — Augustinas Kuolas, P. Misevičius
MONTREAL, QUE. — "Parish Library"

ANGLIJOJE

"DAINORA" — 14 Priory Road, Kew
Surry

V. VOKIETIJOJE — Juozas Venys
6796 Schoenenbert-Kuebelberg 1,
Duererstr. 13 Postfach 242

AUSTRALIJOJE

A. Kubilius
S. Slavickas — 44 Slevin St., Geelong North, 3215, Vic. Australia
L. Vasilionas — 3 Wall Street, Norwood 5067

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams — \$9.00, pusmečiui — \$4.50, atskiro nr. — \$1.00

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS, 916 Willoughby Ave., Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.

KARYS, magazine for the veterans, of Lithuanian descent and for Lithuanians in the wide world.

Published monthly except July and August by "KARYS" — 916 Willoughby Avenue, Brooklyn, N.Y. 11221, U.S.A.
Subscription \$8.00 per year. Single copy 80 cents • SECOND CLASS POSTAGE PAID AT BROOKLYN, N.Y.

Isteigtas Lietuvoje 1919—
Nepriklausomybės kovų—
metais

KARYS

Atgaivintas Jungtinėse
Amerikos Valstybėse 1950
metais

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 5 (1492)

GEGUŽĖ - MAY

1973

KLAIPĖDOS KRAŠTO ATVADAVIMO "ISTORIJS"

J. TAPULIONIS

LIETUVOS ŠAULIŲ SĄJUNGOS SKELBIAMA "ISTORIJA"

Eilė metų, sausio mėnesiais, kai sukanka Klaipėdos krašto atvadavimo metinės, KARYJE pasirodo straipsnių apie atskirų šaulių karžygiškus veiksmus, kartais net ir visos Šaulių Sąjungos, tose atvadavimo kovose.

1969 m. KARIO Nr. 1, straipsnyje "Pluoštas kovotojo prisiminimų iš Klaipėdos krašto sukilimo", Alfonsas Žiedas suteikė gana vertingų ir teisingų žinių. Straipsnį, tačiau, pagadino pavaizduodamas save dideliu karžygiu Sendvaryje. Kiek A. Žiedas už pravirų durų salėje matė prancūzų, tiek Sendvaryje jų buvo ir paimita. Tiek jų varė "Cigelių" link. Buvo nufilmuota ir įvairiomis progomis rodoma. Prie Sendvario, tačiau, kapinių nėra, taigi, nebuvo ir A. Žiedo didvyriškų veiksmų nei kapinėse, nei Sendvario kieme.

1970 m. KARIO Nr. 6 A. Žiedas, negalėdamas atremti savo rašinio netikslumų, savo patikslinimo patikslinime pataria kitiems savo memuarus, kurių negalima patikslinti dokumentine medžiaga, skelbti su atsargumu. Jei A. Žiedas, prieš rašydamas savo atsiminimus, atsargos dėliai, būtų pavartęs bent Lietuvos Enciklopediją, tai tokios fantazijos nebūtų įvėlęs.

1972 m. KARIO Nr. 1, straipsnyje "Klaipėdos kraštas ir jo ekonominė bei kultūrinė reikšmė Lietuvai, K. Milkovaitis, begirdamas buvusią Lietuvos Šaulių Sąjungą ir jos veiksmus, visais punktais nukrypsta nuo tiesos. Jis Šaulių Sąjungą laiko aukštesne instancija net už Lietuvos vyriausybę: "Lietuvos šaulių sąjunga į kurią atsimušdavo visi opieji mūsų tautos reikalai, rimtai susirūpino Klaipėdos krašto likimu. Pakartotinai turiu išskelti ir stipriai pabrėžti faktą, kad Klaipėdos išvadavimo žygis buvo paruoštas ir įvykdytas beveik išimtinai šaulių pajėgų. Ypatingą vaidmenį Klaipėdos išvadavimo sąlygoms sudaryti, bei žygio plano paruo-

šime suvaidino, dabar Brocktone gyvenąs mūsų S-gos garbės narys, tuometinis LŠS-gos CV narys, Vlodo Pūtvio žentas, Aleksandras Marcinkevičius-Mantautas. Žinau, kad jis yra parašęs, dalinai su tuometinio LŠS-gos pirmininko prof. Krėvės-Mickevičiaus bendradarbiavimu, Klaipėdos Sukilimo istoriją."

Kas iš to jeigu tas planas nebuvo vykdomas? Ir kokia nauda bus iš, pagal nevykdytą planą parašytos, Klaipėdos Sukilimo Istorijos?

LIETUVOS VYRIAUSYBĖS VYKDYTA ISTORIJA

Lietuvos vyriausybė prisiminė Pilsudskio įsakymą gen. Želigosviui suvaidinti sukilėlį ir užimti Vilnių. Turint galvoje, kad teisėtu — taikiu keliu Klaipėdos kraštą neįmanoma atgauti, 1922 m. lapkričio mėn. pradžioje kilo mintis patikimiausius kariuomenės dalinius aprengti civiliais rūbais ir permesti į Klaipėdos kraštą, kad suvaidintų vietinius sukilėlius prieš vokišką valdžią — direktorią. Lietuvos vyriausybė Jonui Budriui, drauge su Klaipėdos krašto atstovu Erdmonu Simonaičiu, pavedė ruošti sukilimą ir jo planavimą (L.E. XII t. 39-42 psl.).

Plane buvo numatyta suorganizuoti tris grupes:

I grupė, didžiausia ir pagrindinė, iš Bajorų rajono turi žygiuoti ir užimti Klaipėdos miestą ir uostą. Vadas — Kauno komendantūros mjr. Išlinskas-Aukštuolis.

II grupė Šilutės rajone. Uždavinys — saugoti, kad per krašto vidurį nesusirinktų priešingas gaivalas ir per Rusnę neperžengtų iš Vokietijos štalhelmistai. Vadas — Kariuomenės Štabo mjr. Jakštas-Kalvaitis.

III grupė Panemunėj: Smalininkai-Tilžė. Uždavinys — kontrolė krašto pietuose ir apsauga iš Tilžės — Ragainės pusės. Vadas — kpt. Kalmantas-Bajoras.

Toliau, plane buvo numatyta ir pabrėžta:

Kariai turi būti savanoriai, paleisti neribotų atostogų ir išbraukti iš kariuomenės dalių sąrašų. Neimti su savimi jokių asmens dokumentų, kitų raštų bei laiškų iš kurių galėtų nustatyti, kad sukilėlis yra atvykęs iš nepriklausomos Lietuvos. Neoficialiai savanorius apginkluoti, pagal etatus priklausomais, lengvaisiais ginklais: lengv. kulksvaidžiais, šautuvais, pistoletais, granatomis ir atitinkamu kiekiu šaudmenų; sausu daviniu trejetai dienų ir maistpinigiais. Žygiui užtrunkant, išvykusiais kariais rūpintis ir toliau. Sumažinimui išlaidų civilių rūbų pirkimui, masės padidimui, patenkinti šaulių bei kitų civilių norą dalyvauti žygyje, juos priimti ir įjungti į karinius dalinius. Svarbiausias tikslas savo tarpe turėti civilius buvo, kad reikalui esant, santarvininkų galimai inspekcijai pakišti, kad štai, čia ne reguliari kariuomenė.

Praktiškai taip ir atsitiko. Klaipėdą užėmus, kariuomenė buvo spėta iš miesto išvesti. Mieste pasipainiojo būrelis vietinių savanorių, juos santarvininkai sustabdė ir patikrino: kas per vieni ir iš kur. Pagal planą buvo atspausdinti lapeliai ir išdalinti vadams bei atskirų komandų vyresniesiems, kad sutikę vokiečių — žandarą, šaunamą ginklą iš jo atimtų, šaltąjį paliktų ir ant lapelio paimtų parašą, kad jis ir toliau eis savo pareigas klausydamas sukilėlių vadovybės patvarkymų. Buvo paruošti prancūzams, jų kalba, atsišaukimai. Išvykimo išvakarėje vadai turėjo būti informuoti apie padėtį Klaipėdos krašte, t. y., apie savuosius ir priešą. Apart viso kito, buvo numatyta prie Mažosios Lietuvos pasienio, parengties stovyje, laikyti artilerijos bateriją, o jos ryšių karininką — sukilėlių štabe.

SAVANORIŲ KARIŲ VERBAVIMO TVARKA

Tuo metu aš buvau Karo Mokyklos kadre, leitenantu. 1923 m. sausio mėn. vieną dieną, pietų pertraukos metu, kareivinių koridoriuje susitikau savo kuopos vadą mjr. J. Jis mane nusivedė į kuopos raštinę ir joje buvusiam kariūnui — viršilai liepė išeiti. Man jis padavė išgrafuotą lapą, kuriame buvo įrašyta: eilės nr., laipsnis, vardas, pavardė, sutinku, nesutinku ir — parašas. Ant viršaus užrašyta: Karo Mokyklos 1-mos kuopos karininkų sąrašas, sutinkančių — nesutinkančių savanoriškai dalyvauti Klaipėdos krašto atvadavime. Paklausiau kokio nusistatymo jis patsai? Atsakė neigiamai, o apie kitus nežinaš, nes jų dar neklauseš. Sąrašas, ties pirmuoju Nr., užrašiau — sutinku. Po to, prašė duoti garbės žodį, kad apie tai net savo geriausiam, kad ir Karo Mokykloje esančiam, draugui nekaksyiu, kol nebus viešai skelbiama.

Išvykimo išvakarėje kuopų vadai išrikiavo kariūnus ir paskelbė, kad Karo Mokykla savanoriškai išvyksta atvaduoti Klaipėdos kraštą. Kas nesutinka, pakelti ranką, tas galės nevykti ir liks vietinei tarnybai Karo Mokykloje. Tokių neatsirado. Iš jaunesniojo kurso buvo paliktas tinkamas skaičius vidaus tarnybai nešti.

Po trejetos dienų pranešė, kad karininkai, savanoriškai užsirašiusieji dalyvauti Klaipėdos atvadavime, nurodytoje vietoje ir nurodytu laiku turi būti Kaune. Nuvykus paaiškėjo ir užsirašiusieji. Vienas kapitonas iš sukilėlių štabo, painformavo apie padėtį Klaipėdos krašte. Iš jo sužinojome, kad ten yra susidaręs Mažosios Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas. Jo pastangomis dirbtinai buvo sudarytos sąlygos, vienoje kavinėje, prie vaišių susitikti su krašto komisaru Petisnė ir su juo pasikalbėti. Kalba, taipgi, buvo vesta prie galimybės paklausti, ką jis darytų tuo atveju, jei gyventojai, būdami nepatenkinti esama direktorija, norėtų ją pašalinti ir pastatyti kitą. Atsakymas buvęs: "Tai vidaus reikalas, kokią direktoriją gyventojai nori, tokią gali pastatyti. Tas manęs neliečia." Iš to buvo dadaryta išvada, jei prancūzų asmeniškai neliesime, jie laikysis nuošaliai. Prancūzų Klaipėdoje esą vienas batalionas, apie 500 karių. Grumtis teks su vokiečių policija — žandais, kurių esą nemažai, ir — su vokiečiais fanatikais. Vietiniai patriotai lietuviai-sukilėliai, jau buvę užėmę pozicijas prie Klaipėdos, bet įsitikinę, kad vieni, be pagalbos iš šalies, neišveiks, išsiskirstė.

Vyriausiuoju sukilėlių vadu esąs paskirtas Jonas Budrys. Jis visą sukilimą planavęs ir organizavęs. Tą reikalą jis gerai įsisąmoninęs, todėl manoma, viskas vyks sklandžiai ir baigsis sėkmingai. Per rubežių, mus dar ryto tamsoje, slaptai perves patikimas vietinis gyventojas — lietuvis. Mums išdalino po keleta lapelių, skirtų žandarams pasirašyti. Iš krūvos pasirinkę ir maždaug prisitaikę civilius rūbus, atsisveikinome iki pasimatymo Klaipėdos krašte.

Grįžę, atsineštus rūbus, su prisegta pavarde, atidavėme ūkio skyriui. Sekančią dieną, su atatinkamais ginklais ir duonmaišiais, kuopos nužygiavo į stotį ir pasikrovė į prekinis vagonus. Naktį, miške, sustabdė traukinį. Iš drabužiais pakrauto vagono atsiėmėme civilius rūbus, persirengėme, o kariškus atidavėme į tą patį vagoną. Grįžę radome juos ūkio skyriuje. Batai visiems liko tie patys — kariški.

Kad pasiekus Kretingą reikėjo pervaziuoti Latvijos teritoriją. Paskutinėje stotyje buvome įspėti užgesinti žvakes ir laikytis tylos. Vagonai būsią uždaryti ir užplombuoti. Tokia masė, kaip gali ty-

liai išsilaikyti? Vieni kosėjo, kiti čiaudė. Sustojus Latvijos teritorijoje, geležinkeliečiai plaktukais tikrindami vagonų tekinius, įsitikino, kad užplombuotuose vagonuose yra gyvo inventoriaus. Pranešė viršininkams, tie — savo ir šis reikalas atsidūrė Rygoje ir Kaune. Kaunas su Ryga gan greitai išsiaiškino ir traukinį praleido. To pasėkoje sieną perėjome ne tamsoje, bet saulei užtekėjus.

Iš traukinio išlipo:

Karo Mokyklos 1-ma kuopa — vyresnysis kursas. Kuopos vadas kpt. Astupėnas, jo pavaduotojas vyr. ltn. Novakas, būrių vadai — vyr. ltn. Matulionis, ltn. Paura, ltn. Neveravičius;

Karo Mokyklos 2-ra kuopa — jaunesnysis kursas. Kuopos vadas kpt. Noreika, jo pavaduotojas ltn. Tapulionis, būrių vadai — ltn. Skibarka ir ltn. Jankauskas;

3-čia kuopa — Kauno Komendantūros Karo Policijos mokomoji kuopa. Kuopos vadas kpt. Kaufmanas.

4-ta kuopa, bene 5 p. p. Kuopos vadas kpt. Strelniekas ir trys nedideli šaulių būriai: Kauno, Perlojos ir X būrys (pavadinimo nebepamenu), be karininkų. Perlojos būrys turėjo gerą, drąsų viršilą.

Čia pat atsirado I grupės vadas mjr. Išlinskas-Aukštuolis ir Vyriausias sukilėlių vadas J. Budrys su savo padėjėjais, dviem kapitonais iš Kariuomenės Štabo. Kauno šaulių būrys buvo priskirtas 4-tai kuopai. Perlojos ir X būriai — 2-ai kuopai.

Perlojos ir X būrių apginklavimas: vokiečių ir rusiškos berdankos, vienas kitas prancūzų bei austrų šautuvus. Didesnė dalis — vokiečių 98 m ir rusų 3-jų linijų šautuvai, kuriems dalinant šovinius, teko po vieną — dvi apkabas, kitiems — vos po 5 šovinius. Granatų — būriams po kelias. Šauliams šoviniai ir granatos į rankas nebuvo išduotos. Atsivežė dėžėse.

Kauno šaulių būrio apginklavimą aprašė Alfonsas Žiedas, 1969 m. KARYJE, Nr. 1. Jis rašo: "Nebeatmenu, ar ginklus mes gavome dar centre, ar traukiniuose, ar Kaišiadoryse? Mūsų šautuvai buvo praėjusio šimtmečio, t. y., 1896 m., užtaisomi su apkaba, kuri lieka sandėlyje kol iššaudai visus penkis šovinius, paskui spiruoklės išmetama. Aš turėjau pilnus kišenių šovinių, bet tik vieną apkabą. Iššovus penkis šovinius, apkaba kažkur nuzvimbė. Surasti ją sniege buvo beviltiška. Sugrubusiomis nuo šalčio rankomis mėginau užtaisyti šautuvą pavieniu šoviniu, bet nieko neišėjo. Kišenėje buvo likusi viena granata. Durtuvo prie šautuvo nebuvo... Tad, praktiškai, kaip aš, taip ir mano draugai, likome beginkliais."

Rubežių perėjome pušaitėmis pridengtoje vietovėje, gerokai į pietus nuo Bajorų ir atsidūrėme Klaipėdos krašte, slėnio lygumoje. Aplink jokios gyvenvietės. Į vakarus, Klaipėdos link, vietovė pamažu vis kilo. Kas už aukštumos, nematyti. Aplink gilus sniegas.

VYRIAUSIOJO SUKILĖLIŲ VADO ASMENS APIBŪDINIMAS

Budriu jis pasivadino besiruošdamas Klaipėdos atvadavimui. Tikroji jo pavardė Polovinskas. Buvo baigęs Rusijoje kontržvalgybos mokyklą. Pirmojo Pasaulinio karo metu, stambiame kariniame junginyje ėjo žvalgybos viršininko pareigas. Lietuvoje, pradžioje buvo Gen. Štabo kontržvalgybos viršininkas (L.E. III t., 318 psl.). Vėliau buvo Lietuvos saugumo viršininkas. Jo pastangomis buvo sulektas atsargos gen. Klesčinsko priešvalstybinis veikimas. Jis asmeniškai Klesčinską užklupo nusikaltimo vietoje kartu su svetimos valstybės agentu ir su nusikalstama medžiaga. J. Budrys, turėdamas gerą patyrimą, apdairiai ir diplomatiškai, prie Klaipėdos per parlamentarus, o vėliau Klaipėdoj asmeniškai, vedė derybas su prancūzais.

Jo karinis laipsnis — karo valdininkas. Nenuostabu, todėl, kad karo lauke jis pasirodė kaip silpnas vadas. Ta jo silpnoji pusė pasirodė čia pat, pasienyje. Nors grupė turėjo savo atskirą vadą, bet būdamas prie jos, jis ėmėsi patsai jai vadovauti. Žiūrinėjo į žemėlapi, į vietovę per žiūroną, iš vietos į vietą su grupe klampinėjo. Tačiau, negalėjo susiorientuoti kur žygiuoti, kaip ir ką pradėti veikti.

Kuopų vadai susirinkę nutarė prašyti mjr. Išlinską, kad kaip vyresnis laipsniu, perimtų Vyriausio sukilėlių vado pareigas, nes kitaip priešas, sužinojęs, iš pasalų gali užklupti ir mus susemti. Išlinskas nesutiko, aiškindamasis, kad Budrys geruoju pareigų neperduos, o jis nežinąs vyriausybės parėdymų. Jam buvo pasiūlyta, per netoliese buvusią geležinkelio stotį telefonu susisiekti su Kaunu. Po kelių raginimų kuopų vadai privertė mjr. Išlinską ką nors daryti, bet netupinėti vietoje. Pagaliau, Išlinskas priėjo prie Budrio, bet ką kalbėjo, nežinau. Grįžęs sušaukė karininkus ir pasakė, kad gavęs leidimą grupę perrikiuoti savo nuožiūra ir žygiuoti į Klaipėdą. Be to, paaiškino, kad turi keturias kuopas, bet mažai iš jų naudos. Patvarkymu iš Kauno, Karo Mokyklos vyresnįjį kursą — 1-mą kuopą leista kautynėse naudoti tik būtiniausiu atveju. Ją naudoti tik ryšiams ir kitai antraeiliai tarnybai. Taip pat su Komendantūros mokomąja — 3-čia kuopa. Tad lieka tik Karo Mokyklos jaunesnysis kursas — 2-ra kuopa ir kpt. Strel-

nieko 4-ta kuopa. 2-rą kuopą jis laikė kovingiausia, nes ji buvo Karo Mokyklos. Faktinai ji buvo silpna, nes kariūnų čia buvo vos tik geras būrys. Jie tik rudenį buvo surinkti, kautynių rikiuotės ir šaudymo dar neapmokoti, na dar buvo ir tie du priskirtieji šaulių būriai.

KUOPOMS ŽYGIO UŽDAVINIAI

2-rai kuopai, vieną būrį išsiųsti į dešinę, kuris turi žygiuoti geležinkeliu Klaipėdos link. Pagrindinėms kuopos jėgoms pasiduoti dešinėn ir, pasiekus didesnę kelią, žygiuoti į Klaipėdą, saugant grupės dešinę sparną. Kpt. Noreikos užklaustas, kas laikys ryšį su būriu žygiuojančiu geležinkeliu, nes kuopai ryšį palaikyti buvo neįmanoma, mjr. Išlinskas žadėjo painformuoti Vyr. štabą ir prašyti kitų priemonių ryšio palaikymui.

4-tai, kpt. Strelnieko, kuopai įsakė pasiduoti kairėn ir radus kelią vakarų link, juo žygiuoti saugant grupės kairį sparną.

1-ma ir 3-čia kuopos sudarys rezervą ir žygiuos per vidurį. Bus keliai — gerai, nebus — per laukus! Žemėlapius turėjome, bet šį kartą, duodant uždavinius, jie nebuvo panaudoti.

2-ra kuopa gerą galą žygiavo laukais, kol priėjo kelią. Pažygiavus kelis kilometrus, iš užpakalio, motociklu atvažiavo ltn. Dženkaitis, susirišo su kuopa ir nuvažiavo į būrį žygiuojantį geležinkeliu.

KLAIPĖDOS KRAŠTO GYVENTOJŲ LAIKYSENA

Sukilėliams daugiausia teko susidurti su ūkininkais-lietuviais ir su vienu, kitu dvarininku-vokiečiu. Ūkininkai save vadindavo laukininkais. Mus gi vadino iš anapus buntininkais, arba lietuvininkais-žalnieriais. Laukininkų palankumas sukilėliams buvo abejotinas, ne dėl kenkimo, bet dėl savisaugos. Matė žygiuojant voras be vežimų tik su ginklais ir tuščiais duonmaišiais, reiškia, maitinasis plėšdami, arba rekvizuodami. Dvarininkai buvo visai priešingi sukilėliams. Kaip vieni, taip ir kiti stengdavosi kuogreičiausiai pranešti apie įsibrovėlius žandarmerijai, bei valdžios pareigūnams. Ant- ra, jie bijojo jeigu sukilėliams nepavyks paimti valdžią, jie iškeliaus iš kur atėję. Juos, gi, kurie bus įtarti su įsiveržėliais bendradarbiavę — iškars. Sutiktas laukininkas mielai pasikalbėdavo ir atsakydavo į klausimus. Užėiti į trobą, arba apsinakvoti nesutikdavo įsileisti.

SUKILĖLIŲ MAITINIMOSI PROBLEMA

Susiorientavus ir atsistojus ant tikro žygio kelio, maisto atsaga, gal ir per greit, jau buvo sunaudo-

ta. Liko maistpinigiai. Rekvizicijas daryti bei imti per prievartą buvo uždrausta. Gyventojai aiškin- davosi, kad viskas paimta į "spykerius". Palikta tik namo šeimai.

Sustojus nakvynei iš skyrių buvo išsiųsta po kelis vyrus nusipirkti sau ir, paėmus pinigų, par- nešti ir draugams. Iš to nieko neišėjo. Išsiųstieji gavo pavalgyti, gal kas ir sau išsinešė, bet drau- gams neparnešė. Vieni laukininkai ėmė pinigų, kiti ne. Maitinimasis, stovint prie Klaipėdos vietoje kelias paras, dar pasunkėjo. Laimė, pora kartų, buvo atvažiavusi virtuvė su kava ir duona.

KĄ APIE SUKILĖLIUS ŽINOJO KRAŠTO DIREKTORIJA IR KOMISARAS PETISNĖ?

Iš parubežio jiems buvo pranešta, kad čia veikia ne vietiniai, bet atėję iš nepriklausomos Lietuvos ir, kad jų yra tūkstančiai, kurie žygiuoja vakarų link. Į parubežį, policijai į pagelbą, auto priemonėmis iš Klaipėdos miesto siuntė žandarmerijos dalinius. Užaliarmavo prancūzų batalioną. Kasė apkasus ir išdėstė kariuomenės dalinius.

Į grupę, žygio tvarka pasiekusi Kretingalės ribą, apsistojo nakvynei.

2-ros kuopos vadas kpt. Noreika su ltn. Jan- kausku ėjo kuopai parinkti poziciją ir išstatyti sar- gybas. Man įsakė surasti patalpas ir išsiaiškinti ga- limybę kuopą pamaitinti. Užėjęs į ūkininko kiemą, radau savininką ir pradėjau nuo nakvynės. Jis vi- saip aiškinosi ir nesutiko. Svarbiausia, kad mes — sukilėliai pralaimėsime, o jam teks nukentėti. Pa- aiškinau, kad ir jam turėtų būti žinoma, jog su- kilėliai žygiuoja visais keliais ir jų yra tūkstan- čiai. Laukininkas sušvelnėjo sakydamas: "Jūsų daug ir ginkluoti, jeigu per prievartą, tai aš nieko negaliu padaryti". Pasakiau, taip, aš reikalauju per prievartą. Jis nuėjo į tvartą šaukti žmonos, sū- naus ir samdinės. Jis sakė: "Man svarbiausia sam- dinė." Jiems ateinant, aš jau stovėjau su pistoletu rankoje. Laukininkas šeimai rodė į mane ir aiškino, kad jis nesutinka įsileisti, o aš žadąs jį nušauti. Susitarėme ir dėl maisto. Žadėjo iššutinti su lupy- nomis kokį centnerį, ar daugiau, bulvių ir duoti į- vairaus pieno. Šiek tiek ir kiaušinių. Iš savo pusės, aiškinau, kad pirmiau paimtų pinigų, o po to jau duotų maisto.

PAVOJUS

Visai sutemus, kuopos vadas, išstatęs sargybas, su likusiais atėjo į ūkį. Mane paskyrė budėti. Susėdome valgyti. Staiga, šaudymas. Nuėjęs į sargy- bas radau sulaikytą didelį, atvirą, lengvą automo- bilį su 4 žandais, sunkųjį kulkosvaidį ir dėžę vo- kiškų rankinių granatų. Atvarėme juos į kiemą, iš

ten kuopos vadas nusiuntė į Vyriausią štabą. Iš štabo buvo gautas užklauskimas ar kuopoje yra mokačių vokiečių bei prancūzų kalbas. Kaip tik, buvo du kariūnai iš Klaipėdos. Vienas mokėjo ir prancūziškai. Jūs paėmė į Vyr. štabą. Jie visą laiką irėjo parlamentarij pareigas. Karo Mokyklai grįžus į Kauną jie neužilgo padavė raportus pasiliuosuoti. Manau, kad tuo metu jie buvo naudingesni Klaipėdos krašte ir jiems taip buvo įsakyta padaryti.

Susėdus prie stalo ir vėl šaudymas. Išbėgau. O triukšmas, o riksmas. Pro pirmas sargybas prasi-veržė lengvas automobilis. Sulaikėme prie vienkiemio. Važiavo 3 civiliai, sakėsi privatūs. Tačiau, iš užpakalio atbėgo vyrai nešini pistoletais. Sako, išmetė pro automobilio langą. Prispirti, pasisakė esą iš slaptosios policijos ir važiuoja į Bajorus žiūrėti kur dingo žandarų mašina, kad iš Bajorų niekas neatsako. Sargybos buvo įsakyta į įtartinus tiesiog nešaudyti, bet šauti į viršų.

SU 4-TA KUOPA KAS TAI NEGERA

Iš Vyriausio štabo gauta žinia, kad 4-toji kuopa atitrūkusiu nuo grupės ir kad kas tai su ja negera darosi. 2-ai kuopai įsakyta iš ūkininko paimti vežimą ir penketą vyrų su kulkosvaidžiais pasiūsti į pagalbą. Laukininkas nugirdęs apie nesėkmę, atsisakė važiuoti, neleido sūnaus ir arklių nedavė. Geriau, tegu jį vietoje nušauka. Kaip Noreika šio įsakymo atsiokratė nežinau, nes išėjau į laukus prie sargybų.

Vėliau gavau įsakymą nuimti sargybas ir grįžti į sodybą. Čia paaiškėjo, kad kuopa gavo naują uždavinį, t. y., žygiuoti į Bajorus ir juos užimti, nes kitu keliu ten iš Klaipėdos yra nuvažiavęs sunkvežimis su 30 žandarų ir sunkiaisiais kulkosvaidžiais. Reikėjo keltis per neužšalusią Dangę. Tiltas toli į vakarus. Laukininkas, kad greičiau atsikratytų sukilėlių, davė sūnų, kuris nuvedė prie kabančio liepto. Lieptas, aukštai ant vielų iškeltas, siūbavo. Galėjo eiti tik po vieną 10 žingsnių tarpekliais. Kaikurie bijojo eiti, tai ropojo. Persikėlimas užtruko ilgokai. Švintant atsidūrėme pusę kilometro nuo Bajorų, prie kapinaičių. Ltn. Jankauskui vbuvo įsakyta su skyriumi išžvalgyti miestelį. Gavę ženklą, kad prieš nėra, nužygiavome. Pietinėje miestelio dalyje

buvo aikštė, kurios vakarinėje pusėje buvo žandarmerija, o rytinėje užėiga — aludė. Susimetėme į užėigą. Iš vakaro į Bajorus buvo užėjęs sukilėlių būrys. Žandarai šaukėsi į Klaipėdą pagalbos, kurią atsiuntė. Mūsiškiai gi tą pagalbą nakvynės vietoje sulaikė ir nuginklavo. Vėliau, stovėdami prie Klaipėdos, sužinojome, kad tą darbą atliko Grybausko vadovaujamas būrys.

Žandarai iš savo būstinės užėidavo ir į užėigą.

NESUSIPRATIMAS

Stovintis prie užėigos durų sargybinis pranešė, kad žandaras šaukia vadą į žandarmeriją prie telefono. Kpt. Noreika susijaudinęs paklausė ltn. Jankauską, ar išžvalgė visą miestelį. Gavęs atsakymą, kad ne, pasakė: "Tai blogai". Jankauskas siūlėsi dabar išžvalgyti, o Noreika atsakė: "Jau per vėlu, parenk kariūnų būrį." Kuopos vadas pagalvojo, kad čia žandarai daro pinkles. Gal sunkvežimis su 30 žandarų ir kulkosvaidžiais stovi kitame gale miestelio. Jei ne, tai žandarai galėjo pranešti į Klaipėdą iš kur gal pagelba jau atvažiuoja ir yra netoliese. Gal nori izoliuoti vadą, kad lengviau būtų susidoroti su sukėlėliais.

Aš patariau jam neiti ir prie telefono pasiūsti ką nors kitą, kad ir mane. Atsakė: "Gerai, eik, aš jau tave išvaduosiu."

Visa kuopa jau buvo lauke išsirikiavusi. Iš užėigos Noreika išėjo pro duris pirmas. Žandaras, stovėdamas prie savo įstaigos ant priebučio, vokiškai sušuko: "Vade, greičiau, greičiau." Noreika pasakė: "Einu aš pats, tad tu mane vaduok".

Žandaras įleido jį ir pats įėjo vidun. Po minutės pravėrė duris, iškišęs galvą pasidairė į abi puses ir vėl uždarė. Tada, aš pistoletą iš kabūro, į kišenę ir praeidamas, prašau ltn. Jankausko paskirti 3 vyrus, ir kai duosiu ženklą, bėgte, pas mane.

Nuėjau ant žandarmerijos priebučio. Kas viduje darėsi nieko negalėjau girdėti. Žandaras ir vėl pravėrė duris. Šokau prie jų pažvelgti į vidų. Žandaras atidarė iki galo ir maloniai paprašė mane į vidų. Kapitonas laikė ragelį ir kalbėjo lietuviškai. Dėkodamas žandarui, pareiškiau, kad netrukdysiu, tebaigia kalbėti. Žandaras vėl uždarė duris ir pasiliko su manimi ant priebučio. Jis ir sako: "Lietuviai savo kariuomenę perrengė civiliai ir dabar, kad duos, tai duos prancūzams per raudonas kelnes." Nebebuvo prasmės aiškinti, kad čia vietiniai. Tik kaip mokėdamas, aiškinau, kad ne kariuomenė, bet civiliai. Jis, rodydamas į kariūnus, sako: "Ką tu man sakai, žiūrėk, pas visus kariški batai, vienodi šautuvai ir duonmaišiai, na ir tie civiliai rūbai beveik vienodi." Paskiau, parodė į šaulių būrį, sakydamas: "Tie tai rezervistai, jiems trūks ta treniruotės."

Kpt. Noreika grįžęs nuo telefono, pranešė, kad gautas įsakymas žygiuoti į Klaipėdą. Ltn. Jankauskas padavė komandą: "Iš pirmo žingsnio daina, "Žengte marš!" Žinoma, stengėsi ir šauliai. Visi keturi žandarai ant priebučio stovėdami, vokiškai šaukė: "Kariuomenė, kariuomenė, prancūzams galas!"

Tą dieną Klaipėdoje buvo turgus. Sutikome grįž-

tančius važiuotus ir pėsčius. Paklausti, aiškino, kad prancūzai abipus kelio kasa tranšėjas ir stato "mašingeverkus". Klaipėdoje kalbama, kad visais keliais ateina tūkstančiai buntininkų. Vienas senelis atsiklaupė ant kelio, pasirėmė lazda ir akis pakėlęs į dangų, pasakė: "Dabar galiu mirti, jau pamaciau lietuviškus žalnierius".

Žygiuojant, jokių ryšių su grupės kitomis kuopomis neturėjome. Ketverta kilometrų nedaėjus iki Klaipėdos kuopos vadus nusprendė sustoti nakvynei. Tuo pat metu iš užpakalio pasirodė motociklas. Ltn. Dženkaitis žodžiu perdavė Vyr. štabo įsakymą žygiuoti pirmyn iki būsime apšaudomi. Tada sustoti, slėptis, laikytis pasyviai ir be atskiro įsakymo nešaudyti. Nurodė kur yra Vyriausias štabas ir kitos kuopos.

Mane su kariūnų skyriumi kuopos vadus paskyrė į priešakinę saugą. Iki Klaipėdos pakraščių teliko apie kilometras, leidžiantis nuo kalnelio į mus pasipylė šautuvų, vėliau ir kulkosvaidžių ugnis. Perbėgimais priartėję iki patogesnės vietovės, sustojome ir pradėjome, neva, apsikasti. Sakau, neva, nes sušalusią žemę kastuvėliai neįveikė. Suteimo. Prancūzai lauką apšvietė raketomis. Kuopa pasitalpino dvaro kumečių trobose. Pats dvaras liko toliau užpakalyje. Lauke palikti postai su kulkosvaidžiais reikėjo, laikas nuo laiko, kilnoti, kad prancūzai neprisišaudytų.

Sekančią dieną ir vėliau, pradėjus per parlamentarus vesti derybas su prancūzais ir mums susilaikant nuo šaudymo, nešaudė ir prancūzai, tik naktimis jie naudojo šviečiančias raketas.

Atstumas iki prancūzų buvo apie 500 metrų. Jų apkasai ėjo miesto pakraštyje, kareivinės buvo kiek dešiniau, apie kilometrą atstu.

PRANCŪZAI SIUNČIA PAS MUS ŠNIPĄ

Vieną dieną mūsų troboje atsirado inteligentiškas ponas ir pradėjo teirautis kas mes tokie. Pasisakė esame vietiniai sukilėliai, jis nusijaukė ir tarė: "Galite tai sakyti kam norite, bet ne man. Kaip jūs kalbate vokiškai? Visai nemokate. Vietiniai lietuviai geriau kalba vokiškai negu lietuviškai, nes mokyklos tik vokiškos".

Nebeliko ko prieštarauti. Klausėme kokios nuomonės jis, ar geriau, kad čia sėdi jų amžinas priešas prancūzas, ar geriau būtų, kad lietuviai juos pakeistų? Jis norėtų, kad vokiečiams priklaustų, nes kultūringa tauta. Sakome, kad ir mes esame Vakarų kultūros. Jis gi aiškina, kad mes ilgai išbuvome po rusais, taigi, taip pat kuone aziatais esame pavirtę. Besiginčijant ir nurodant jam, kad su Vokietija jau atsisveikino, o be užnugario tame kampelyje uždustų, pagaliau, prisipažino, jeigu prie

Vokietijos negali prisijungti, tai geriau tebūnie lietuviai, bet ne prancūzai. Pasisakė, karo metu buvęs karininkas, dabar mokosi į pastorius. Gyvena mūsų pozicijų dešiniajame sparne, prie miško. Kpt. Noreikos užklaustas, ar galėtų už pinigus mums ką nors valgomu parduoti, kaip daugelis, taip ir jis atsakė, kad viskas paimta į "spykerius". Bėdos atveju galėtų truputį nuo savęs nutraukti.

Kapitonas įsakė man su juo susitarti dėl laiko ir nuvykti. Tuojaus prisistačiau ir jau norėjau eiti kartu. Tačiau, jis to nepageidavo, nes kai prancūzai pastebės kartu vaikstant su sukilėliais, turėsiąs nemalonumų. Prašė, kad jį tiesiai palydėčiau pro sargybas. Pamaniau, tai tu, ponuli, prancūzų nebijai, nes čia einant prancūzai mato. Paklausiau pro kur atėjo. Sako, ratu iš užpakalio. Norėdamas greičiau atlikti uždavinį, kai tik minėtas ponas įėjo į savo sodybą, pasiėmiau tris vyrus ir nužygiavau išilgai fronto. Priėję prie sodybos pastebėjome, kad ten esama prancūzų. Stovėjęs prie šoninių vartelių sargybinis sušvilpė. Iš trobos išbėgo karininkas ir visi pro frontinius vartus išbėgo, o mes pro šoninius įėjome. Taigi, visai draugiškai pasikeitėme vietomis. Troboje sutiktai moteriškai pasakiau, kad noriu matytis su ponu. Jai nesupratęs, pakartojau vokiškai. Grįžusi iš kito kambario, ji pasakė: "Ponas klausia ką jam noriu pasakyti". Paaiškinau. Ji nuėjo ir grįždama atnešė sprindžio ilgumo dešros gabalą ir tokio pat dydžio duonos riešė. Sakė, daugiau negali. Paklausiau kiek moku, atsakė — nieko. Be pinigų neėmiau. Ji vėl grįžusi pasakė, tiek tai pfenigų. Daviau kelis daugiau ir išėjau pono nematęs. Su kuopos vadu aptarę šį įvykį priėjome aiškią išvadą, kad prancūzai atėję į jo ūkį išsiuntė jį pašnipinėti.

PAS MUS IR VĖL KITAS KAŽKOKS ŠNIPAS

Kitą dieną, kariūnas, einęs viršilos pareigas, grįžęs iš dvaro, kur buvo nuvykęs maitinimo reikalais, pranešė, kad dvarininkas, kurio kumetyne buvome apsistoję, kviečia vadus pietums. Apsidžiaugėme. Kpt. Noreika pasiėmė ltn. Jankauską, mane ir dar pora vyrų ir visi nuėjome. Dvarininkas suprato lietuviškai, bet geriau kalbėjo rusiškai. Pasisakė esąs Vilkaviškio žydas. Tą dvariuką nupirkęs 1911 m. ir ten apsigyvenęs. Jis šiame krašte, būdamas ne vokietis, esąs mažas ponas. Kaip didelį poną jis nurodė Sendvario savininką, kuris yra prie valdžios. Ten jį patį ir jo dvarą saugoja žandarai ir prancūzai, jis su savo darbininkais jiems paruošė ir bunkerius. Žydelis to padaryti negali, todėl pakvietęs vadus, kad jiems galėtų nušviesti savo skurdžią padėtį ir kad jie nesiųstų pas jį kareivių maisto ieškoti, nes jis nei duoti, nei parduoti ne-

turįs, tik vadams sukombinavęs pietus, tad prašo prie stalo. Nors buvome mandagūs, bet kas tik buvo ant stalo, viską suvalgėme. Nuo užmokesčio savininkas atsisakė. Įpiršome komplektą lietuviškų litų ir centų, kaip lietuviškų pinigų pavyzdį. Nebūtų žydas, jau žinojo ir lito vertę ir pasakė, kad tai brangūs pinigai ir kad perdaug duodame. Išėjome nei valgę, nei nevalgę. Kpt. Noreika labai širdo dėl pakvietimo tikslo.

Grįžtant, žiūrime, priešais ateina kariūnas-viršila ir vedasi solidną poną, kuris būk tai nori kalbėti tik su karininku. Aiškinant, kad čia karininkų nėra, yra tik vadai jis vistiek sako: "Yra". Taip su kpt. Noreika susiginčio ir jo paklaustas iš kur atėjęs ir kas siuntė, atsakė atėjęs iš Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komiteto ir Noreikai pagrasino Somonaičio autoritetu. Užklaustas ar žino parolę, atsakė — ne. Tada Noreika sušuko: "Šnipas! Tapulioni, nuvesk jį į mišką ir nušauk". Patsai apsisuko ir visi eina trobesių link. Aš šūktelėjau: "Vade, gal pakeisite savo įsakymą?" Jis atsigrįžo ir tarė: "Įvykdyti ir man pranešti".

Gailėjausi paklausęs, bet įsakymas pakartotas keturių liudininkų akyvaizdoje mane visiškai atpalaidavo nuo atsakomybės jį įvykdžius. Nežiūrint to, nusistačiau nevykdyti, tik dvejokiau ar pranešti, kad įvykdžiau, ar kad paleidau.

Mano žinioje paliktasis ponas abi rankas laiko kišeniuose ir nelabai jaudinas.. Dingtelėjo mintis,

kad turi ginklą ir mane gali sulikviduoti. Staiga ištraukiau pistoletą ir atkišęs sušukau: "Rankas iš kišenių ir marš miško link!" Ponas pakluso ir eidamas prašosi, kad paleisčiau, patardamas man sakyti vadui, kad pabėgo. Jis kiek šlubavo, tad atsakiau: "Nelabai ir pabėgtum".

Išardęs įsitikinau, kad jis yra savas, tik nepilnai informuotas. Išlaikęs tiek laiko, kiek reikėtų nuvesti į mišką, nušauti ir grįžti — paleidau. Manęs grįžtančio laukė prie durų Noreika ir paklausė: "Ką su juo padarei?" Atsakiau: "Įsitikinęs, kad savas, paleidau". Kapitonas nieko nesakęs apsisuko ir nuėjo, aš taip pat.

Po šešetos metų į Karo Mokyklą atkėlė kitą gydytoją, majoro laipsnio. Atpažinau, kad tai tas pats ponas, kurį turėjau nušauti. Jis turėjo aiškias žymes, iš kurių atpažinau: storokas, raudono veido, ant jo randas ir viena į vidų susukta koja. Tai buvo gydytojas Bruzdeilinas. Vėliau, pakeltas pulkininku leitenantu, jis tarnavo aviacijoje. Jis mane irgi atpažino ir išsiaiškinus labai blogai jautėsi. Pasirodė, kad jis jau tada tarnavo mūsų viename artilerijos pulke ir kaip klaipėdietis, buvo komandiruotas į Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetą ryšininku. Jis buvo tas lietuvis patriotas, kuris atvyko naktį į sukilėlių štabą iš miesto ir pranešė, kad prancūzai padalino savo jėgas į keleta grupių (sustiprintų punktų. L.E. XII t., 42 psl.). Tą kartą, užklydęs į 2-rą kuopą, jis buvo neatpažintas.

(Bus daugiau)

Premija už vertimus

Lietuvių rašytojų kūriniais plačiau pasaulyje paskleisti Lietuvių Rašytojų Draugija skelbia PETRO VARKALOS vardo literatūrinę premiją.

Premijos nuostatai

1. Premija skiriama už lietuvių rašytojo-jos prozos kūrinį — romaną, novelių rinkinį, dramą, arba jo suredaguotą ar išverstą lietuvių prozos antologiją, pasirodžiusius 1974-1976 metais anglų kalba.
2. Premijos dydis — 1000 anglų svarų (apie 2500 dol.). Jos iniciatorius ir mecenatas PETRAS B. VARKALA, Purley (Surrey), Anglija.
3. Komisiją premijuotam veikalui atrinkti skiria Lietuvių Rašytojų Draugija. Be trijų LRD narių, išsamiai pažįstančių literatūrą anglų

kalba, komisijoje dalyvaus bent vienas ne-lietuvis tos srities specialistas ir premijos mecenatas.

4. Premijuojamas verstinis veikalas turi atitikti šiuos reikalavimus:
 - a) Jis turi būti literatūriškai vertingas.
 - b) Jo autorius gyvenęs laisvajame pasaulyje.
 - c) Jo leidykla pakankamai žinoma, kad būtų garantuota veikalui žymiosios spaudos recenzijos ir bent vidutinis tiražas.
5. Neraudus premijuotino veikalo, komisija gali minėtąją premiją paremti jau išversto literatūrinio atžvilgiu vertingo rankraščio išleidimą žinomoje leidykloje, jei tokios paramos leidykla reikalautų.
6. Nei premijuotino, nei remtino veikalo neradus, premija atidedama 1977-1979 metams.

NAPOLEONO KARO VEIKSMAI LIETUVOJE

ALGIRDAS BUDRECKIS

— Soldats! — skelbė Napoleonas Bonapartas savo 1912 m. birželio mėn. 22 d. proklamacijoje Didžiąjai armijai, — antrasis lenkų karas prasideda. Pirmasis karas pasibaigė Friedlande ir Tilžėje prisiekė amžinąją draugystę su Prancūzija ir žadėjo prisidėti prie karo prieš Angliją. Šiandien Rusija sulaužė savo pažadus! Sako, kad ji neduos daugiau paaiškinimų apie savo keistą laikyseną kol prancūzų arai neatsitrauks už Reino, paliekant mūsų sąjungininkus jos malonei. Jinai turi išmokti, kad tokia laikysena jai brangiai kainuos, kad jos lemtis bus išpildyta. Ar ji galvoja, kad mes kokie išsigimėliai? ar mes jau ne Austerlico kariai? Rusija mums siūlo negarbę, arba karą; negali būti abejonės, kurį kelią pasirinkome. Tad pirmyn, ženkime per Nemuną, kad perkeltume karą į Rusijos teritoriją. Antrasis lenkų karas atneš prancūzų ginklams tiek pat šlovės, kiek ir pirmasis karas. Bet šįkart taikos sutartis, kurią mes surašysime, turės savo garantijas; ši sutartis duos galą tai fatalinei įtakai, kurią Rusija turėjo Europoje per pastaruosius 50 metų.¹

Šis Napoleono pareiškimas prie Nemuno krantų buvo jam būdingas: kupinas bombastiško kreipimosi į prancūzų karius ir kartu pasistengimas pateisinti agresiją. 1812 metų žygis Maskvon buvo lemtingiausias veiksmas Napoleono karuose. Ištisi tomiai aprašė, išgvildeno ir įvertino 1812 m. karą su Rusija. Lietuviams kariniams istorikams turėtų būti įdomūs tam tikri šio žygio etapai, nes šio karo veiksmai prasidėjo ir po 5 mėnesių užsibaigė ties Nemunu. Čia norima peržvelgti prancūzų *Grand armee* telkimasi ir manevravimą Lietuvon, žygį į Vilnių, žygį iki Dauguvos. Ir taipogi norima palydėti Napoleoną iki buv. Didžiosios Lietuvos Kunigaikštijos istorinio pakraščio, t.y., iki

Vitebsko. Šis autorius taip pat aprašys Napoleono pasitraukimą nuo Berezinos (Beržūnos) brastos iki Nemuno, atseit, prancūzų armijos pasitraukimą per etnografinę Lietuvą.

1. DIPLOMATINĖS KARO IŠVAKARĖS

Rusijos ir Prancūzijos kelių metų įtemptų santykių išdava buvo "Tilžės dvasios" galas. Prancūzų istorikas Bainville šitaip apibūdino reikalą: "Napoleonas nuvyko į Maskvą, ieškodamas Tilžės vaiduoklių."² Iš tikro, Napoleono nepasotinamas garbės troškimas, galybės siekimas ir noras atgauti smunkantį tarptautinį prestižą, turėtą prieš 1907 m. liepos mėnesį, jį privertė padaryti lemtingą sprendimą. Tilžėje, kada jam pasidavė Hohencolernas, o Romanovas ieškojo bendros kalbos, Napoleonas buvo zenite. Tada atrodė, kad jis yra kontinentalinės Europos viešpats.

Po 1907 m., jėgų pusiausvyra pamažu krypo Rusijos naudai. Iš pradžių nebuvo ženklų, jog caro Aleksandro I nuomonė apie Napoleoną kinta. Napoleonas ir Aleksandras abudu norėjo užimti Balkanus ir Konstantinopolį. Opesnis klausimas buvo Varšuvos kunigaikštija, tenai Napoleonas vengė Lenkijos karalijos vardo. Bet nebuvo galima nusišlėpti fakto, kad prancūzų įtaka Varšuvoje buvo įsikišimas į Rusijos "prieškiemį". Napoleono kontinentalinė sistema, pagrįsta blokados įsakymais, nutraukė Rusijos pelningą prekybą su Anglija. Bajorai ir pirkliai Rusijoje buvo nepatenkinti.

Ilgainiui Napoleonas įsivėlė į Ispaniją. To paseka buvo, kad Austrija galėjo bet kada pulti Pietų Vokietiją. Tad, Erfurto kongreso metu, Napoleonas bandė gauti Aleksandro paramą. Klastingo Prancūzijos užsienių reikalų ministerio Talleyrando ra-

ginamas, Aleksandras išlupo iš Napoleono lygaus dalininko statusą. Užtat Napoleonas jau pradėjo Aleksandrą laikyti savo asmeniniu varžovu. Po 1809 m. įtampa didėjo.

Rusų intrigos su Čartoniskiais Lenkijoje priverstė prancūzų valdžią būti atsargesne. Rublio krizės priežastim Petrapilio ekspertai laikė, vadinaus, Berlyno ir Milano įsakymus, kurie draudė prekybą su angliais. 1810 m. gruodžio 10 d. caras paskelbė ukazą, kad dideli muitai būtų uždėti ant užsienio prabangiųjų prekių, įskaitant ir Prancūzijos prekes. 1812 m. sausio mėn. 27 d. savo vokiečiams sąjungininkams Napoleonas įteikė skundų prieš Rusiją sąrašą.

1812 m. balandžio mėn. Rusų ambasadorius Kurakinas įteikė Napoleonui ultimatumą: esą, jei prancūzai sutiktų evakuoti Prūsiją, būtų kompensuoti Oldenburgo kunigaikštija ir jei būtų sukurta neutrali zona tarp tų dviejų blokų, tai Aleksandras teiktųsi padėti Napoleonui ūkiškai. Po to ultimatumo įvyko visa eilė rusų diplomatinių laimėjimų. 1812 m. gegužės mėnesį Rusija ir Turkija pasirašė Bucharesto taiką. To pasėka buvo tokia, kad rusų kariuomenė galėjo laisvai persikelti iš Balkanų į Lenkų pasienį. Tai vis buvo ženklai, kad Aleksandras turi užmačių prieš Napoleoną.

2. RUSŲ PASIRUOŠIMAS KARUI

Abi šalys jau kurį laiką ruošėsi karui. Tam tikra prasme, Aleksandras nuolat ruošėsi karui nuo 1810 m. Tais metais patyręs kariškis Barclay de Tolly buvo paskirtas karo ministru. Caro pavedimu jis pradėjo vykdyti rusų kariuomenės perorganizavimą. Keli strategiškai naudingi keliai buvo pataisyti, naujos tvirtovės pastatydintos svarbiuose punktuose. Rusų šnipai sekė prancūzų kariuomenės judėjimą Lenkijoje ir šiaurės Vokietijoje. Barclay įvedė administracines reformas rusų kariuomenėje. Rusų kariuomenė buvo padidinta. 1812 metais rusų kariuomenė jau siekė 409,000 karių, kurių 211,000 tarnavo vakarų pasienio armijose. 45,000 karių buvo antrojoje linijoje, o likusieji 153,000 karių sudarė plataus užnugario įgulas ir atsargos formuotes.

Kita svarbi Barclay reforma buvo nerangios "mišrių divizijų" sistemos panaikinimas. Pirmosios ir antrosios vakarų armijos pulkai buvo sutelkti į korpus, pagal prancūzų pavyzdį. Kiekvienas korpus susidėjo iš dviejų pėstininkų divizijų, vienos kavalerijos divizijos (kaikada tik brigados), dviejų artilerijos brigadų ir vienos raitos artilerijos baterijos.

A. C. Vernet: Napoleonas duoda įsakymą savo maršalams prieš mūšį ties Austerlicu, 1805. m. XII.2 d.

Nors rusų kariuomenė įsigijo naują išvaizdą, tie patobulinimai, tačiau, nepasiekė kiekvieno skyriaus. Štabas liko neišlavintas ir neefektingas, nes tenkinosi popierizmu. Administraciniai skyriai buvo apleisti. Transporto ir tiekimo tarnybos buvo primityvios. Sanitarinė tarnyba buvo atsilikusi. Be to, eilinio pulko karininko lygis buvo žemas. Išskyrus gvardijos ir kavalerijos pulkų, daugumas karininkų buvo tingūs, beraščiai, nedarbštūs ir linę į kortavimą bei girtuokliavimą. Tačiau asmeninė drąsa kovoje buvo būdinga rusų karininkijai.

Bendrai paėmus, rusų generolai, kurie vadovavo korpams ar armijoms, buvo aukšto kalibro. Visų pirma, svarbiausias kariškis buvo Mykolas Bogdonovičius baronas Barclay de Tolly. Barclay gimė 1761 m. Žemaičiuose, Pamūšy, kur jo tėvas, kilęs iš skotų giminės, Pabaltijo vokietis, turėjo dvarų. 1779 m. prirašytas kariuomenės kirasirų kapralu Petrapilyje, Barclay dalyvavo 1788-90 m. Turkų kare, 1790 m. Švedų, Lietuvių (1794 m. dalyvavo Vilnių imant, vėliau sumušęs Grabauskį ties Gardinu), Prancūzų (1808-1809 m. jau generolas), vėl Švedų (1808-1809 m.) karuose. Paskutiniame Švedų kare jis perėjo Botnijos įlanką ledu ir tuo nulėmė karo eigą. 1812 m. jam buvo 51 metai; jis ėjo karo ministro ir vyriausio karvedžio pareigas.

Barclay nuopelnai atkreipė į jį caro dėmesį. Tad, 1810 m. jis buvo pakeltas į karo ministrus. Nors jis ir sumodernino rusų kariuomenę, tačiau pats nemokėjo, karo lauke, dideliems kariniams junginiams vadovauti. Jis nepasitikėjo savo kolegoms ar adjutantams. Nenorėdamas pavesti kitiems smulkmeniškus darbelius, jis, pagaliau, paskendo popierizme. Nežiūrint to, kad 1812 m. rugpiūčio mėn., jo vieton, į karvedžius (glavnokomandujuščij) paskyrė Kutūzovą, caras Aleksandras jam ir po to pasitikėjo, iki pat napoleoninių karų pabaigos. 1815 m. jis vėl grįžo į karvedžius.

Antras svarbus rusų karvedys buvo generolas kunigaikštis Petras Ivanovičius Bagrationas (1765-1812 m. rugsėjo 12). Kilimo iš Gruzijos kunigaikščių, nuo 1782 m. rusų karo tarnyboje. Su garsiuoju Suvorovu Bagrationas dalyvavo Italijos kare, kur paėmė Brescii tvirtovę ir pasižymėjo ties Tidoni, Trebbi ir Novi. Šveicarijoje jis vedė Suvorovo avangardą. 1805 m. jis vadovavo Kutūzovo ariergardui, sulaikydamas prancūzų puolimą. 1808-1809 m. kare su švedais Suomijoje jis vadovavo 21-mai pėst. divizijai ir užėmė Alandų salas. Dėl savo karališkos kilmės jis greit pakilo į armijos vadus. 1809 m. rugpiūčio mėn. jis vedė rusų armiją Rumunijoje kovose su turkais. 1810 m. kovo mėn. jis buvo rusų antrosios vakarų armijos vadas Aust-

rų pasieny. Nors Bagrationas buvo patyręs karžygis, net tarnavęs prie garsių rusų generolų, visvien jis buvo iš būdo bravūriškas ir nekantrus. Dėl savo būdo jis dažnai susikirsdavo su metodišku Barclay. Tačiau jis buvo populiarus savo adjutantų ir kareivių tarpe.

Po jo, karinėje hierarchijoje, ėjo trečiosios, arba atsarginės armijos vadas generolas Aleksandras Petrovičius grafas Tormazovas. Tormazovas buvo martinetas su sveiku protu kovoje.

Karo pradžioje nežymią vietą užėmė generolas kunigaikštis Mykolas Ilarionovičius Goleniščevas Kutūzovas.³ Jis praleido 52 metus, iš savo amžiaus 67 metų, karo tarnyboje. Pirmąjį patyrimė gavo Lenkijoje 1764-69 metais. 1774 karo žygyje jis neteko dešinės akies. 1784 m. buvo pakeltas į generolus ir buvo artimas Suvorovo bendražygis. 1799 m. tapo paskirtas vieneriems metams Lietuvos generalgubernatorium. 1805 m. jis vadovavo austrų-rusų kariuomenėm prieš Napoleoną. Nežiūrint Austerlico katastrofos, rusų kareiviai žiūrėjo į jį su simpatija ir laikė jį "didžiuoju kariuomenės seneliu". Trumpam laikui jis buvo išėjęs į atsargą. 1809-1811 m. buvo paskirtas Vilniaus karo gubernatoriūm ir rezidavo Vilniuje. Niekas caro kariuomenėje neturėjo tiek daug patirties karuose, kaip Kutūzovas. Jis buvo jau per senas vadovauti kariniam žygiui, tačiau 1812 m. rugpiūčio 20 d. jis buvo paskirtas *glavnokomandujuščij* (vyr. karvedžiu) iki metų galo. Tada jis užsitarnavo feldmaršalo laipsnį ir Smalensko kunigaikščio titulą.

Kiek žemesnę vietą užėmė kiti trys kariai. Generolas baronas Levinas Augustas Teofilus Bennigsenas gimė Hanoverly 1745 m. Jis stoji rusų tarnybon Rusų-Turkų karo metu. 1774 m. jis dalyvavo Rumiancevo žygiuose prieš turkus. 1789 m. Bennigsenas tapo pulko vadas. 1789-90 m. jis pasižymėjo kautynėse su turkais ties Očakovu ir Benderais. 1792 m., su rusų kariuomene, Bennigsenas įžengė į Lietuvą Targovicos konfederacijai paremti. 1792 m. kare jis kelis kartus įveikė Lietuvos kariuomenę: gegužės mėn. sumušė generolą Meliną ties Myru, birželio mėn. — Judickį, o birželio pabaigoje — gen. Dederką ties Nesvyžium. Po karo jis liko Lietuvoje su savo dalimi. Bennigsenas numalšino 1794 m. sukilimą Lietuvoje. Dėl savo 1794 m. žygių jisai gavo žemės ir baudžiauninkų Minsko sritį. 1796 m. jis pasižymėjo Rusų-Persų kare imant Derbentą. Carui Povilui jo nepamėgus, buvo pašalintas iš tarnybos. Mirus Povilui jis buvo pakeltas į generolus. 1801 m. liepos 11 d. — 1906 m. rugsėjo 20 d. jis buvo Vilniaus karų gubernatoriūm, 1805 m. buvo paskirtas korpo vadu prieš Napoleoną, bet tik 1806-1807 m. dalyvavo karo žy-

giuose. Benningsenas vadovavo rusų kariuomenei Ylavos ir Friedlando mūšiuose. Apie 1808 m. vedė Lietuvos dvarininkę Mariją Būtautaitę-Andreikavičiūtę, kuri buvo jo ketvirta žmona. Jis buvo gabus, bet labai savanaudiškas žmogus. 1812 m. Benningsenas pretendavo į vyriausius vadus, bet buvo paskirtas tik armijos štabo viršininku.

Kazokų vadas buvo, nutrūktgalvis Dono kazokų atamanas, generolas Motiejus Ivanovičius Platovas. Būdamas geniališkas lengvosios kavalerijos vadas, jis buvo kareivių dievinamas. Caro favoritas ir konfidencialus patarėjas buvo prūsų karys, generolas Phull arba Pfulas. Nors ribotų gabumų, Pfulas turėjo įtakos į carą ir į rusų strategiją 1812 metais. Jis buvo laikomas rusų štabo pilkaja eminencija.

Tie šeši karvedžiai turėjo kovoti prieš Napoleoną, jo maršalus ir prancūzų imperijos galybę.

3. PRANCŪZŲ PASIRUOŠIMAS

Iš savo pusės, prancūzai labai apdairiai ir kruopščiai ruošėsi karui. Napoleonas suprato šio užsimojimo milžiniškumą. Jis žinojo, kad teks susidurti su didelėmis rusų armijomis, veikiančiomis plačiame ir erdviame karo teatre, kuriame keliai prasti, maisto atsargos neegzistuojančios ir kur klimatas linkęs į karščio ir šalčio kraštutinumus. Napoleonas, betgi, blogai apskaičiavo šių sunkumų skalę. Pasiruošimui buvo išsamiai išnagrinėta kiekviena knyga apie Rytų Europą. Kiekvienas žemėlapis buvo išstudijuotas. Napoleono štabas labai atyždziai perskaitė istorijas apie švedų Karolio XII nesėkmingą 1709 m. žygį. Tyrinėjimų apimtis buvo milžiniška. Pagal išvadas Napoleonas apskaičiavo, kad jam reikės beveik pusės milijono karių fronte, o užfrontėje reikės dar ir daugiau formuočių. Ikitol Napoleonas vadovavo jėgoms karo lauke, kurios retai viršijo 200,000 kareivių. Bet štai, dabar, 1812 metais, jis sumanė sutelkti kariuomenę, kuri būtų triskart didesnė negu ankstyvesnės armijos. Napoleono karyboje atsirado nauja formuotė — kariuomenės ar armijos grupuotė. Bet vienam žmogui, net ir tokiam genijui, kaip Napoleonui, tos grupuotės kontrolės ir tiekimo problemos buvo nenugalimos.

Pradinis prancūzų pasiruošimas prasidėjo 1810 m., kai imperatorius davė įsakymą sutvirtinti pagrindines vokiečių ir lenkų tvirtoves, tikslu apsaugoti nuo tariamos rusų grėsmės. 1811 m. sausio 3 d. Napoleonas suorganizavo *la Grande Armee* (Didžiąją armiją) į 4 korpusus. Pirmas Elbės korpusas buvo pavestas maršalui Davout, antras Elbės korpusas pavestas maršalui Oudinot, Okeano korpusas — maršalui Ney, ir Italijos korpusas — Eugenijui de Beauharnais. Davouto korpusas, kuris jau siekė

80,000 karių, turėjo būti avangardas eventualiaame kare rytuose.⁴

1811 m. balandžio 11 d. Napoleonas rašė Viurtembergo karaliui, jog turys žinių, kad rusai ginkluojasi ir telkia karius iš Suomijos ir Sibiro prie Lenkijos pasienio. Taip pat yra 4 rusų divizijos Lenkų-Moldavijos pasieny. Jis pastebėjo: “Ce ne sont pas les paroles, mais les fait qui revelent intentions des gouvernements”.⁵ Napoleonas nusprendė, kad karas su Rusija yra neišvengiamas. Jis planavo greitai laiku sutelkti savo imperijos rytų pasienyje 200,000 kareivių. Napoleonas leido savo pavaldiniams ir sąjungininkams žinoti, kad kilus kriziui, jis reikalaus iš Italijos 50,000 karių, 130,000 karių iš Vokiečių konfederacijos ir dar 50,000 lenkų. Reikalui kilus, pareikalautų dar daugiau prūsų ir austrų kontingentų.

1811 m. balandžio 4 d. Napoleonas įsakė Davoutui padaryti Dancigą ofenzyvos pradine vieta (*place offensif*), o Štetiną pirmu žygio rytuosna etapu.⁶ Birželio 23 d. prie Davouto korpo buvo prijungti lenkų, saksų ir vestfaliečių daliniai. Tuo būdu Davouto jėgos buvo padidintos iki 120,000 karių.⁷

Kareivių mobilizavimas ir telkimas laipsniškai didėjo. Ilgainiui Napoleonas suorganizavo karių masę į tris linijas. Pirmojoje linijoje jis sutelkė 449,000 karių, sudarydamas trijų armijų grupuotę, kuri turėjo būti invazijos smaigaliu. Pagrindinė armija, kuriai jis pats vadovavo, siekė 250,000 karių ir susidarė iš dviejų kavalerijos korpusų (kuriems vadovavo Neapolio karalius Joachimas Miuratas), imperatoriškos gvardijos ir trijų armijos korpusų (*corps d'armee*) (Davouto, Oudinoto ir Ney). Ši armija buvo sudaryta beveik vien iš prancūzų kareivių. Sąjungininkų junginiai buvo tik palydovai ir sudarė susisiekimo linijos sargybas.

Po to, šonams ir užnugariui apsaugoti Napoleonas sukūrė dar dvi pagrindines armijas ir du pusiau autonominius korpusus, į kuriuos įėjo sąjungininkų kareiviai. Šalia gynybos Napoleonas planavo panaudoti tas armijas vaizduojamiems prieš rusus puolimams, kad galėtų pradėti pagrindę kampaniją.

La Grande armee, arba Didžioji armija, Rusijos invazijai buvo šitaip suorganizuota:⁸

A. Didysis generalinis štabas

1. Vadas — imperatorius Napoleonas
2. Štabo viršininkas — maršalas Berthier
3. Kavalerijos vadas — Joachimas Miuratas
4. Artilerijos vadas — grafas Lariboissiere
5. Inžinierių vadas — grafas Chasseloup
6. Tiltų gurguolių vadas — baronas Eblé
7. Intendentas — grafas Mathieu Dumas. Personalo 3,983

formuotē	vadas	tautybē	pajēgumas	pabūklū
I. Kairysis sparnas:				
B. Pirmos linijos formuotēs:				
10-tas korpas (1812.VI.24)	Maršalas Makdonaldas	lenkai, bavarai, vestfalai, prūsai	30,023 pēst. 2,474 rait.	84
			<hr/>	
			32,497	
II. Centrinē armijos grupē:				
Imperatoriška gvardija				
Senoji	Maršalas Lefebre	prancūzai	41,004 pēst.	112
Naujoji	Maršalas Mortier	prancūzai, lenkai olandai, hesiečiai, prūsai, šveicari	6,279 rait.	
			<hr/>	
			47,283	
1-mas Korpas (1812.VI.24)	Maršalas Davout	prancūzai, ispanai badeniečiai, meklen- burgiečiai	68,627 pēst. 3,424 rait.	150
			<hr/>	
			72,051	
2-tras Korpas (1812.VI.24.)	Maršalas Oudinot	prancūzai, portugalai šveicari, kroatai	34,299 pēst. 2,840 rait.	92
			<hr/>	
			37,139	
3-čias Korpas (1812.VI.12)	Maršalas Ney	prancūzai, portugalai ilirai	35,755 pēst. 3,587 rait.	86
			<hr/>	
			39,342	
1-mas (atsargos) kavalerijos korpas (1812.VI.24)	generolas Nansouty	lenkai, prūsai lietuviai, prancūzai	12,077 rait.	30
2-tras (atsargos) kavalerijos korpas (1812.VI.24.)	Martbrun	lenkai, prūsai viurtembergiečiai prancūzai	10,436 rait.	30
4-tas Korpas (1812.VI.30.)	princas Eugenijus	italai, prancūzai kroatai, ispanai	42,430 pēst. 3,368 rait.	116
			<hr/>	
			45,798	
6-tas Korpas (1912.VII.12)	generolas Gouviar St. Cyr	bavarai	23,228 pēst. 1,906 rait.	55
			<hr/>	
			25,134	
3-čias (atsargos) kavalerijos korpas	Generolas Grouchy	bavarai, saksai prancūzai	9,676 rait.	30
5-tas korpas (1812.VI.24.)	Poniatovskis	lenkai ir lietuviai	32,159 pēst. 4,152 rait.	70
7-tas korpas (1812.VI.12)	Generolas Reynier	saksai	36,311 15,885 pēst. 2,050 rait.	50
8-tas Korpas (1812.VI.12)	Karalius Jeronimas ir gen. Vandamme	hesiečiai vestfalai	17,935 15,008 pēst. 2,186 rait.	34
4-tas (atsargos) kavalerijos korpas	Generolas Latour-Maubourg	lenkai, lietuviai saksai, vestfalai	17,194 7,964 rait.	24
III. Dešinysis sparnas Austrų korpas (1812.VI.24.)	princas Švarcenbergas	austrai	26,830 pēst. 7,318 rait.	60
Antrosios ir trečiosios linijos formuotēs ir įvairūs junginiai				
9-tas korpas (1812.IX.3.)	Maršalas Victor	prancūzai, lenkai badeniečiai, vokiečiai	34,148 31,663 pēst. 1,904 rait.	80
11-tas korpas (1812.XI.)	Maršalas Augereau	prancūzai, vokiečiai neapoliečiai	33,567 50,000 pēst. 700 rait.	60
			<hr/>	
			50,700	
			18,265 kariai	230
Artilerijos gurguolēs, inžinieriai Įvairūs junginiai, naujokai, atsargos īgulos.			157,000 karių	

Iš viso Didžioji Armija turėjo 675,477 karius bei 1,393 pabūklus. Centrinė armijos grupuotė telkė 448,945 kareivius; antrosios ir trečiosios linijos grupuotės siekė 226,532. Iš tos kareivijos 500,000 įžengė į Rusiją, o kiti pasiliko Lenkijoje ir rytų Vokietijoje.

Pirmoji pagalbinė armija buvo pavesta Napoleono posūniui Eugenijui de Beauharnais. Ją sudarė 80,000 italų ir bavarų. Antroji pagalbinė armija buvo pavesta Napoleono broliui Vestfalijos karaliui Jeronimui. Susidarė iš 70,000 vestfalų, saksų, hesiečių ir lenkų. Tų vadų parinkimas iššaukė kritikos. Rodos, kad Napoleonas užsispyrė, kad aukštos vietos armijose tektų jo šeimos nariams, nepaisant to, kad jie neturėjo jokių karinių gabumų. Pavyzdžiui, Jeronimas niekuomet nepasizymėjo, kaip generolas. Eugenijus pasirodė kompetetingas kovoje 1809 m., bet irgi nebuvo joks karvedys. Tačiau, imdamas dėmesin, kad jo giminaičiai nebuvo patyrę, Napoleonas paskyrė prie jų du gerus štabo viršininkus: prie Eugenijaus Desolles, o prie Jeronimo Marchandą. Jis vylėsi, jog tie veteranai įtaigos armijų vadus. Makdonaldas su 10-tu korpu saugojo kairį sparną prie Pabaltijo, o princas Švarcenbergas, su austrų korpu, saugojo dešinę.

Kareivių skaičius antroje linijoje siekė 165,000. Jie sudarė atsargą trim pagrindinėm armijom. Tie rezervai buvo suorganizuoti tokiose formacijose: maršalo Victorio 9-tas korpas, be to, dvi prancūzų divizijos, nemažai lenkų ir lietuvių rekrūtų ir daug vokiečių dalinių. Trečioje linijoje Napoleonas sutelkė paskutinę 60,000 karių atsargą, įskaitant dalį maršalo Augereau vadovaujamo 11-to korpo. Taip pat į trečiąją liniją įėjo Dancigo ir Vislos įgulos ir 10,000 danų karių Holšteine.

Kaip bebūtų, tos formacijos, kurios gavo įsakymus žygiuoti prieš Rusiją, sudarė didžiausią kariuomenę, kurią Europa buvo mačius per daugelį šimtmečių. Bet dydis nebuvo viskas. Kariuomenės kokybė buvo ribota. Nors vyresnybės organizacija buvo pranašesnė už bet kurios kitos tuometinės europinės armijos, tačiau naujoji *Grande armee de la Russie* buvo įvairiautė. Ją sudarė bent tuzinas tautybių. Išskiriant prancūzus ir lenkus, kareivijos dauguma nerodė jokio entuziazmo kariauti. Iš 614,000 karių, sudarančių pirmosios ir antrosios linijos formacijas, vos pusė (302,000) buvo prancūzai. Vokiečiai, austrai, prūsai ir šveicarai sutelkė 190,000 karių, lenkai ir lietuviai sutelkė 90,000, o likutis susidarė iš italų, ilirų ir ispanų bei portugalų. Daugelis tų formacijų narsiai kovojo šios kampanijos metu, tačiau vadovavimo ir sudrausminimo problema buvo milžiniška. Prancūzai nelabai pasitikėjo cilandų, ispanų ir prūsų kariams.

Šios ginkluotos masės vadovybė buvo per silp-

na. Kaip visuomet, Napoleonas visą vadovavimą sutelkė savo rankose, nors nebuvo įmanoma vienam karvedžiui kontroliuoti 500,000 kariuomenės. Išskyrus Jeronimą, Napoleono maršalai ir generolai buvo geri karvedžiai, bet jų imperatorius neleido jiems rodyti jokios iniciatyvos. Kadangi iniciatyva buvo nuslopinta, tai jo maršalai dažnai delsdavo ir bijodavo daryti savarankiškus sprendimus. Savaime aišku, kad Napoleonas pats negalėjo aprėpti tokio ploto, kaip Rusija. Matysime, kad kai jo strateginiai užmojai nepavyko, tai jo padėjėjai nežinojo ar nesusigriebė kaip veikti. Šio karo mastas buvo perdidelis ir tokiam genijui, kaip Napoleonas. Napoleonas pats ėjo ir štabo viršininko pareigas. Berthier buvo tik paprastas raštvedys prie imperatoriaus. To pasėka, daugelis detalių buvo apleista. Buvo sunku rasti pakankamą skaičių pulko rango karininkų. Tad daugelis žemo lygio puskarininkų buvo pakelti į karininkus. Net ir prancūzų korpai turėjo didelę proporciją naujokų, ypač pėstininkų daliniuose. Kavalerija buvo gera karo lauke bet kitur — niekam tikus. Rusų kampanijoje gaišo daug arklių. Kai Napoleonas paliko Maskvą, beliko tik 15,000 kavalerijos remontų, o iš pradžių jų būta 80,000. Artilerijos pabūklų buvo 1,422, bet Rusijos blogi keliai mažino jų veiksmingumą ir judrumą. Daugelis artilerijos arklių žuvo.

Kita vertus, negalim paneigti fakto, kad Napoleonas ir jo štabas dėjo dideles pastangas sukurti gerą tiekimo sistemą. Nuo pat pradžių prancūzų štabas suprato, kad nebus galima eksploatuoti užimtą kraštą. Napoleonas suprato, kad Rusijos tušti plotai ir miškų tankumynai neišlaikytų ir penktadalio jo armijos. Jis bijojo, kad rusai pakartos ispanų alinimo taktiką. Tad jis bandė padaryti armiją nepriklausoma. Tai reikalavo grįžti į nerangią, prieš 1789 m. naudotą, konvojų ir depų sistemą. Rašydamas Davoutui 1812 m. gegužės 26 d., Napoleonas pareiškė: “Visų mano judėsių tikslas yra sutelkti 400,000 karių į vieną tašką (*Les resultats de tous mes mouvements reuniron 400,000 hommes sur un seul point*). Mes negalime tikėtis maisto ir pašaro provincijoje. Užtat turim viską vilkti su savim”.⁹

1811 m. gruodžio 30 d. jis įspėjo Eugenijų, kad “karas Lenkijoje nebus panašus į karą Austrijoje; be pakankamo transporto, viskas niekais nueis”.¹⁰ Užtat prancūzai dėjo visas pastangas sutvarkyti didžiulį pašaro, ryžių, biskvitų, daržovių ir konjako kiekį ir kitų išteklių tiekimą ilgesniam laikui. Buvo suorganizuoti 26 transporto batalionai. Keturi batalionai turėjo 600 lengvųjų vežimų (kiekvienas galėjo talpinti po 600 kilogramų krūvio), kiti keturi batalionai turėjo 600 sunkių vežimų (po

Schema Nr. 1. Didžioji armija telkiasi Lenkijoje, 1812 m. balandžio mėn. 15 d. dislokacija. (4e C — reiškia 4-tas Korpas ir t.t.).

1000 kilogramų krūvio). Dar kiti turėjo keturarklius vežimus (po 1,500 kilogramų krūvio). Praktika parodė, jog sunkieji vežimai netiko Rusijoje. Mėsai buvo surinktos didelės galvijų bandos. Keli transporto daliniai buvo aprūpinti jaučiais vietoj arklių. Planuojama buvo, kad kai armija sunaudos išteklius ir bus nužygiuota didelė distancija, tai tada galės papiauti jaučius mėšai.

Bendrais skaičiais, Didžiąją Armiją lydėjo 200,000 gyvulių (įskaitant 30,000 artilerijos arklių ir 80,000 kavalerijos remontų). Buvo 25,000 vežimų, ambulansų ir tt. Tokios daugybės gyvulių šėrimas buvo problema jau nuo pat pradžių. Tad, nenuostabu, kad imperatorius atidėjo invaziją iki sužels rusų plotuose žolė ir šienas. Jis planavo papildyti savo konvojus ir priekinius sandėlius vakarų Rusijos vandenkeliais. Dvi flotilės, kiekviena po 100 laivų, laukė pasirušusios pergabenti medžiagą iš Tilžės į Kauną Nemuno vandenkeliu. Intendantas generolas Mathieu Dumas turėjo vykdyti tą nedėkingą uždavinį.

Buvo numatyta kiekvieną kareivį aprūpinti 24 dienom maisto ištekliais veiksmų pradžioje. „Aš pasitikiu Eckmuelio princu (Davout — A.B.)¹¹ kad jis išžygiuos iš Elbingo, Marienburgo, Marienverderio ir Torunės gegužės 1 d.“, rašė Napoleonas savo generaliniam štabui, „su ištekliais dvidešimčiai dienų vežimuose ir dar keturiom dienom maisto kuprinėse. Tačiau, kol pasieks Nemuną, princas turėtų priversti kareivius naudotis provincijos maistu. Joki ištekliai negali būti sunaudoti iki persikėli-

mo per Nemuną...¹²

Napoleono nurodymų efektingumas skyrėsi kiekviename korpe. Daug kas priklausė nuo korpo vado. Maršalo Davouto korpas buvo ne tik pats didžiausias, bet buvo pavyzdys kitiems korpams savo drausme ir organizuotumu. Davoutui rūpėjo, kad visos smulkmenos būtų numatytos iš anksto. Jo karių kuprinės buvo atydziai pakrautos, kad sutalpintų daugiau reikmenų. Kiekvienas pulkas buvo savarankiškas ir, pasak Segur, turėjo „savo mūrininkus, kepėjus, siuvėjus, batsiuvius, ginklininkus; trumpai tariant, turėjo visų rūšių amatininkų. Jie gabenosi ir sau reikalingus įrankius; jo armija buvo lyg kolonija... jis numatė kiekvieną reikalavimą ir jo tiekimas galėjo viską parūpinti.¹³

Tačiau, kitos tarnybos nebuvo taip gerai aprūpintos. Ligioninės gurguolės neturėjo elementarinių medicinos reikmenų. To pasėkoje chirurgai ir gydytojai negalėjo išgelbėti daug ligonių ir sužeistų karių nuo mirties. Jau nuo pat pradžios ši galinga armija nesveikavo. Difterija, dizenterija ir šiltinė, prie kurių prisidėjo dar badavimas ir maisto trūkumas, pražudė daug kareivių. Pavyzdžiui, bavarų korpas neteko pusės savo karių nuo ligų pirmą negu susidūrė su priešu. Taip pat trūko šiltų rūbų žieminiam žygiui. Tad kariuomenės paruošimas nebuvo toks geras. 1812 m. Napoleonas gy-rėsi, jog su tokiais resursais prancūzai nugalės visas distancijas. Tačiau, dar prieš metų galą Rusijos nuotoliai nugalėjo Napoleono skaičius ir jo karo medžiagą.

GINTARO ŠNEKA

PETRAS BŪTĖNAS

(Pabaiga)

O gintaras reikšminga, net viliojanti, savo rūšimi net unikinė prekė pasaulinėje prekyvietėje, anais tolimesiais dar ankstesniais-antikos laikais gaudyta iš Pabaltijo baltų, pasiekdama net Balkanus ir Apeninus. Lietuviai aukštaičiai gintaro produktą gaudavo iš vakarių jų ligi pat pajūrio gyvenančių lietuvių žemaičių, tą gintarą iš jūros begrabusiu. Taigi, iš žemaičių gintaras ėjo į aukštaičius, o šie tuo gintaru ir prekiaavo su rytiniais slavais. Šičia reikia stabtelėjus prisiminti, kad visa vad. Gudija yra vien baltų teritorijoje. Sename-antikos periode Balkanų šalys Pabaltijo gintarą gaudavo, kaip matėme, praneša antikos rašytojai, bet **gintaro** pavadinimo savo raštuose jie nepranešė baltiškojo, o antrajame, vėlesniame, periode rytiniai slavai gaudavo ir gintarą, ir kartu jo **gintaro** pavadinimą imliai pasiskolino iš baltų lietuvių. Spręstina, kad baltų teritorijoje begyvenančiuose vad. guduose, kur prieš tai gyveno ir dabar tebe gyvena dalis rytiečių baltų, — dar ir šituo atžvilgiu nesunku buvo ir **gintaro** įvardui ten visur praplsti.

Iš to visko tolimesnė ir baigiamoji išvada: rytiniai slavai niekad nėra gyvenę lietuvių aukštaičių bei žemaičių žemėje, taip pat ir latgalių-latvių šalyje ir nei vakariečiuose baltuose prūsųose bei sūdaviuose-jotvinguose, — taigi niekaip jie nebuvo priėję Baltijos jūros ir todėl niekad jie nebuvo turėję Baltijos jūros produktui gintarui vadinti savojo kokio slaviškojo žodžio.

O kiti baltų kaimynai vakariniai slavai, pvz. lenkai?

Apie šiuos tai šit kaip, žinoma, turint omenėje ir tai, kas čia jau yra anksčiau parašyta lenk.-vok. *bursztyń* “vok. Boernstein, baltų gintarą”.

Vakariniai slavai lenkai neturi pasiskolinę baltų **gintaro** žodžio nei iš prūsų, nei iš lietuvių, o turi pasiskolinę iš rytinių germanų vokiečių (žr. “Gintaro pavadinimai” skirsnį) visai kitą, kitokį ir neperseną žodį gintaro produktui vadinti. O tie rytiniai germanai gyveno į šiaurę nuo vakarinių slavų lenkų prie Baltijos jūros apie pavyslį, prie tos jūros ten pajūriais — pamariais gyvenus ir aiščiams-baltams prūsams (žr. Bg. II. 96-98), o žiemrytyn — kuršiams, lietuviams, žiemgaliams, sėliams ir latgaliams-latviams (žr. ir Algirdo bei Kęstučio Lietuvos valstybės 1358 metų sienos dokumentą). Tarp slavėnų-slavų protėvynės (kurioje lenkai pasiliko ir toliau gyventi, ir dabar ten yra jų tėvynė, žinoma, išskyrus baltų teritorijos periferijas, kurios vėliau karais Lenkijos buvo pasisavintos) ir aisčių-baltų protėvynės-tėvynės (!) proistoriniais laikais ryškiausia bei veiksmingiausia keliolikos šimtmečių riba išbuvo ne vien 810 km ilgio dneprinė Pripetė (sprendžiama tai baltų upėvardį esant), bet ir ilgesnis abiem Pripetės pusėmis platus bei labai slėsnus duburiotas **Pinos-Pripetės balynas**, kaip dabar kiti perdaug pigiai ir paviršutiniškai ėmę parašo, **pelkynas**, ar gal ir dar kaip nors panašiai išgalvotai, o K. Būgos stačiai realiai vadintas net **jūrėmis-marėmis**, ir žr. Bg. II. 276 p. Ten aisčių-baltų (jotvingų, lietuvių) pusė pripetinė **Pina**, kaip ten ir **Jaselda** upė, ir **Baltvyžio giria**, ir kt., — vis yra baltiškųjų pavadinimų, o ten, žymu, besant vietovardžių nuo liet. **balà**” pala, pelkė, raistas, klanas, valka”, o ne nuo **pelkė** žodžio vietovardžių, ir todėl **Pinos-Pripetės**

IŠNAŠOS:

1. Correspondance de Napoleon 1-er, publiee par ordre de l'Empereur Napoleon III (žemiau: Corres.), tomas XXIII, Paryžius, Nr. 18, 855, 528 psl.

2. J. Bainville, Napoleon, Londonas, 1932, 341 psl.

3. Apie Kutūzovą plačiai parašyta: Eugene V. Tarle, Napoleon's Invasion of Russia, 1812, Niujorkas, 1942.

4. Henri Bonnal, La Manoeuvre de Napoleon et sa psychologie militaire de janvier 1811 a juillet 1912, Paryžius, 1905, 3 psl.

5. “Ne žodžiai, bet veiksmai atskleidžia vyriausybų intencijas”, Bonnal, La Manoeuvre de Vilna, 8 psl.

6. Ten pat, 9 psl.

7. Ten pat, 13 psl.

8. R. G. Barton, Napoleon's Invasion of Russia, 1812, Londonas, 1914

9. Corres., XXIII, Nr. 18.725, 432 psl.

10. Ten pat. Nr. 18. 402, 143 psl.

11. Napoleonas buvo suteikęs savo giminėms ir maršalams įvairius titulus, kuriuos jis dažnai naudodavo savo susirašinėjimuose su jais. Aiškumo dėlei čia pateikiami kaikurie asmenybių titulai: Jeronimas Bonapartas — Vestfalijos karalius; Nei — Elchingeno princas, o po Borodino mūšio — Maskvos princas; Joachimas Miuratas — Neapolio karalius; Victor — Duc d'Belluno; Oudinot — Duc d'Reggio; Davout — Eckmuehlio princas; Berthier — Neušatelio princas. Smulkiai apie Napoleono maršalus ir generolus žr. A. Lasseray, Dictionnaire biographique des generaux et amiraux francais de la Revolution et de l'Empire, du tomai, Paryžius, 1934.

12. Coress., XXIII, Nr. 18.622, 349 psl.

13. General P. De Segur, History of the Expedition to Russia, 1 tomas, Londonas, 1925, 103-104 psl.

balas ir vadinu **balynu**, o ne pelkynu. Tie mūsų eruditai, kurie pasišauna tyrinėti baltų teritoriją ir .ietuvių tautos plotą bei nori jieškoti jo ribų, privalo įsidėmėti, kad šitokiems reikalams kartais labai praverčia išmanyti pvz. **balos, pelkės, raisto, valkos** . . . žodžių vartojimo geografiją.

Mūsų etnografai, istorikai, archeologai, žemėlapiškai, kartografai, geografoi savo projektiniuose žemėlapiuose visiškai klaidingai rodo Pinos-Pripetės balyną, tartum nė kiek nebūtų buvę tyrinėję baltų ir kartu lietuvių praeitinių reikalų ir dalykų. Taip išeina. Blogai! Gi Pinos-Pripetės balyno pat vidurio iš vakarų į rytus ištisai teka ana Pripetės upė į Dniepro aukštupio labiau pabaigos dešinį-vakarinį šoną, šiauriau Kievo ukraininės sostinės. O Pina, kurios LE-oje nėra, yra žymi jotvinginė-lietuvinė upė kartu su Pinsko aps. miestu ir Jaseldos upe. Baltvyžio giria, Lietuvos Brasta, Jaselda, Pina ir Pripetės pats aukštupys sudaro žemėvaizdį — gamtovaizdinį ir istorinį-etnografinį kompleksą, kurį reikia ištyrinėti pirmučiausia patiems aiščiams-baltams. Taip taip, gerbiamieji žemėlapiškai ir straipsnininkai!

Pinos-Pripetės balyno etnografinę reikšmę ir ribą tarp slavų bei aisčių-baltų parodo ir patvirtina II amžiaus po Kr. graiko astronomo Klaudijaus Ptolemėjo raštai bei žemėlapis ir daug vėlesnis Lotyniškos versijos ptolemėjinis 1607 metų žemėlapis, kuriedu mūsų dar ir dabar netyrinėti ir dar niekur jų neišspausdinti, net ir LE-oje, o juodu galima rasti kad ir Arnoldo Spekkės Baltijas jūras senajās kartės leidinyje, išvertus lietuviškai — Baltijos jūra senuosiuose žemėlapiuose. Šiedu žemėlapiai, ypač pirmasis graikinis ptolemėjinis, parodo, kad nuo Pinos-Pripetės balyno į šiaurę yra gyvenama aisčių-baltų, o nuo to pačio balyno į žiemvakarius Vyslos žemupio ir Baltijos jūros link gyvenama irgi tų pačių aisčių-baltų, už Vyslos žemupio, Pomeranijoje, gyvenant rytiniams germanams. Nuo Vyslos dalies vidurupio ir viso 200 km ilgio žemupio su Vyslos didžiąja — kulmine kilpa vis nuo dešinio-rytinio krantų į žiemryčius ir į rytus, taigi ir su Vyslos didžiosios-kulminės kilpos dešiniu-šiauriniu įtaku baltų **Dravanta** (o jos aukštupio didžiojoje kilpoje piečiau yra įsispraudusios prūsų Lubavos ir Sasnos sritys, pastarojoje ir 1410.VII. 15 metų Žalgirio-Tannenbergo mūšio vietovė), su Vyslos dešiniu-šiauriniu įtaku **Skirva** (lenkų Skirwa iš baltų Skir-v-à; tuoj į pietus nuo Sasnos srities ir 1410 metų Žalgirio mūšio vietos), su V. Bugo žiotimis į Vyslą bei su jo žemupiu, su V. Bugo veik žiočių dešiniu-šiauriniu įtaku **Vikra-Nyda-Žalduva** (baltų trivardė upė; prasideda iš Sasnos srities) ir su V. Bugo pačio žemupio de-

šinio-šiaurinio įtako **Naros** (naujai slav. Narev; prasideda Baltvydžio girios šiaurinės dalies rytuose; Balstogė ir jos regionas stovi Naros augštupio dešinėje-šiaurinėje — aiškiai lietuvinėje pusėje) žemupiu bei žiotimis, ir kt., — vis vakariečių aisčių-baltų žemė, nors ten dabar labiau į Vyslos pusę lenkai vadina Mazowsze — lot. Masovia-Mozūrija-Mozūrais. O šis aisčių-baltų sektorius, jį imant nuo Vyslos dalies vidurupio ir Vyslos didžiosios-kulminės kilpos, stovi dar už 160-220 km į pietus nuo Baltijos jūros. Čia visur vakariniai slavai lenkai tėra tik ateiviai į grynai vakariečių baltų sritį. Ir šis baltiškasis sektorius liudija, kad vakarinių slavų lenkų niekaip nebuvo siekta Baltijos jūros ir nebuvo jų susidurta su šios jūros baltiškuoju gintaru bei su gintaro žodžiu.

Taigi, šių ir, žinoma, kitokių įvairių šaltinių vis neatlaidžiai rodoma, kad vakarinių slavų lenkų ir apskritai betkokių slavų nebūta prieita prie Baltijos jūros, ir todėl nei slavai lenkai, nei jokie kitokie slavai neturi jokios teisės savintis Pabaltijo aisčių-baltų gintaro.

Galutinė išvada: vakariniai slavai lenkai, kaip ir rytiniai slavai, senovėje niekadus nėra gyvenę baltų Pabaltijy ir apskritai nėra siekę Baltijos jūros, ir todėl lenkai susisiekdami su šiauriau jų gyvenusiais rytiniais germanais gotais, nėra varę gintaro ir kitokios aiškesnės prekybos su baltais prūsais ir lietuviais. Tad ir **gintaran-gintaras** baltiškojo žodžio lenkai nepažino, iš baltų nepasiskolino ir jo neturi.

P.S. Dabartyje mūsų spaudoje ir projektiniuose žemėlapiuose yra rodomos ir nagrinėjamos Lietuvos etnografinės, arba lietuvių tautos ploto ribos, vis dar niekaip nesujieškomos (!) ir kaip reikiant nekonstatuojamos, o aprašyti, — tai jos niekaip lemčiau bei reikalingiau neaprašinėjamos, tartum būtų jiems jos užburtos ir nepasiduodančios. Iš savo pusės periodikoje ir šiaip pasikalbėjimuose su susiinteresavusiais visada vienodai ir griežtai pabrėžiu: norint surasti lietuvių tautos ploto ribas, tai susidomėjusiems būtinai reikalinga gerai pažinti ir istoriškai-etnografiškai aprašyti to ploto net ir kaimynystes-užpločius, kitaip sakant, privalu yra šitaip ištyrinėti ir aprašyti baltų teritorijoje (!) ir visus aiščius .baltus, nes, mat, mūsų istorija ir etnika savaime yra susipynusios. Ligi šiol tam mano teigimui vis dar nėra autoritetų ir panašulių pritarimo, ir todėl net jų pačių taip nėra daroma. Iš nieko nėra nieko; iš šio to yra vis jau šis tas. Užtat ir lietuvių tautos ploto šios ribos tebėra atviros, nesurastos, nors jos ir reikalingos visokiems reikalams ir ypač šiai dienai bei ateičiai. Net

toks svarbus, nors ir iš pirmo pažiūrėjimo atskiras atrodantis, štai baltų gintaro ir **gintaro** žodžio klausimas tą patį patvirtina.

BAIGIANT

Apie mūsų gintarą geografiškai, pramoniškai, istoriškai ir prekybiškai (čia tik su Balkanais ir Apeniniais) yra plačiau ir nuo širdies rašyta LE-oje ir dar net nevieno lietuvio iš D. ir M. Lietuvos nuo seniau ir šiais laikais. Gintaro lietuviškoji istoriografija tikrai nėra skurdi. Kaip ir iš visos periodikos nuolat matyti, lietuviai visame pasaulyje savo, ar kitų parodose, net progomis muzėjuose, reklamiškai didžiųjų krautuvių languose ir kur niekadoms nėra užmiršę savojo gintaro ir jo išdirbinių, o mūsų moterys ir mergaitės juo netingėdamos skoningai puošiasi ir gražiuojasi visur, kad net miela malonu. Taip pat ir okupuotoje Lietuvoje, nors ten ir visiškai nekaltam mūsų gintarui su Sov. Rusijoje stalinizmo atgimimu ir rusofilizmo besispardymu jau grūdasi tamsūs debesys iš velikorinės-rusinės Maskvos. Tokia yra tiesa. Žinoma, būtų tikrai racionalu ir prasminga, kad pvz. kuri mūsų emigracinė įstaiga paruoštų ir išleistų nors ir neilgą, bet tikrai visai pilną ir moksliskai paruoštą leidinį apie gintarą, šitaip apgindama ir pačio gintaro baltišką ir kartu lietuvišką istoriją su reikiama gerai tiksliais žemėlapišiais ir rinktiniais gintaro reikalo paveikslais.

Vlikas, Lietuvos valstybės respublikos diplomatai, Alta ir Balfas žino ir turi savo specifines sritis bei savo darbus. Pasaulio Lietuvių Bendruomenės veikimo sritis yra tiksliai nurodyta gerai paruoštoje jos chartoje, nesikišant į anų mūsų įstaigų sritis. Manytina, kad toks koks gintaro leidinys galėtų sudominti pirmučiausia PL Bendruomenę, tas tarybas bei komitetus. Kartais gal bent lietuviškasis gintaras galėtų padėti ir bendruomenininkų lietuvių skaičių sužinoti bei sujungti, savaime padėdamas užsimiršusiai PL Bendruomenės vadovybei susiregistruoti savo bendruomenininkų pasaulį. O be konkrečių žygių bei darbų vadovybės ir veikėjai nieko nepadarys, kaip kad dabar, vis vien savomis cirkuliarinėmis bendrorašomis-aplamorašomis bei dažnai vis tomis pačiomis savo gražutėlėmis fotografijomis periodikoje.

Šiuo savo straipsniu ėmęs ir atsiliesčiau į Algirdo Gustaičio "Daugiau dėmesio lietuviškajam gintarui (Lenkai savinasi lietuvių tautos gintaro istoriją)", — Naujienos. 1971.XI.20 metais. Kas kita, kada štai išgirstame ar lenkus, ar rusus besisavinant mūsų gintarą, jo istoriją, taigi net ir jo žė-

mę. Čia jau ir galėtų susirūpinti mūsų šie, pradant galingomis mūsų publicistų žurnalistų plunksnomis, būtinai neišskiriant nė ano straipsnio autorius A. Gustaičio, kuris (iš jo straipsnio gi aiškiai matyti) kur kas dar neviską bus iškommentavęs iš savo užsimintų, taigi jo žinomųjų rašytinių ir kitokių faktų ir iš savo paliestosios temos.

Minėtojo straipsnio netiesiogiai lyg paskatinimas, čia į gintaro reikalus įterpiau apie gintarą aprašyme tokių žinių, kurių kaikiurių dar nebūta visuotinai iškelta į paviršių, o kurios istoriškai — etnografiškai reikalingos dar ir net pvz. visai lietuvių tautos ploto vakarinei plačiai ilgai juostai, visai Mažajai Lietuvai etniškiems reikalams ir net rytinių bei vakarinių slavų santykiams, ar nesantykiams su mūsų gintaru. Iš mano žodžių ir šių dienų lenkai aiškiai matys ir įsitikins, kad nė iš tolo jie negali niekaip pretenduoti į gintaro žemę, nei į jo tik mūsų istoriją.

Bet ir mūsų rašantieji, dovanokit už priminimą, nesunkiai galėtų būti apdairūs, atsargūs, teisingi, kad niekaip niekur nebūtų pakenkta nei baltų ir lietuvių reikalams bei dalykams ir nebūtų duodama progos pvz. kad ir tiem patiems slavams iš rašytųjų straipsnių pasišaiptyti. Tada dar geresnė būtų ir pačio gintaro baltiškoji ir lietuviškoji gynyba. Šitą klausimą vaizduoja šio mano straipsnio tolimesnis ir baigtinis skyrius, kuriame, be tiesioginės temos, savaime dar iškyla į paviršių ir kaikiurie Prūsos bei Mažosios Lietuvos istoriniai-etnografiniai ženklai ir dalykai.

ALIMAS

A. Gustaičio straipsnyje yra įrašyta: "... gautas iš **Marpilės** (Marienburg) muziejaus, kurį lenkai vadina **Marbork**". — Iš šio parašymo aišku, kad autorius mums skaitytojams nori įpiršti "falšųvą prekę", darkančią baltų vietovardyną. Čia susigrūdę yra keletas riktų, aukštyrų kojomis verčiančių istoriją-etniką.

Pirmoji, priešpaskutinė, Vokiečių teutonų-kryžiuočių ordino sostinė jo praminta yra misioneriškai-germaniškai **Marienburg**, Mar-i-en+burg "Marijos pilis, miestas" Prūsos pavyslinės Pamedės srities šiaurinėje dalyje, užėmus prūsų Kulmo "kalno", Lubavos ir tuoj šiauriau Pamedės sritį, įsitvirtinant tame Marienburge, o miesto pozicija rodo, kad strategiškai jis statytas prūsų, taigi ne slavų ir ne germanų. Gi lenkai tą miestą pavokiškuodami vadina **Malbork**, Mal+bork (L.E. XVII. 315 p.; D. Lenkž.), o ne **Marbork**, Mar+bork. Toliau čia ne argumentas, bet dėl visko išrašau: mūsų dainius Maironis dainavo ir visa Lietuva jam pri-

tarė dainuodama: "Eina garsas nuo pat Vilniaus: žirgus reiks balnoti, — daug kryžiuočių nuo **Malburgo** rengias mus terioti". Jis **Marienburgą** vadina **Mal+burg-u**, antrąjį sudėtinio žodžio sandą grynai vokišką (o ne lenk.-vok.) palikdamas, o pirmąjį sandą iš **Mar-** (**Mar-ij-a**) skelbdamas **Mal-**. Kodėl jis **Mal-** skelbia, — nežinau; nežinau, kodėl ir lenkai **Mal-** skelbia. Bet šiaip jau visiškai normaliuose baltų vietovardžiuose Prūsijoje, Lietuvoje ir pvz. Latvijos Sėloje pasitaiko, kad priebalsiai **r** ir **l** pasivaduoja. Įdomi ir reikalinga istorinė-etnografinė tema, bet jos čia neketinu pradėti aiškinti. Kas mėgins iš pat panagių tyrinėti pvz. kad ir tą pačią visą Mažąją Lietuvą su jos kaimynystėmis, tas vietovardžiuose savaime susidurs ir su šiuo kalbiniu reiškiniu, atrodo, ypač praverčiančiu rytiečių baltų etnikai.

Marienburg negalima lietuviams vadinti autotariaus siūloma **Mar+pil-ė**, nei **Šv. Marija**, kaip kas geistų, nes šitokie išgalvoti pavadinimai šaltinių nėra žinomi. Kai autorius rašo **Mar+pilė**, tai jis gal beturįs galvoje arba moters vardo "Marės pilį" (tik ne Marijos, ar Marijonos; **Marė** lietuviškai tam tikriems atvejams vadina Mariją), arba "Marių pilį", nors ten nei **Marės**, nei **marių** arti nėra ir net nėra čia **pilės-pilies** žodžio, o etnografija jokių vertimų nepripažįsta normaliais įvardais. Jei šitaip keistai ir nelemtai vis būtų daroma, tai lenkai ir kas iš to tik juoktųsi ir sau tolimesnio daugėsio pelno turėtų iš neapdairių lietuvių. Šitaip pramanytinai neleidžiami sudarinėti nei vietovardžiai, nei Lietuvos ir baltų bei lietuvių tautos žemėlapiai, nes tada tebutų baltų ir lietuvių žemės ir jų kalbų daryba. Baltų teritorija turi tokią daugybę dokumentuotų savųjų vietovardžių, kad geriau nereikia. Teikia reikalui juos atsidėjus ir kantriai susirankioti ir, jei kartais reiktų, atitinkamai taisyklingai restauravus, jais tiksliai naudotis, kaip tuoj ir pamatysime.

Jei jau norima **Marienburg** miestą vadinti ir saviškai baltiškai, tai galima būtų jį baltiškuoju vardu ir vadinti — **Alimas**, **Al-im-as**. Tą miestą iš seno ir vadina: "**ALIEM-Marienburg**" **Burgen-Karte von Preussen zur Zeit des Deutschen Ordens**; dar žr. M. Toeppen žemėlapyje **Aliem**; yra **Aliem** J. Šliūpo Lietuvių tauta senovėje ir šiandien. II t. Plymouth, Pa. 1905 m. 18 p.; ir kt. Kaikur šitaip vadinama yra **Marienburg** užmiestinė dalis; **Alyem** 1250 m. ir ten kt. (AON. 8), o ši data yra tuoj po 1292-1249=7 metus trukusio visuotinio prūsų sukilimo prieš Vokiečių ordiną; žr. ir A. Salys, — LE. XXI. 451 p., kur dar yra minima ir žem. **Alimas** pavardė; plg. pav. **Alimas** Zemaitijoje Kantaučių par. (Bg. I. 428) ir **Plungės** par. (Bg. III. 400), o dėl priesagų **-im -as** ir **-ym-as** žr. A. Vanagas, Liet.

hidron. daryba. Vilnius 1970 m. 154 p. Įvairių laikų visokiausiuose žemėlapiuose gerai pažvelgtina ir į **Alimo-Marienburg** apylinkės vietovardžius, žemėvaizdį-gamtovaizdį, geografinę ir potamologinę padėtį, Ordino laikų karo strategiją baltuose ir ordininkuose ir pagalvotina, kodėl kartais gali, arba yra priversti migruoti asmenvardžiai, pavardės, o **Marienburg-Alimo** vietovardis yra asmenvardinis. Tokių atvejų Prūsijoje ir M. bei D Lietuvoje ir daugiau surandame. Tai reikia ne tik etnografijai, bet ir pilnesnei tiklesnei istorijai, net ir karo istorijai. Šitokie "iš pupų nevaromi" dalykai lig šiol tyrinėtojų tebėra užmiršti, nors iš tikrųjų jie mokslui net labai svarbūs.

Baigsiu šit kuo, — taigi kitam atrodančiais taip pat "iš pupų nevaromais" istorijos-etnografijos dalykiūkščiais. O tų dalykiūkščių pilna net visa Prūsija, kaip ir visa plačioji baltų teritorija. Dėl tokio lyg bauginančio pasakymo kitas žemėlapi-ninkas, ar straipsninkas, žiūrėk, gali išsigąsti ir todėl, kaip sakoma, sparnus visiškai nuleisti. Bet taip jau yra, ir nieko niekas neištaysis. Arba kaip reikiant ir išmintingai tyrinėti, kad baltams ir lietuvių tautai būtų realios naudos, arba supasuoti ir prisidėti prie pvz. **Chicagos "medžiotojų draugijos"**, ar "**kartūnininkų balių**", kaip giriamasi, lengviausiu būdu "**Lietuvos vaduoti**".

Giliau Prūsijoje, taigi labiau Prūsijoje yra ordininkų vokiečių pavadinta savų ypač sudėtinių (taigi dėl to nepersenų) miestovardžių, kuriuose ant-rasis sandas yra vok. **burg-**, o lenk.-vok. **bork-"burg"**, pvz.:

a) Vok. **Mar-i-en+burg**, lenk.-vok. **Mal+bork**, o čia jau nustatyta, kad iš tikrųjų jo senasis baltų pavadinimas yra **Alimas** dar prieš 1250 metus ir, greičiausia, dar ir prieš 1230 metus, kada Vokiečių ordino Prūsų žemėje dar nė padujos nebuvo;

b) Vok. **Neid-en+burg**, o lenk.-vok. **Ni+bork** mst. prie V. Bugo pačio žemupio dešinio-šiaurinio prūsienio įtako **Nydos**, arba **Vikros**, arba **Žalduvos** (upė yra trivardė), ir todėl pirmasis sandas **Neid-** ir **Ni-** iš **Nid-** tėra nuo ano baltų **Nydà** 4 upėvardžio, o patį miestą **Neidenburgas I**; jei kas jį norėtų vadinti "**Nida**", taitegalėtų būti tik **Nyda4**, kaip ir ten anas upėvardis. Bet ar išsimoka šitokią "operaciją" daryti, jei **Neid-** ir **Nyd-** vistiek skelbia tą vietovardį baltiškai, nors ir su okupaciniu vokiškuoju antruoju sandu **burg-?**;

3) Lietuviams itin svarbus vok. **Rast-en+burg**, o lenk.-vok. **Rast-em+bork**, kur pirmasis sandas **Ras-** iš baltų lietuvių **Raist-** yra mūsiškas. Bet tai jau būtų ilgoka kalba ir apie tą vietovardį, ir apie ten **Bartos** sritį bei net Prūsų — **Dainuvos ežeryną**, nes iš istorinio-etnografinio metodo, norėdami tikslą pasiekti, tyrinė-

tojai negalės išbėgti, o kitaip tebutų tik veik visų mėgiamoji bendroraša-aplamoraša. Paliktina vadinti Rāstenburgas 1. Vokiškasis žodžio galas **-en** lenkų išsiverstas **-em** su nosiniu lūpiniu priebalsiu **m** vietoj nosinio dantinio **n** priebalsio: sprogs-tamasis irgi lūpinis priebalsis **b** asimiliavo **n**, paversdamas jį **m** lūpiniu priebalsiu. Šitoks kalbinis, asimiliacijos reiškinys gana dažnai sutinkamas ir Prūsijos vietovardžiuose;

d) Vok. **Sen-s+burg**, o lenk.-vok. **Zą-dz+bork**, kur pirmasis sandas **Sen-** iš baltų **Sein-** — **Sain-**, ir būtų daug rašymo, nes ten ir upėvardį bei kitus panašius vietovardžius kartu reiktų pajudinti ir ant kojų pastatyti visą istorinę-etnografinę sritį. Bet kas šiame svarbiame ir gražiame **Sein-** šaknies vietovardyje pasišautų rasti liet. **sėnas**, -à 4 būdvardį net dar ir Prūsijoje ir todėl miestą pakrikštyti **Sen+pilis** vardu, tai be reikalo prakaituotų ir be pagrindo visus istorinius ir etnografinius dėsnius “bendroraša-aplamoraša” sumaltų, net pakenkdamas prūsams ir lietuviams. Be to, ar Prūsijoje yra lytis **pilė 2**, ar **pilis**, -*i*ės 4? Matote, kaip ir čia reikalingas istorinis-etnografinis metodas tyrinėjime. Vadinama **Seihsburgas 1**;

e) Ir tt.

Apie sudėtinių vietovardžių antrojo sando vok. **stein-** ir lenk.-vok. **sztyn-** žr. “Gintaro pavadinimai” skirsnį. Panaši kalba ir panašus rūpestis ir dėl antrojo sando vok. **berg-** “kalnas” ir pan. Mažosios Lietuvos, Prūsos ir Jotvos tyrinėtojai istoriniu-etnografiniu metodu vietovardžiuose panašių reiškinų reiškinėlių negalės užmiršti, jei norės savo tyrinėjimus privaryti ligi lemto galo, nes, mat, ir “mažas keramas didelį vežimą verčia”.

Tai vis Vokiečių ordino buvusioje okupuotoje ne kur kitur, o baltų žemėje. Nevisur ten šitaip ištisinai ir esama: ir dėl to ten irgi nusidriekia ir iš dalies susirikuoja tas viskas etninėmis bei geopolitinėmis bangomis, zonomis. Kas toliau jau išsamiai ir nebe juokais tyrinės visą Mažąją Lietuvą ir ten lietuvių tautos ploto istoriškai-etnografiškai jieskos, — į tai negalės pro pirštus bežiūrėti, nes ir toliau praleistų svarbius istorinius-etnografinius duomenis, ir šitaip būtų nuskriausta visa M. Lietuva.

O dėl kokių gyvenviečių pavadinimų “lietuvinimo” žemėlapuose net “iš peties” tartum samsoniškai, tai, bra, sunku čia kalbėti ir juo labiau kur nors dėl ko įmanomai susitarti (iš patyrimo kalbu): mat, lengviau susiskersakiuoti ir būti išbartam vietovardžių “extra-lietuvinotojų”. Bet, geriausia, svarbiausias ir anksčiausias uždavinys, tai gerai iš įvairių šaltinių mokslo reikalams nustatyti visus vietovardžius istoriškai-etnografiškai, šitaip juos ap-

rašyti ir palikti vaikų vaikams. Tik ir šičia jokio poezavimo, trukšmingo pagyrūniško patriotiškavimo ir jokios “kvalifikuotosios pilvosopijos” negali būti vartojama nei “patriotiškai”, nei “patriotiškiausiai”, nes, jei anaip būtų kieno daroma,— išeitų tikrai nepatriotiškai, ir net visai nelemtai, taigi obskurantiškai. Kas šitaip elgtųsi, tas kaip tik nepatriotišką aktą atliktų ir šitaip visą dalyką, pvz. ir žemėlapij mostais paleistų.

Toks šmaikštus pavyzdėlis čia toliau, nors panašių pavyzdėlių yra net daug, ir net vis jų naujų tebedygssta, kai paskaitai apie juos įvairių straipsnių mūsų periodikoje. Jei baltų **Alimas** lengvai gali pakeisti svetimą vok. **Marienburgo** miestovardį, tai pvz. nuo ano nepertolimą **Pr. Holandą**, vok. **Preuss. Holland** kolonizacinio pavadinimo vietą **Prūsai** žodžiu vadinti,— nėra už ko užsikabinti tokio vadinimo pripažinti, jei, žmogau, nesurandi, kaip ta gyvenvietė, dabar net apskrities miestas, anksčiau, prūsų valstybinio gyvenimo laikais, buvo vadinama. Jei tą aps. miestą pavadinsi **Prūsais**, tai tada, jau išeitų: arba prūsai yra holandai, ar holandai yra prūsai, arba ten prūsų iš senovės negyventa, ir todėl, esą, tas miestas ir vadinamas kolonizaciniu **Prūsai** pavadinimu, kaip kad ir **Pr. Holandas** tėra kolonizacinio pavadinimo. Taigi, ir šiaip, ir taip, — vis tiek išeitų, kad toks koks autorius vakariečiuose baltuose, net vakarinėje Prūsijoje randa ten dujus kolonistus — germanų holandus ir baltų prūsus, pastaruosius tartum iš balažin kur į čia atkeliavusius, o pirmuosius tai tikrai ordininkų iš Holandijos atsivežtinius. Ir šitaip ne tik būtų dėl prūsų neteisinga ir netikslu, bet būtų net pasmilkoma bei patarnaujama tik okupantų (germanų ir slavų) užmačioms. Plg. visi **Vilniaus** miestovardžiai **A.J. Valstybėse** ir **Kanadoje** tėra tik kolonizacinio pobūdžio; **Latvijos Kurše** yra **Prūsų** vietovardžių, nors prūsų tautos ten negyventa, o, mat, prūsų kolonistų ir ten atsirasta; **M. Lietuvos Skalvos** srityje net per plataus **Nemuno** žemupio abi puses pasitaiko **Prūsų** pavadinimo gyvenviečių, o prūsai šiose vietose gi tik atsikėlėliai, ar atkeltieji iš Prūsijos vakarinės dalies; ir tt. Panašiu atžvilgiu net visa baltų teritorija, ne tik Prūsija ir M. Lietuva, dabar dar nepradėta tyrinėti. O ką žemėlapininkai straipsnininkai dažniausia didvyriškai svaičioja, — nieko nepadarysi, nes jų toks autoritetiškas amatas.

Bet nenusiminkite, nes ir su **Pr. Holandu**, kaip ir su **Alimu**, viskas yra žinoma ir aišku, kad net nebelieka nė vietelytės tam “**Prūsai**”- **Pr. Holandai**: “**Pr. Holland (Pazlock)**” rašo **Burgen-Karte von Preussen zur Zeit der Deutschen-Ordens**, o toliau žr. ir nesena, tik 1960 metų, visiems prieinama šal-

PO NAŠTA KRYŽIAUS

Žinomų ir nežinomų Sibiro tremtinių atminimui

K. MILKOVAITIS

*Užgėso dienos, lyg išdegusios žvakidės.
Nustojo Varpas tautai skelbęs laisvę Lietuvos.
Gale pasaulio laukė paruoštos avidės,
Peilius galando, puotai ruošės budeliai Maskvos.*

*Ištroškę šilto žmogaus kraujo bernai Kremliaus,
Nuožma Koriko krašte siaubė ašarų liūtų!
Vorom ilgiausiom garvežiai pūškavo "derliaus"
Važta skubėdami į Sibirą, tiesos griūtų.*

*Kas išmatuos kančias skriaudos, kas keršto jausmą,
Kai skurdžiaus ginklas laisvę žmogų paverčia*

vergu?

*Vai, kas supras šeimos, smurtu išskirtos, skausmą,
Kas kankinio išgirs žodžius: "Nespirk... pribaik
— sergul!"*

*Po našta kryžiaus mūsų kruvini drabužiai.
Bet neišgirs dejonės pragaro apaštalai!
Šliužais nebūsime, nors užplaktų rimbų dažiai. —
Jei mirtį reiks, tai mirsim kaip Tėvynės sakalai!*

*Užgis mūs žaizdos, nudžius ašarų nevėžiai,
Kai lašas kraujo iš pat Jo žaizdos ant mūs nukris!
Tad trenks perkūnas, subyrės Maskvos retėžiai
Ir sunkų akmenį nuo pragaro angos nuris!*

*Ir rytmetis nušvis rausva varsa sužydęs,
Ir vėl mūs gimtą žemę džiugi šypsena dabins!
Ir kelsis vėl žmogus himnų gaida pragydęs,
Ir Sibiran tremtus laisva tauta vil apkabins!*

☆☆☆

*Anei mirtis, nei Sibiro vergija
Lietuvio dvasios amžiais nepalauš!
Širdyse mūsų degs šventa Gabija
Lig laisvę tėvų žemėj vėl išauš!*

tinį — A. Salio Pagudė "pakrūmė" artikelį L.E. XXI. 351 p., kur visus ir visas pasveikins prūsiskasis čiabuvinis Pasialukas "Pr Holandas" miestovardis; bet apie šį sudėtinį Pasialuko vietovardį dar reiktų plačiau pakalbėti ir net su analogijomis nužingsniuoti į pačią M. Lietuvą. O jei dar malonėsite, neignorodami istorinio-etnografinio metodo tyrinėjimams, aplink tą Pasialuką "Pr. Holandą" kaip reikiant po įvairius ždmėlapius pasidairinėti, prisimindami ir A. Bezenbergerio "prūsų ir lietuvių liniją" iš vietovardių, tai dar labiau akys prašvis ir reizglieji istoriniai-etnografiniai reikalai praryškės. Ta A. Bezenbergerio teorija šiais lai-

kais vieniems autoritetams "auksas", o kitiems ji "niekniekiai", išdrožiama lyg "kolchozų-sovchozų viršininkų sukaustytiems kolchozininkams-sovchozininkams "Lenino-Stalino vardu ir matuškos Rosiejos pampuškinei gerovei ir jos plačiapalietiniam militarizmui. Jei becembergerinė teorija būtų ar giriama, ar kritikuojama patyrinėtinai, — iš tos teorijos imtų lįsti net ir gerų dalykų. Tada gal nors kartą emę pradėtumėm suprasti, kad prieš Mažosios Lietuvos "apgyvendinimą ligi XVII. amžiaus pabaigos" šimtmečiais anksčiau ten jau randamas lietuvininkų-lietuvių apsigyvenimas "be apgyvendinimo". 1971.XII.10.

Karinis mokslinis parengimas Sovietų Rusijoje

B.B.

„... nėra jokios abejonės, kad nuodieninė amerikiečių padėtis yra juodesnė negu po 1941 metų gruodžio 7 dienos, po Pearl Harbour. Kada mūsų egzistencija šiandien atsidūrė didžiausiam pavojui, kurį sudaro komunizmas, dviejų generacijų laikotarpyje pagrindiniu savu uždaviniu laikęs išjungti mus iš laisvo bendravimo su viso pasaulio tautomis.“ rašo gen. A. G. Trudeau, buvęs amerikiečių kariuomenės štabo išradimų ir pritaikymų skyriaus viršininkas (dabar atsargoje). Jo žodžiais, amerikiečiai toli pažengę moksle ir technologijoje, pasiekę aukštą ekonominį lygį, išvystę pajėgią industriją, negali užsidaryti savo sienose ir nesidalinti su kitais kraštais talentais, žiniomis ir ištekliais. Technologinė pažanga daug tamptariau riša pasaulio valstybes, negu bet kada iki šiol, o esant ryšiui, atsiranda ir įsipareigojimai.

Įvairiems išradimams ir pagerinimams amerikiečiai kas met išleidžia apie \$25 milijonus, iš kurių pusę skiriama privačioms institucijoms, kitą pusę išleidžia federalinė valdžia. Atsiradus nuolatinėi dolerio nuvertinimo politikai, atsirado reikalas mažinti įvairių sričių biudžetus, tas palietė ir išradimų ir pagerinimų sritį. Žinant, kad ši sritis yra esminės reikšmės ginklavimo lenktynėse, gen. A. G. Trudeau žvelgia rusų santvarkon, kaip jie šią sritį organizuoja, kad išryškintų skirtumus, nes: „... Amerikai svarbiausias išsigelbėjimo faktorius — nuolatinė pažanga, ekonominis pastovumas ir pajėgumas, kad išsilaikytų prieš komunistinę agresiją, kuri ne dienomis bet valandomis didėja ir stiprėja.“ (gen. A. G. Trudeau, R & D in Soviet Union).

Komunistinėje rusų santvarkoje, priešingai amerikiečių-kapitalistinei, viskas sutelkta kovai prieš likusį pasaulį, kas neprokomunistiška neporusiška, todėl po eilės metų bėgyje dėtų pastangų, šiandieną komunistinė Rusija, kariniu pajėgumu, atsistojo pasaulio valstybių tarpe pirmau-

jančioje vietoje. Tas pasiekta dėka griežtos linijos, telkiant mokslines pajėgas ir visokius krašto išteklius tyrimams ir pagerinimams modernaus ginklavimo, ginklų panaudojimo, strategijos ir taktikos, lygiagrečiai nagrinėjant modernius būdus kovotojo psichologiniam ir fiziniam parengimui. Kai amerikiečiai praktikuoja privačią iniciatyvą, rusai naudoja partijos ir valdžios komplikuoatą ir griežtą sistemą nustatyti programai įgyvendinti. Kai amerikiečiai akivaizdžiai mažina išteklius kariniams reikalams, negali konkuruoti rusų planuotam, intensyviai karinio pajėgumo didinimui, į kurį įjungtos visos krašto institucijos, su stipriausiomis jėgomis, geriausiai mokslininkais, aukščiausiais akademiniiais laipsniais karinėje ir civilinėje mokslų srityse, su visapusiška pirmenybe valdžios priežiūros ir paramos. Rusai ginklavimo pagerinimams ir naujiems išradimams, partijos ir valdžios viršūnių tiesioginėje kontrolėje sumobilizavo ir tebelaiiko geriausias krašto mokslines jėgas ir institucijas ir visas galimas krašto industrines ir ekonomines priemones. Kariuomenės kadru parengimas pakeltas akademian lygin. Dalis apmokymo išeinama universitetuose (šis metodas dalinai praktikuojamas vakarų Vokietijoje ir Amerikoje).

Karinio pasirengimo (ginklavimosi) sistemos viršūnėje yra Krašto Gynbos Taryba, vadovaujama marš. M. V. Zacharovo, kuris laikomas geriausiu teoretiku karinėje srityje. Taryba parengia programą ir patiekia Krašto Gynbos komisariui ir mokslų akademijos pirmininkui vykdyti.

Aukščiausia karinių mokslų institucija yra Generalinio Štabo Akademija, į kurią priimami geriausiai baigę kitas 18 specialios paskirties ir ginklų rūšių karines akademijas, su kautynių ar vadovavimo praktika. Gen. Štabo Akademija talpina apie 300 klausytojų, kurie paruošiami strategijoje, karinėse operacijose, taktikoje — kreipiant ypatingą dėmesį į jungtinius įvairių ginklų veiksmus,

technologines priemones ir ekonomiją.

Kitos aukštosios karo mokyklos yra: Frunzės, kur pagrinde mokoma taktikos ir jungtinių dalinių kautynių veiksmų; Dzeržinskio mokykloje bazuojamasi raketų strategija ir taktika; Ušakovo — laivyno mokykla ir kitos. Visos aukštosios karo mokyklos tamptariai bendradarbiauja su universitetais, kur reikia daugiau mokslinės srities specifinio apmokymo. Pavyzdžiui raketų srityje daug prisideda V. M. Kaldyš, kuris vadovavo rusų raketų išvystymo programai. Jungtinių Amerikos Valstybių studijų institutui vadovauja G. A. Arbatov, kuris lankėsi Amerikoje įvairiais moksliniais ir studijų reikalais. Pasaulinės ekonomijos ir tarptautinių santykių instituto štabą sudaro apie 500 asmenų, kuriame dalyvauja daug rusų karinės teorijos ekspertų. Visos institucijos, kas liečia karinę sritį, bendrauja seminarų ir konferencijų formoje. Iš viso, karinių mokslų mokymo personalą sudaro virš 3000 asmenų (amerikiečių tolygioje srityje — tik apie 800).

Techniškas ginklavimo ir karo priemonių pagerinimo ir išradimų darbas atliekamas tamptariame ryšyje su krašto Industrinio Komisariato skyriais (komunikacijos įrengimai, kečiai, industrijos centrai, aerodromai, miestai, žaliavų eksploatacija ir kit.) Kariuomenės Generalinio Štabo organizacijoje yra specialus naujų ginklų skyrius, kuriam vadovauja inž. N. N. Alekseyev.

Išradimams ir pagerinimams rusai skiria, pagrindinam institucijom, \$10 milijonų ir pagalbinėm — \$7 milijonus metams (amerikiečiai — mažiau negu pusę rusų skiriamų sumų).

★ ★ ★

Prašau neatsisakyti įdėti klaidos atitaisymą, aprašant "Kary" Nr. 3, 1973 m. kovo mėn. 105 pusl. nuotrauką iš Lietuvos Nepriklausomybės Atstatymo 55-rių metų sukaktuvių minėjimo.

Korespondento parašyta: dviejų Vyčio Kryžių Kavaliarius mjr. G. Songinas.

Turi būti: Vyčio Kryžiaus Kavaliarius mjr. G. Songinas.

Su pagarba

G. Songinas

TREM TIES TRIMITAS

Redaguoja —
š. P. Petrušaitis
1561 Holmes Ave.
Racine, Wisc.

KODĖL ŠAULIAI PASIRINKO STASĮ BUTKŲ TĖVŪNU?

VL. MINGĖLA

Šaulių kuopa, kuri šauniai veikia Detroite ir kuriai vadovauja š. Vincas Tamošiūnas, kultūrinio požiūriu yra labai iškilęs ir pasižymėjęs šauliškas junginys, pavadintas Detroito "Stasio Butkaus" kuopa.

Kartą, mane vienas šaulys, čikagietis, yra klausęs, kodėl Detroito šaulių kuopa pasirinko savo TĖVŪNU tokį nežymų lietuvių. Juk mūsų tauta turi apsieiti žymių kovotojų dėl Lietuvos laisvės, jos kultūros, mokslo. Be to, yra istorijoje minimų iškilų kunigaikščių vardai.

K o d ė l ? . . .

Vėliau tokių paklausėjų buvo ir daugiau. Taigi, kodėl?

Pirmasis Lietuvos kareivis — savanoris Stasys Butkus gimė 1897 m. kovo 13 d. Kurtuvėnų miestely, Padubysio valsčiuje, Šiaulių apskrityje. Taigi, jis tikras žemaitis. Tėvai žemaičiai, bežemiai, turėjo mažą medinę lūšnelę.

Iš tėvų, tikrų varguolėlių, Stasys paveldėjo nuoširdžią savosios, lietuviškos Žemės, meilę, darbštumą, nenuolaidų atkaklumą, kovotojo dvasią ir gabumus, kurių jis daug turėjo. Ir tikrai, kas Stasį Butkų pažino, tikriausiai, mano teigimus papildytų, dar šiomis geromis ypatybėmis: jis buvo iki kraštutinumo dorovingas, sąžiningas, mylėjo savo artimą ir visad buvo pasiruošęs jam padėti, lietuvių tautos išsivadavimo kare reikėsi nepaprastu drąsumu ir didvyriškumu, o ypatingai buvo kuklus. Niekam nepavydėjo. Tačiau jį visą jo neilgą amžių kankino Lietuvos meilė — tai buvo jo Sužadėtinė ir jis jai liko ištikimas kol gyveno. Jis jai aukojosi. Kita meilė, kuri jį lydėjo iki amžinybės buvo

plunksna, kūryba, spauda. Šiai meilei jis skyrė visas savo jaunuoliškas godas — svajones.

Nors jaunystėje jam neteko mokytis mokyklose, tačiau jis troško skaityti ir gražiai rašale pamirkytą plunksną vedžioti baltame popieriuje ir reikšti savo mintis, savo svajones . . .

Lietuvą valdant Rusijos carams, jis nekenėtė rusų, o dar labiau nemėgo rusų spaudos kuri buvo spausdinama ne lotyniškais raidėmis, bet kirilkomis. Užtat ieškojo lietuviškų knygų (Tilžėje ar Amerikoje spausdintų) ir laikraščių. Kas ieško, tas randa ir Stasys rasdavo jų, iš spaudos mokėsi skaityti ir rašyti. Ėmė susirašinėti su Amerikos spaudos žmonėmis. Savamokslis, nepaprastai doras lietuvis, turėdamas įgimtų gabumų, ėmė pats rašyti Amerikoje leidžiamiems laikraščiams. 12 metų būdamas jau rašė. Ir koks nepaprastas džiaugsmas jį apglėbė, kada pradėjo rasti jo rašinių amerikiniuose lietuviškuose laikraščiuose. Tie laikraščiai buvo: 'Draugas', 'Naujienos', 'Vienybė', 'Dirva' ir kt. Buvo ir kitų apylinkėje šviesesnių žmonių. Jie jam padėjo, skolino knygas ir laikraščius. O Stasys mėgo skaityti.

Jo mąstysena siekė platesnių ir šviesesnių akiračių. Jis suprato, kad bemoksliais būdami niekad nesuikursime laisvos Lietuvos valstybės. Žodžiu, tauta be kultūros, be mokslo, yra visų galingųjų paniekinta ir išnaudojama.

1928 m., mokydamasis vakarais, Stasys Butkus baigė Suaugusiųjų gimnaziją Kaune ir gavo 8 klasių baigimo atestatą. O šiaip, visą laiką jis tarnavo Krašto Apsaugos Ministerijos leidžiamo 'KARIO' redakcijoje red. padėjėjo pareigose.

Laisvoje Lietuvoje Stasys Butkus nuolatos bendradarbiavo Šiaulių Są-

jungos žurnale 'Trimitas', rašė ir kitiems laikraščiams. Be savo pavardės naudojo (daugiausia) St. Širvio slapyvardį. Jis paliko daugybę įdomių, nuoširdžių, paprastai papasakotų nuotykių, iš Nepriklausomybės karo laikų, kovose su rusais bolševikais, lenkais ir bermontiniais-vokiečiais.

Gyvenimo jis buvo vėtytas ir mėtytas. Būdamas 17 metų, vokiečiams veržiantis Lietuvon, Stasys su kerdzium ir dar dviem piemenimis traukėsi į Rusiją kartu su lietuviu dvarininku Plioterio karvėmis ir jaučiais, kurių buvo apie 40. Mat, žiemai artijant, Plioteris susirado Rusijos šiaurėje, Jaroslavlio gubernijoje, Romanovo — Brisogliebskos apskrityje, Litarievos dvare pas rusą Chomutovą pastogę savo galvijų kaimenei, kitaip tariant atidavė kaimenę į šėrybas iki karo pabaigos. Stasys apie 800 kilometrų, su kitais piemenimis, nužingsniavo pėsti. Teko jam šalti, teko alksti ir daug, daug vargo matyti. Buvo patekęs net į Murmanską ir Kareliją.

Po Rusijos revoliucijos kūrėsi lietuviški batalionai. Stasys Butkus savo knygoje "Vyrai Gedimino Kalne" 34 psl. rašo: "Skaičiuojamės lietuviškai. Kareivių susirinkime nuotikos užkrėtė ir mus, jaunuosius kareivius. Mes, jaunikliai, buvome batalionų kūrimo šalininkai. Kartą mums parūpo patirti, kaip skambėtų lietuvių kalba karių rikiuotėje. Nurta ir padaryta. Pietų į virtuvę kuopą vesdavo tik puskarininkiai. Surikus pietų, mes, lietuviai, pirmieji išbėgome (mat jau pasirengę), atsistojome dešiniajame spame, pirmojoje eilėje, ir laukiame. Puskarininkis sukomanduoja: 'Paeiliui išsiskaičiuoti!' ir mes pradėdame lietuviškai skaičiuoti: viens, du, trys ir t.t. iki dešimties. Baigus lietuviams, skaičiavimas nutrūksta — ruskeliai tyli. Pus-

karininkis rėkia: 'Palikt! Iš nauja! 'Vėl pradėdame lietuviškai, tačiau aš, stovėdamas iš lietuvių paskutinis, į rusą atsisukęs, surikau rusiškai 'dešimt!', o šis pasigriebia rusiškai 'vienuoliktas', ir šįkart kuopa gerai išsiskaičiuoja. Kuopa pasijudina virtuvės link. Tą pusdienį rusai tik ir kalbėjo apie 'prakeiktų lietuvių' užsispyrimą skaičiuotis savo kalba. Mes buvome patenkinti, ir lietuvių kalba gerai skambėjo rikiuotėje."

Stasiui Butkui po tiek vargų ir.. klajonių sugrįžus į Lietuvą, prasidėjo Nepriklausomybės karas. Buvo paskelbta Lietuvos nepriklausomybė.

Savo atsiminimuose St. Butkus rašo:

"Dar 1918 m. vasario mėn. 'Lietuvos Aide', Antano Smetonos redaguojamame, radau, kad Vilniuje, Lietuvos Taryboje, registruojami kariai ir kitokie tarnautojai. Nors ir neaiškiai, bet buvo duota suprasti, kad tos žinios reikalingos būsimajai Lietuvos valstybei.

Pasiunčiau laišką Lietuvos Tarybai ir paprašiau, kad ir mane įregistruotų į sąrašą, o kai reikės, pakviestų į kariuomenę. Toks sąrašas prie L. Tarybos buvo pradėtas 1918 m. balandžio mėn. ir baigtas spalio mėn. Pirmuoju į šį sąrašą įsiregistravo karininkas Kazys Škirpa.

Tačiau į šį sąrašą nedaug tesiregistravo; vos 41 karys: 39 karininkai ir 2 kareiviai. Kaip vėliau patyriau, iš kareivių buvau pirmuoju į šį sąrašą įrašytas.

1918 m. birželio 10 d. prie Lietuvos Tarybos buvo slapta nuo vokiečių sudaryta kelių asmenų komisija lietuviškomis ginkluotoms pajėgoms organizuoti. Iš narių pamenu tik brig. gen. V. Nagių-Nagevičių. Kiti, rodos, civiliai asmens. Spalio mėn. ši komisija pasipildė ir persitvarkė. Vieni ją vadino Apsaugos Komisija, o kiti Aukščiausia Karo Taryba. Jai vadovavo nekarys — St. Šilingas. Iš 6 narių, tik 2 buvo karininkai. Ji veikė iki lapkričio 11 d., kada buvo sudarytas pirmasis Ministrų Kabinetas."

Iš šių trumpų St. Butkaus pasisakymų yra aišku, kad jis ir buvo pirmasis Lietuvos kareivis — savanoris (kar. K. Škirpa — pirmasis karininkas).

Tai buvo vėliau karinės vyresnybės oficialiai pripažinta.

Stasys Butkus dalyvavo Gedimino kalne Trispalvės — Lietuvos vėliavos iškėlime:

"Kar. K. Škirpa pastebėjo pilies bokštą be vokiečių vėliavos, tuoj pasiuntė komendantūros adjutantą P. Gužą pas Valstybės Tarybos rūmų prievaizdą, kad gautų lietuviškąją Trispalvę, o pats nuvyko į kareivines paimti garbės sargybos.

Kada įlipome į kalną, P. Gužas ir savanoris V. Steponavičius jau laukė mūsų. Paliepus, pilies sargas atrakino pilies duris. Kar. Škirpa, Gužas ir savanoris Steponavičius su vėliava įlipo į pilies bokštą ir ten prie stiebo ją priišo.

Mes, septyni savanoriai (garbės sargyba V.M.) likę lauke, išsirikiavome paliai pilies duris. Kada vėliava pradėjo kilti į viršų, karininkai bokšte iš revolverių, o mes apačioje iš šautuvų iššovėme po 3 salves. Mano pirmasis ir antrasis šūvis neišsišovė. Tretysis smagiai trenkė į petį ir garsiai nuskambėjo drauge su kitais. Gal tie du šoviniai pagedę buvo, nes 1915 m. paslėpti krūmuose mano šoviniai prabuvo iki 1918 m. pabaigos. Paskui visi sušukome: 'Valio! Lai gyvuoja Nepriklausoma Lietuva!'

Iš bokšto nulipę karininkai su kareiviais pasibučiavo, ir karininkas Škirpa pasakė trumpą kalbą. Jis priminė, kad šiandien atlikome istorinį žygį. Po ilgų Lietuvos vergijos metų šiandien pirmą kartą Gedimino kalne, pilies bokšte, iškeliamė lietuvišką vėliavą."

Tai įvyko 1919 m. sausio 1 d. Pirmasis vėliavos pakėlimas Gedimino bokšte dar ir šiandien mus jaudina, o ypač toji lietuviškoji dvasia, kai karininkai su kareiviais iš džiaugsmo, kad Lietuva laisva, pasibučiavo, kaip broliai. Juos jungė Lietuvos meilė. St. Butkus rašo:

"Po pirmojo Lietuvos vėliavos pakėlimo, visi karininkai ir 3 kareiviai grįžo atgal, o mes 5 kareiviai: Mikas Slyvauskas, Albinas Rauba, Romualdas Marcalis, Pranas Pliauskas ir aš (St. Butkus, V.M.) likome prie vėliavos pirmojoje jos garbės sargyboje. Sargybos viršininku buvo paskirtas karo valdininkas Jonas Nistelis, atėjęs ant kalno baigiant vėliavos pakėlimo iškilmes."

-oOo-

1922 m. St. Butkus buvo paleistas iš aktyviosios karo tarnybos vyresnio puskarininkio laipsniu ir buvo priimtas civilio tarnautojo teisėmis į Spaudos ir Švietimo skyrių (Krašto Aps. Ministerijoje), kuris leido 'Karį' ir kitus leidinius spausdino.

Civiliame gyvenime St. Butkus pasišventė karinei spaudai. Jame slypėjo tikrai nesuvaldoma kūrybinė energija. Jam neliko laiko privačiam gyvenimui, o ypač moterims. Jis buvo ištikimas savo sužadėtinei Lietuvai, ir tos ištikimybės nesulaužė iki mirties, nes jis ją mylėjo be galo, be krašto ir aukojosi Jai visą savo gyvenimą.

Būdamas žurnalistas jis yra parašęs keleta tūkstančių straipsnių, atsiminimų, pasakojimų iš karo laikų, daugybę reportažų ir korespondencijų.

Jo parašytos ar suredaguotos knygos:

1. VYRAI GEDIMINO KALNE 1957 m. spausdinta V. Vokietijoje; 2. SAVANORIS 1918-1920 m., išleista 1929 m.; 3. 5. PĖSTININKŲ D-L.K. KĖSTUČIO PULKAS, 1919-1934, išleista 1934 m.; 4. SAVANORIAI KŪRĖJAI: 5. Uoliai bendradarbiavo ir visai prisidėjo prie LAISVĖS TAKO išleidimo, 1938 ir 6. KARO INVALIDO, 1938 m.

Jeigu galėtume surinkti visus 'KARIO' ir 'TRIMITO' komplektus, tai, be jokių abejonių, rastume įvairios įdomios medžiagos ne keliom knygom.

1944 m., kai Maskvos įsakymu raudonoji armija antrą kartą okupavo Lietuvą, St. Butkus, kartu su masėmis pabėgėlių, atsidūrė Vokietijoje, o 1949 m. Amerikoje. Duoną kasdieninę užsidirbdavo didelėje Bruklino siuvykloje, glaistydamas pasiūtus drabužius. O šiaip, visą savo laisvalaikį aukodavo leidžiamam 'KARIUI' kartu su Simu Urbonu, o jam apsigirus, tą darbą, kiek jam leido silpna pavargusi širdis, tęsė kartu su Zigmū Raulinaičiu iki savo mirties, t. y., iki 1961 m. gruodžio 11 d. Mirė Bruklina — palaidotas Long Islande.

Užtat, šiuo metu Šiaurinėje Amerikoje atgaivintoje Šaulių Sąjungoje, viena šaulių kuopa yra pavadinta jo vardu. Ats. kpt. Jonas Petrulionis

(miręs) pasiūlė, šią pirmąją kuopą Detroite, 1963 m. gruodžio 15 d., kuopos vėliavą šventinant lietuvių Šv. Antano parapijos bažnyčioje, o visi šauliai vienu balsu priėmė Stasio Butkaus vardą ir jį laiko savo šaulišku TĖVŪNU. Buvo sudarytas aktas, kuriame buvo įrašyta: 'Pirmojo Nepriklausomosios Lietuvos Kareivio St. BUTKAUS. Detroito šaulių kuopai vėliavos įteikimo AKTAS'... Tad istoriniu šios kuopos vardo iniciatoriumi visados pasiliks š. Jonas Petrulionis. Kuopa įsigijo savo vėliavą po penkerių savo gyvavimo metų. Vėliavos mecenatas — Marijonas Šnapštys; kūmai: Veronik Čemiuviėnė, Pranas Stanionis, Jūratė Pečiūrienė, Petras Padolskis, Z. Su-kauskaitė ir A. Zaparackas.

Algirdas Budreckas kalba Vlodo Pūtvio 100 metų gimimo sukakties minėjime. Vėliavų tarpe matosi "Vytauto Didžiojo", "Gen. T. Daukanto" j. ir "Klaipėdos" j. š. kuopų vėliavos. C. Genučio nuotr.

PAGERBTAS VLADAS PŪTVIS
"Vytauto Didžiojo" šaulių kuopa š. m. kovo 11 d. iškilmingai paminėjo Vlodo Pūtvio 100 metų gimimo sukaktį. Minėjimą atidarė ir pravedė k. pirm. V. Išganaitis. Sudarius garbės prezidiumą buvo įneštos vėliavos. Sugiedojus Lietuvos himną buvo įteikti apdovanotiems šauliams garbės ženklai, kuriuos prisegė Š. S. garb. n. V. Išganaitis, padedant k. garb. š. M. Maksvyčiui. Kun. J. Borevičius prisaukino naujus šaulius.

Tylos minute susirinkusieji pagerbė mirusį Š. S-gos įkūrėją Vladą Pūtvį. Algirdas Budreckas kalbėjo apie Vlodo Pūtvio nuveiktus darbus tautai, tėvynei ir Lietuvos šaulių Sąjungai. Savo kalbą baigė šiais žodžiais: "Šauliai tremtyje privalo eiti Vlodo Pūtvio nurodytais keliais. Vedini šaulių S-gos įkūrėjo paskelbtomis, nemiršančiomis šauliškomis idėjomis ir būdami laisvi mes turime dar labiau pasiryžti aukotis, dirbti ir visas jėgas sutelkti, kad galėtume mūsų brolių ir sesių kančias sumažinti ir brangiai tėvynei Lietuvai laisvės rytojų priartinti."

Išnešus vėliavas buvo atlikta meninė programa. Muz. N. Kulio vadovaujamas šaulių kvartetas, iš P. Beinoro, V. Mardoso, S. Stasiūno ir A. Kvečo, puikiai sudainavo: Grauzinio — Mes šauliai, Vanagaičio — Oi tu žirge, Kulio — Palankėj ir Strausso — Tėvynės meilė.

A. Kevėža paskaitė eilėraštį. Duetas, Irena Petrauskienė ir Albertas Kvečas, gražiai padainavo: Žižiūno-Gyvenk ir mylėk, Sasnausko — Kantata — Broliai. I. Petrauskienė solo padainavo — Liaudies dainą — Gegutė, J. Petrauskas paskaitė ištrauką iš Kantatos Santvaro parašytos.

Tik įėjus į salę jautėsi šventadieniška nuotaika. Priekyje matėsi Vlodo Pūtvio paveikslas padabintas rožių puokšte. Stalai gražiai išpuošti.

Vėliau vyko vaišės, kurias parengė mūsų darbščiosios sesės šaulės vadovaujant Stasei Cecevičienei. Ačiū Joms už puikų priėmimą.

Algirdas Budreckas

MIRĖ

KAZIMIERAS KLINAUSKAS

1973 m. kovo 27 dieną, "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopą, bei visą Cicerio visuomenę sukrėtė žinia, jog savo bute mirė tos kuopos pirmininkas, š. Kazimieras Klinauskas.

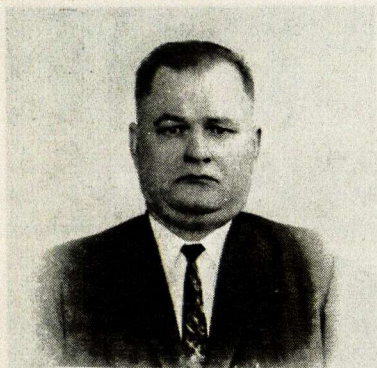
1972 m. vasario 21 d. darbovietėje velionį buvo ištikęs širdies priepuolis. Išvežtas į ligoninę joje išgulėjo iki kovo 20 dienos. Grįžęs namo skubėjo įsijungti į šaulišką darbą, bet krūtinėje vėl atsiradus skausmams, gegužės 3 dieną pakartotinai buvo išvežtas ligoninėn, kurioje išgulėjo apie devynias savaites. Liepos mėn. 1 d., nors nustojęs daug svorio ir iš-

blyškęs, jis grįžo iš ligoninės geroje nuotaikoje ir su didele viltimi gyventi. Palaipsniui jam vėl įsijungiant į kasdieninį gyvenimą bei šaulišką darbą, visiems jo draugams, bei pažįstamiems, atrodė, jog jo sveikata neabejotinai taisyti. Bet mirtis savo juodą strėlę jau buvo į jį nutaikiusi. Draugas, atėjęs jo lankyti, rado jį mirusį lovoje, su lietuvišku laikraščiu rankoje.

Kazimieras buvo gimęs 1912 m. kovo 12 d., Igliaukos valsčiuje, Mariajampolės apskrityje. Būtiną karo tarnybą atliko Karo Policijos mokykloje, nuo 1933 m. iki 1935 m. Lietuvoje priklausė XX Klaipėdos šaulių rinktinės 43-čiam Juodkrantės Jono Budrio šaulių būriui. Tarnavo Lietuvos pasienio bei viešojoje policijoje. Buvo nevedęs. Jis buvo labai taikaus būdo ir priešų, turbūt, neturėjo. "Klaipėdos" jūrų šaulių kuopos pirmininku išbuvo apie 3 metus.

Su velioniu atsisveikinti susirinko pilna kopolyčia Cicerio lietuvių. Po kuopos kapeliono kun. dr. A. Juškos rožinio, kalbėjo K. Milkovaitis, V. Išganaitis, plk. J. Švedas, A. Budreckas, B. Klimavičius ir A. Reivytiš.

Kitą dieną į kapus velionį palydėjo apie 50 automašinų. Kapų kopolyčioje paskutinį atsisveikinimo žodį tarė, iš Detroito atvykęs, jūrų š. vadovas Myk. Vitkus.

**A. A. š. Kazimieras
Kilnauskas**

**NETEKOME A.A.
SILVESTRO GRUŠNIAUS**

Gegužės 1 d., Detroite, negailės-tingoji mirtis iš gyvųjų tarpo išskyrė Lietuvos nepriklausomybės kovotoją partizaną, karo invalidą Silvestrą Grušnių, sulaukusį 72 metų. Velionis buvo gimęs 1901 m. balandžio 11 d., Švenčionyse.

Buvo pašarvotas Yolandos Baužienės laidotuvių namuose. Šalia karsto stovėjo L.K.K. savanorių vėliava ir daug puokščių gėlių.

Gegužės 3 d., 7:30 v. susirinę L.K.K. savanoriai, ramovėnai, draugai ir pažįstami, kun. Kazimierui Simaičiui vadovaujant, sukalbėjo rožinį. Atsisveikinimo žodį tarė: L.K.K. Savanorių, invalidų ir savo vardu dr. Vincas Misiulis ir ramovėnų vardu — ats. gen. št. plk. Jonas Šepetys.

Dr. Vinco Misiulio pasakytų žodžių dalį aš čia pakartosiu:

— Mielas Lietuvos Kariuomenės Kūrėjau Savanori, Laisvės Kovų Invalide, Bičiuli Silvestrai. Man skaudu atsisveikinti su Tavimi L. K. K. savanorių, Laisvės kovų invalidų ir savo vardu, einant į amžinybę toli nuo gimtųjų laukų, kuriuos besilaisvinant tautai iš vergijos 1919-20 metais savanoriškai ryžtingai gynei nuo visų vergėjų.

Per pasiryžimą ir dideles aukas, kurias ir pats ant tautos aukuro sudėjai, laisvę nepriklausomybę laimėjom... Tačiau, prieš keletą šimtų milijonų plėšikų, neskaitlinga maža Lietuvos tauta, kaip ir jos Baltijos kaimynės, atsispirti negalėjom. Tik maža tautos dalelė, prie-

šindamasi kraugeriu rusui okupantui, pasitraukė iš krašto. Su besitraukiančiais tautiečiais pasitraukė ir saujelė kūrėjų-savanorių ir laisvės kovų invalidų, daugumoje laisvės kovose fiziniai sulamdytų, o taip pat ir senyvo amžiaus prislėgtų, kurie mažai kam buvo reikalingi... Išgyvenus veik penkmetį Vakarų alijantų globoje, Vakarų Vokietijos lageriuose, buvome priglauti svetingosios šiaurės Amerikos. Tai buvo mums benamiams savotiška Dievo palaima. Deja, ne visiems, nes fiziniai palaužtiems invalidams, be tinkamos paramos, globos ir pati laisvė neperdaugiausia džiugino. Atseit, negaunant tinkamo darbo, buvo kartu. Tokio kartumo taurė iki dugno išgėrė ir velionis, Laisvės kovų invalidas Silvestras Grušnius.

Velionis Silvestras, kad ir fiziniai nepajėgus, tėvynėje buvo naudingas. Jis aktyviai dalyvavo Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų Komitete, o Vokiečių okupacijos metu pradėjo atkūrinėti komunistų rusų apiplėštas Karo Invalidų įmones. Jos itin buvo reikalingos netekus valstybinės šalpos, Laisvės kovų invalidams šelpti. Jam traukiantis iš įmonių direktoriaus pareigų, jas priimdamas, radau jau

gerai aptvarkytas. Velionis Silvestras ir sunkiose sąlygose parodė daug ryžto ir išminties įmones tvarkydamas ir kartu šelpdamas savo brolius invalidus. Jo pradėtas okupacijos metu šelpimo darbas sėkmingai Invalidų Komiteto buvo tęsiamas per visą Vokiečių okupaciją.

Tačiau, visokia invalidų šalpa nutrūko mums esant svetur, o visiems Laisvės kovų invalidams yra reikalinga. Taip pat ji buvo reikalinga ir velioniui Silvestrui. Jos nesulaukęs iškeliavo amžinybėn...

Baigdamas, dr. V. Masiulis pareiškė užuojautą Jolandai Grušnienei netekusiai savo mylimo gyvenimo draugo-vyro Silvestro, taip pat ir velionio broliams, giminėms, bičiuliams ir invalidams, Lietuvos invalidų ir savo vardu.

Pentadienį gegužės 4 d., prieš išlydint į bažnyčią, į velionio karstą buvo įdėtas žiupsnelis Lietuvos žemės. Švento Antano bažnyčioje klebonui kun. Kazimierui Simaičiui atlaikius pamaldas, buvo nulydėtas į Holy Sepulchre kapines amžinam poilsiui. Kapinėse kun. K. Simaičiui atlikus laidotuvių maldas buvo sugiedotas Lietuvos Himnas.

Antanas Grinius

**Silvestras Grušnius (sėdį) ir Jonas Matulevičius, L.L.K.J.
Dirbt. rašt., abu šaulių uniformose.**

ALGIRDAS BUDRECKAS

**JONĄ MARCIŠAUSKĄ
PRISIMINUS**

1973 m. kovo mėn. 4 d. sukako 3 metai nuo Jono Marčišausko mirties. Jis mirė, bet jo kilni siela ir atlikti darbai liks ilgai mūsų tarpe neužmiršti, nes netekome didelio lietuviško labdario.

Velionis buvo gimęs 1900 m. Rygoje. Jaunystę praleido savam ūkyje, Vilkiškių km., Šiluvos valšč., Raseinių apskr.

Kuriantis Šiluvos šaulių būriui jį jau matome pirmose šaulių gretose.

Siaučiant ekonominei krizei jis išnuomavo savo ūkį ir persikėlė gyventi į Radviliškį. Ten gavo darbo Lietuvos geležinkeliuose. Nuo pat atvykimo dienos jis priklausė Radviliškio šauliams. Ir taip jis išliko šaulių organizacijoje iki bolševikai okupavo Lietuvą.

Laimingu būdu, jis išliko neišvežtas bolševikų. Užėjus antru kartu bolševikams, jis apleido Radviliškį su paskutiniu transporto traukiniu į vakarus. Toje kelionėje, traukiniams susidūrus, jis buvo sunkiai sužeistas ir ilgai gulėjo ligoninėje, Vokietijoje.

Po karo Jonuui Marčišauskui pavyko išvykti į Prancūziją. Jis gyveno Paryžiuje. Sunkus buvo ten tremtinio gyvenimas, todėl jis darė pastangas išvykti į JAV. Savo gero draugo Antano Vaičiulio pastangomis, 1954 m. jam pavyko pasiekti Amerikos krantus. Atvykęs į Čikagą, nuo pat pirmų, dienų jis matomas irgi šaulių gretose. Jis įstojo į "Vytauto Didžiojo" šaulių kuopą

Amerikoje jis dirbo geležinkelių tarnyboje. Sunkus darbas ir išgyventa sunki traukinių katastrofa atsiliepė jį suveikata. Jis pradėjo netekti girdejimo ir vėliau visiškai apkurto. Visa tai jį labai slėgė.

Savo darbštumu ir taupumu, per eilę metų, J.M. nemažai susitaupė.

Pajutęs didesnius sveikatos negalavimus jis susirūpino, kad jo ilgų metų sunkiai uždirbtas ir sutaupytas pinigais neliktų be prasmės, todėl buvo surašęs testamentą. Testamentu jis paskirstė ir nurodė sumas: savo giminėms, Vasario 16 ir Saleziečių gimnazijoms, L. Fondui, Altui, Balfui, Jaunimo Centrai, Lietuvių Operai, Šaulių S-gai.

Gi, sau pasiskyrė kuklią sumą — laidotuvėms ir paminklui. Paminklui — kad jis bylotų, jog čia palaidotas žmogus, kuris savo gyvenimo dalį yra atidavęs kovai už Lietuvos laisvę, o savo sunkiai uždirbtas santaupas yra paaukojęs lietuvybei ir jos išlaikymui.

1970 m. kovo mėn. 4 d. šeiminkas pasigenda išeinant iš buto Jono, bando belstis į duris, bet niekas neatsako. Vėliau, atrakina duris ir randa Joną amžinai užmigęs. Širdies smūgis pakirto jo gyvybę.

Prisiminkime amžinos atminties Joną Marčišauską, tą didį lietuvi, patriotą šaulį, ir labdaros žmogų, kuris įprasmino savo gyvenimą. Tebūna jis pavyzdžiu mums lietuviams kaip reikia nepamiršti lietuviybės ir kovos už Lietuvos laisvę ir jos nepriklausomybę.

D. L. K. KĘSTUČIO KUOPA

"DLK Kęstučio" šaulių kuopa sušaukė savo metinį susirinkimą kovo 11 d., Šv. Kazimiero parapijos sveitainėje, Racine, Wisc.

Prisimintas 100-sis VI. Pūtvio gimtadienis, pagerbti mirusieji kuopos nariai, nušviesta kuopos metinė veikla.

Aukų per 1972 metus paskirstyta 442.14 dol. Nutarta, kaip kasmet, paskirti 25 dol. auką "Lituanus" žurnalui ir taip pat užsakyti Lietuvių Enciklopediją Anglų kalba Wisconsin universiteto bibliotekai Madisone. Besitarant, kaip tai įvykdyti, atsirado šaulių geradarių, kurie suaukojo užsakymo išlaidas. Š. J. Virbickas ir š. K. Žilėnas po 40 dol., o š. Mary Wedeikes—10 dol. Dabar, likusiems LE tomams pabrangus, 20 dol., ją užsakant, pridėta iš kuopos išdo.

Paskirta po 25 dol. LŠST Visuotinio Suvažiavimo ir lietuvių sportininkų išvykos į Vakarų Europą išlaidų dengimui.

Kuopos pirmininku išrinktas š. P. Petrušaitis. Kiti valdybos nariai šauliai — V. Bagdonas, Z. Lukauskas, St. Petrušaitienė ir Vl. Vilcinas. Kontrolės komisija — Ant. Mikus, St. Pociulis ir M. Tamulėnas.

Susirinkimas užbaigtas Lietuvos himnu. Jam pirmininkavo š. dr. Adol-

A. A. šaulys Mykolas Beris

Šių metų sausio mėn. KARYJE, 34 psl., korespondento Antano Griniaus, iš Detroito, patalpintas trumpas nekrologas, kad 1972 m. lapkr. 18 d., Detroito, mirė "Švyturio" kuopos šaulys Mykolas Beris.

Po korespondencijos išsiuntimo KARIO redakcijai, mirusio š. Mykolo Berio giminaitis-globėjas Jonas Pleskus (KARIO skaitytojas) atnešė kuopos pirm. Mykolui Vitkui mirusio fotografiją, davė dešimt dol. ir prašė, kad prie nekrologo būtų pridėta ir fotografija... Pati fotografija ir pinigai buvo pasiūsta, maždaug, po 2 ar 3 savaitių nuo korespondencijos pasiuntimo. Aišku, gana pavėluotai, dėl to Redakcijos negalima kaltinti, kad

įvyko labai nemaloni klaida. Š. m. vasario mėn. KARIO 72 psl. patalpintas nekrologas parašytas Algirdo Budrecko, kad š. m. sausio mėn. 15 d., Čikagoje, mirė "Vytauto Didžiojo" kp. šaulys Aleksas Pipiras. Tačiau, prie šio nekrologo pridėta šaulio Mykolo Berio fotografija... Detroito šauliai ir visi, kurie skaito KARI, ir mirusį š. M. Berį gerai pažinojo, stebisi kokių būdu jis tapo Aleksas Pipiras?...

Stasys Malinauskas

fas Palaitis, sekretorius š. Ed. Šilingas.

Po susirinkimo sesės šaulės dalyvis pavaišino virtiniais, pyragaičiais ir kav.

Jurgis Milas

Saulė Tremtyje

Redaguoja S. KAUNELIENĖ, 531 W. Grand Blvd., Detroit, Mich. 48216

Pasaulio Motina

JANINA NARŪNĖ

Marija,
Skaistumo aureolė
nepaprasta šviesa sužėri,
ir žvaigždėmis šerkšnija,
kai pakeliu akis
į šventą veidą Tavo . . .

Suspindi saulėmis
Tava širdis!
Ir nieks neišmatavo
gailestingumo gilumos —
jis trykšta spinduliais šviesiais,
plačiais
ant žemės nuodėmių pilnos . . .

Marija,
pažvelk į gintarinę žemę —
veidai perpuolę
keliasi Tave! —
Aplinkui taip sutemę . . .
Švieson ir Laisvėn juos išvesk!

Motulė Mano

Tavo žvilgsnis —
Saulė teka!
Tavo lūpos
rožėm šneka!
Žydi, žėri
širdyje
tavo meilės lėlija!

Tu, motule,
tu visa
dėl vaikų
vien auka . . .

Našlaitėliai

Ant aukštųjų kalnelių,
ant jaunųjų pušelių
švyti žalios žvakelės.

Tarp pušelių nuliūdę,
Vien Smūkeliai ten budi,
jau nurimę jie ir parudę . . .

Tik gegulė raiboji,
iš girios atplasnojus,
našlaitėliams ten užkukoja:

“Cit, neverkit, vaikeliai,
Motinėls — vargšėls
nebešaukit iš aukšto kapelio!

Štai, žaliųjų pušelių
uždegiotos žvakelės —
Išauš ir jums pavasarėlis!

1. Dr. K. Pautienis įteikia premijas už gražiausius margučius. Kairėje — O. Mikulskienė, deš. — O. Žilinskienė.

2. Margučių įvertinimo komisija: dail. A. Muliolis, O. Žilinskienė ir S. Stasienė.

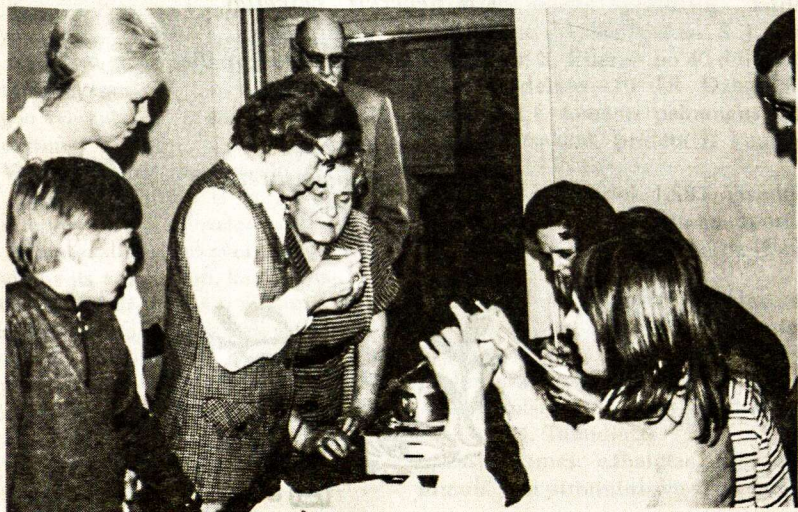
3. O. Žilinskienė ir O. Naumanienė aiškina margučių dažymo techniką.
Vlodo Bacevičiaus nuotr.

“KARIN. JUOZAPAVIČIAUS” ŠAULIŲ KUOPOS MOTERŲ SEKCIJOS MARGUČIŲ PARODĖLĖ

Velykinių margučių parodėlė, arba popietė — kaip buvo skelbta spaudoje, įvyko Clevelande š. m. balandžio 8 d. Nors margučių tradicija Lietuvoje turėjo gilius šaknis ir kiaušinių marginimas buvo užėmęs žymią vietą tautodailėje, tačiau, kai kam mūsų tarpe galėjo atrodyti, kad tas gražus paprotys yra daugiau jau praeities dalykas. Kad taip nėra, liudijo gausybė eksponatų margučių parodėlėje — jų buvo daugiau kaip 180. Ir sesės O. Mikulskienės mintis iškelti margutį vėl į jam prideramą vietą mūsų vertinamų tradicijų tarpe yra labai sveikintina. Jos iniciatyva ne tik rodo gyvą atgarsį mūsų bendruomenėje, bet, kas itin svarbu ir džiugu, parodė kad ir mūsų jaunimas, anaiptol, nestovi nuošaliai: pirmos dvi premijos margučių konkurse atiteko kaip tik jaunosios kartos varžovėms.

Šis surengimas vertas yra kad stotumėm ties juo kiek platėliau. Viena, tai buvo pirmutinis šios rūšies įvykis Clevelande lietuvių bendruomenėje, o antra, jis savo išpūdingumu kažkaip išsiskyrė eilėje kitų. Visų pirma, negalėjo būti jam tinkamesnės vietos kaip Čiurlionio Ansamblio būstinė.

Cia kiekvienas daiktas, kiekvienas paveikslas, visa atmosfera, dvelkia lietuviška dvasia. Tik įžengęs pamatai didžiulį Čiurlionio portretą, toliau — daugiau paveikslų, emblemos ant sienų, tautiniai ornamentai, viskas primena mūsų Tautos praeitį, o tarpe jų vaizdai iš Čiurlionio Ansamblio veiklos, jo vadovų ir dalyvių nuotraukos, byloja apie skambančią išėjimoje lietuvišką dainą. Ir šioje

aplinkoje, lyg rėmelyje, lankytojo žvilgsniui atsiveria pačios parodėlės vaizdas.

Ant ilgų stalų, padengtų lietuviško rašto staltiesėmis ir gražiai papuoštų, grupėmis išdėlioti eksponatai — margučiai. Jie išdėlioti tam tikra tvarka, pav., vaizduojant kančių emblemą — kryžių, ar kt. Atskirų grupių, tarpe, vienoje vietoje, matome “geltonkasę lietuvaite” — tautiniais drabužiais lėlę su krepšeliu ant kelių, kuriame yra margutis su nupiešta Šaulių Sąjungos emblema. Kitur — vėl velykinis kiškutis, ausis pastačius ir lyg suklusęs, apžvelgia ar netrūksta kokio margučio. O patys margučiai žavėjo akį savo spalvingumu, piešinių įvairumu bei dailumu. Daugumas jų buvo numarginti vad. paišytiniu ar skustiniu būdu, dviejų, o vienas kitas net trijų spalvų. Jų raštas — ornamentinis ar žvaigždučių, snaigių ir pan. pavidalo. O trys buvo su gražiai nupaišytomis emblemomis: anksčiau minėtasis su Šaulių Sąjungos, vienas su Vytimi vienoje pusėje ir Gedimino Stulpais kitoje, ir kitas dar — su Vyties Kryžium. Bet buvo ir vienaspalviai — rausvos ir pilkos spalvos, kelių atspalvių. Jie buvo nudažyti pačios sesės O. Mikulskienės, ir jos tikslas buvo pademonstruoti, kaip paprastu, nesudėtingu būdu ir vartojant natūralius dažus, išgautus senovišku metodu iš sąmanų, svogūnų lukštų ir beržo tošės, galima atsiekti puikių rezultatų. Reikia pripažinti, šie margučiai tikrai turėjo savitą grožį ir patrauklumą. Kiek į visą tai buvo įdėta meniško talento, kruopštumo ir, be abejo, pasišventimo ir meilės! Ant gretimo staliuko buvo išdėliotos kelios knygos (P. Galaunės, Lietuvių Liaudies Menas, ir kt.), kur lankytojai galėjo pasisemti įdomių žinių apie margučių istoriją, marginimo bei dažymo būdus, ir net pamatyti įvairaus rašto margučių iliustracijas. Bendrai, parodėlė, nepaprastai skoningas išdėstymas, lankytojams regimai padarė gilų įspūdį. Sunku yra žodžiais išreikšti visą tą grožį; reikėjo pačiam savo akimis pamatyti kad galėtumei įvertinti.

Konkurso premijoms skirti komisiją sudarė dailininkas A. Muliolis, mokytoja O. Žilinskienė ir St. Stasiėnė. Anot dail. Muliolio, komisijos už-

Sesės šaulės, paruošusios “Margučių popietę”. Iš k.: Lillian Čaplickienė, Lily Kazlenė, Kazimiera Sadauskienė, Ona Mikulskienė, Ona Žilinskienė, Elena Molskienė ir Ona Naumanienė.

duotis, parinkti tris geriausius eksponatus, buvusi nelengva. Nenuostabu — eksponatai kits už kitą buvo dailėsi. Pirmoji premija teko čiurlionietei kanklininkei Dainai Urbaitytei, antroji — Eglei Giedraitytei ir trečioji — Ingridai Bublionei. Sesei O. Mikulskienei paprašius šaulių kuopos vad. dr. K. Pautienis įteikė laimėtojams skirtas dovanas ir tarė pritaikintą žodį.

Parodėlės metu svečiai, sekant lietuvišku papročiu, buvo pavaišinti kavute ir kepsniais. O, po premijų įteikimo, mok. O. Žilinskienė, turinti gražų patyrimą margučių dažymo srityje, gyvu pavysdžiu norintiems pademonstravo ir aiškino marginimo techniką. Čia ne tik “naujokai”, bet ir šiek tiek jau nusimanantieji turėjo progą pamatyti kai ką naudinga. Negalima tytomis praeiti nepaminėjus, kad O. Žilinskienės nupaišytieji parodėlei margučiai buvo vieni gražiausių.

Už visą šį, taip išskirtiną ir vertingą įnašą į mūsų bendruomenės kultūrinio gyvenimo įvykių lobyną, sesei šaulei Onai Mikulskienei — kuriai talkino sesės L. Kazienė ir L. Čaplickienė — tenka tarti gily, nuoširdų ačiū, palinkint kad šitas įvykis, buvęs savo rūšies pirmas, neliktų ir paskutinis.

Ona N.

REGINOS JUŠKAITĖS LAIMĖJIMAS

Jaunoji sesė Regina Juškaitė neseniai įstojo į “Stasio Butkaus” kuopą. Jos tėvelis Pranas Lietuvoje buvo pareigingas šaulys. Mokydamasi “Aušros” lituanistinėje mokykloje Regina pasižymėjo darbštumu, stropumu, todėl mokyklą baigė pirmąja. Šventos Jadvygos gimnazijoje Regina ikišiolėjo antrąja. Skautė, dainuoja Jaunimo chore. Tris popietes dirba, nes mokslas katalikiškoje gimnazijoje labai brangiai kainuoja, o Regina dažnai nusiperka naują lietuvišką knygą ir plokštelę bei gintaro papuošalą.

Šių metų Detroito gamtos mokslų mokinių darbų parodoje už savo darbą “Studija apie širdį” Regina laimėjo antrą vietą. Tai didelis laimėjimas, nes ten išstatomi tūkstančiai geriausių darbų. Garbė Reginei, jos tėveliams, džiaugsmas “St. Butkaus” kuopai.

DETROITO VADOVAMS PASIKEITUS

“Stasio Butkaus” kuopos moterų šaulių vadovei sesei Bronei Selenienei, pasitraukus iš sekcijos vadovės pareigų, nuoširdžiai dėkoju už eitas pareigas ir gražų darbą. Sveikinu naują sekcijos vadovę sesę Emiliją Kutkienę ir linkiu gražiausios sėkmės ateities darbuose.

K. Kodatienė, Moterų šaulių vadovė

LIETUVIAI KARIAI laisvajame Pasaulyje

Brazilijoje praėjusių metų gruodžio mėn. 21 d. mirė buv. Lietuvos kariuomenės kapitonas Antanas Majus, sulaukęs 77 m. Jis buvo visų ten lietuvių mylimas ir rėmė lietuvišką spaudą. Liko jo sūnus ir žmona, Guaraužoje, Brazilijoje.

Cicero mieste, jau kelinti metai, kaip sunkiai serga Lietuvos sav. kūrėjas Kazys Dobilas. Materialiai jis yra labai blogoje padėtyje, todėl duosnieji ir geraširdžiai lietuviai aplankykite jį ir pagelbėkite. Jo adr. 1820 So. 49 Ave. Cicero, 60650. Ill. Ištieskime nelaimėje ranką. Jis bus labai dėkingas.

Joe Rekašius, Vietnamo karo invalidas, baigęs žurnalistikos kursų Harper kolegijoje, parašė straipsnį į "Chicago Tribune", kuriame iškėlė karo invalidų reikalus ir visuomenės paviršutines pažiūras į invalidus.

Bronius Paškevičius, Lietuvos savanoris kūrėjas, Vyčio Kryžiaus kav. mirė Melburne kovo 15 d.

Anglijoje, vasario 19 d., širdies liga mirė Lietuvos kar. savanoris Lauras Biekša, sulaukęs 69 m. Laisvės metais jis tamavo policijoje, okup. Lietuvoje paliko šeimą. Čikagos priemiestyje yra didžiulė JAV veteranų ligoninė—Heines. Čia nemaža ir lietuvių veteranų randa nelaimėje prieglobstį. Ilgus metus gulinių yra nemaža, su įvairiom ligom. Būtų gera, kad lietuviai veteranai juos aplankytų. Yra ligoninėje ir dirbančių lietuvių. Ligoniniai ir šiaip publika dar nepamiršta, kai ten pernai buvo surengta lietuvių tautodailės paroda, kurią globojo bibliotekoje dirbanti lietuvaitė Marija Piliponytė. Parodą sumaniai organizavo V. B. Motušiai.

Ramovės Čikagos skyriui paskutiniame valdybos posėdyje, bal. 6 d., buvo priimti nauji nariai: J. Vilutis,

L. Urbonas, K. Smolenskas. Iš 126 narių veik niekad nepasirodo ir nario mokesčių neužsimoka virš 30. Valdymas nutarė juos asmeniškai aplankyti. Bal. 15 d. narių susirinkime kalbėjo Alto pirm. dr. K. Bobelis. Kitą kartą kalbės LB atstovas.

Lietuvos Laisvės Kovų Muziejus, gavęs naujose Jaunimo Centro patalpose Čikagoje savo skyriui kambarį, yra plečiamas. Jo vadovybę sudaro: J. Valaitis, J. Švedas ir A. Juškevičius. J. Valaitis eina vedėjo pareigas. Ten telkiami muziejiniai dalykai, kurie liečia Lietuvos kariuomenę, todėl, kas tik turite, prašome siųsti: J. Valaitis 6800 So. Campbell ave. Chicago, 60629, Ill. tel. 778-2126. Reikia ir lėšų muziejui išlaikyti; pirmasis, su 500 dol auka atskubėjo gen. Dirmantas. Laukiamos aukos ir iš kitų ramovėnų. Ilgamečiui vedėjui Šeštakauskui išėjus iš pareigų, visi jam taria nuoširdžią padėką.

Pirmojo Pasaulinio karo veteranas Mykolas Šibilskis mirė Kanadoje kovo 19 d. sulaukęs 79 m. Ilgai gyveno Hespeler Ont., apylinkėje, liko žmona ir artimi giminės Lietuvoje; palaidotas Toronte lietuvių kapinėse. Ten ilsisi ir jo dukterė Stasė Šibilskytė-Barzilauskienė. Jo išgyvenimai yra įrašyti į juostelę, kaip jis kovojo I Pas. kare ir kai buvo vokiečių nelaisvėje. Vėliau jie bus patiekti ir "Kario" skaitytojams.

Sav. Povilas Dirksis, spaudos bendradarbis, gyvenantis Marquette Parke, buvo kiek sunkiau susirgęs. Dabar jis rūpinasi baigti tvarkyti knygą apie prof. Voldemarą ir kitus kūrinius.

Dr. Steponas Biežis, Dariaus ir Girėno Posto narys staiga mirė bal. 6 d. Čikagoje. Jo gili veikla įvairiose organizacijose buvo prisiminta at-

sisveikinimo akademijoje, bal. 9 d. Petkaus koplyčioje. Biežių sūnus leitenantas Steponas žuvo Vokietijoje, II Pasauliniame kare. Liko veikli žmona Ona ir dukra Yolanta, kurioms lietuviškoji Čikaga ir kartu Lietuvos veteranai reiškia gilią užuojautą. Vėlionis visą gyvenimą pašventė Lietuvai ir išeivijai, gyvai veikdamas, dirbdamas ir aukodamas, savo visas jėgas.

Rimvydas Utenis — lėktuvų kapitonas, Bostoniško Broniaus Utenio sūnus, inž. Rimvydas Utenis tarnauja Eastern Air Lines bendrovėje. Jis išlaikė lėktuvų kapitonomis nustatytus egzaminus ir gruodžio 4 d. buvo pakeltas į lėktuvų kapitono laipsnį. R. Utenis į Bostoną atvyko su tėvu 1949 m., tebedamas 13 m. bemiukas.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Alė Rūta, PO ANGELŲ SPARNAIS, novelės, 191 psl. Nidos Knygų Klubo leidinys Nr. 89, 1973 m., kaina 4 dol.

Jurgis Gliuda, TAIKOS RYTAS, novelių rinkinys, 232 psl. Nidos Knygų Klubo leidinys Nr. 88, 1972 m., kaina 4 dol. Viršelis — dail. V. Bričkaus.

PASAULIO LIETUVIŲ JAUNIMAS, Nr. 1 vasaris-kovas, 1973 m. Leidžia Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjungos Ryšių Centras. Gausu nuotraukų.

MŪSŲ ŽINIOS, Nr. Nr. 2, 3, 4, 5, 6 ir 7, Lietuvių Jėzuitų ir Jaunimo Centro Čikagoje Biuletenis. Meniškos nuotraukos.

ŠV. PRANCIŠKAUS VARPELIS, 1973 m. Nr. 3 — balandis.

Ats. mjr. P. Gudelis, BOLŠEVIKŲ VALDŽIOS ATsirADIMAS LIETUVOJE 1918-1919 metais jų pačių dokumentų šviesoje. Prof. dr. Z. Ivinskio įvadas. Londonas, 1972 m. 162 psl. Išspausdinta 800 egz. Lietuvių Veteranų Sąjungos Ramovės ir autoriaus lėšomis lygiomis dalimis. Kaina — 2.50 JAV dol. Kietais viršeliais — 3 dol. Visur kitur — pagal oficialų dolerio kursą.

— Amerikiečių erdvių Mercury, Gemini ir Apollo programos neturėjo erdvių pagalbos priemonių kapsulės sugedimo atveju ir negalėtų grįžti žemėn. Nauja programa, kuri prasidėjo gegužės mėn., nelaimės atveju, galės paimti astronautus iš sugedusio erdvėlaivio. Pirmi tokie bandymai bus vykdomi dar 1973 m. Pirmiausiai bus išmesta žemės orbiton stotis — laboratorija, kurios pirminis tikslas bus tirti mokslines, technologines ir biomediciniškas problemas. Į šią laboratoriją bus raketomis išmesti, atskirais erdvėlaiviais, astronautai — mokslininkai, kurie iš erdvėlaivių pereis į laboratoriją, esančią žemės orbitoje ir anksčiau ten buvusieji, pakeisti astronautai, galės tuo pačiu erdvėlaiviu grįžti žemėn. Šis būdas galės būti panaudotas ir astronautų gelbėjimui. Šio plano darbai pradėti 1972 m.

— Š. m. sausio 18 d. Tėviškės Žiburių 3 numeryje, p. Lėlis pateikė kelias ištraukas iš rusų rašytojo Solženicino 1972 m. išleistos laisvajame pasaulyje knygos. Viena tokių ištraukų yra iš 1914 m. liepos m. 26 dienos sesijos valstybės dūmoje (pslp. 65): "...Mes pasiruošę aukotis ir ginti vienos nedalomos Rusijos garbę ir didybę. — Lietuvį tauta eis į šį karą ir gins šventąjį reikalą..." Pslapyje 224, kur kalbama apie 1914 metų rugpjūčio mėn. gen. Samsonovo armijos žlugimą Rytprūsijoje, sakoma: "...kur 1410 metais slavų karinės jėgos prie Tannenbergo kaimo sutriuškino Teutonų ordiną." Kaip matom, nors Solženicinas ir skelbiamas kovotoju už tiesą, tačiau būdamas rusas, mūsų istoriją dažo rusiškom spalvom, be jokio sentimentalumo, naudodamas net melą.

— Rusų aviacijos pionierius Andrei N. Tupolev mirė 1972 m. gruodžio 23 d. sulaukęs 84 metų amžiaus. Iki paskutinės gyvenimo dienos jis tebeprojektavo naujus lėktuvų modelius, kurių iš viso yra sukūręs virš 100. Jo konstrukcijos yra, iki šiol naudojami, sprausminiai bombonešiai Tu-144. 1930 m. Tupolevas buvo Stalino įkalintas už paslapčių išdavimą vokiečiams, bet buvo paleistas už sukonstruavimą naujo taktinio bombonešio.

— 1972 m. pabaigos duomenimis, žemės orbitoje skriejo virš šimto žmogaus išmestų satelitų. Amerikiečiai turėjo 31, rusai — 83, iš jų 60 grynai kariniams tikslams. Koks šiuo metu satelitų skaičius žemės orbitoje,

sužinosime, kai bus jau nesvarbu, nes abi valstybės apie naujus satelitus ir jų paskirtį neskelbia. Reikia pastebėti, kad kiekvieno satelito paleidimas kainuoja milijonus, todėl reikia manyti, kad ir jų laidymo reikalas yra pirminės reikšmės, nes trūkstant krašte duonos, nebūtų mėtomi pinigai satelitų laidymui tik dėl pramogos. Pavyzdžiui, 1972 m. viduryje, rusai išmetė orbiton Cosmos 459 satelitą; po 4 dienų, iš raketų laidymo bazės Tiuratame, Azijoje, išmetė antrą satelitą — Cosmos 462, kuris 150 mylių aukštyje "pasivijo" Cosmos 459 ir jį susprogdino. Šis bandymas buvo padarytas "kelyje", kuriame yra daugiausia įvairių rūšių amerikiečių sekimo ir ryšio satelitų.

Nuo 1966 m. rusai daro bandymus su satelitais, kurie gali nešti sprogmenis ir nepadarę pilnos orbitos aplink žemę ir gali tiksliai nusileisti iš anksto numatytose vietose. Panašūs satelitai gali išbūti gana ilgą laiką orbitoje, su branduolinės energijos užtaisais ir radio bangomis nuleisti reikiamose vietose žemėje, pav., į Las Vegas. Viena tačiau neigiamybė, kad tokį satelitą gali "pasigauti" ir amerikiečiai, panaudodami tas pačias radio bangas ir nuleisti tą patį satelitą, sakykim, ant Veliki Luky.

Kas daroma rusų, kad surastų paslankesnius būdus ir saugiau nešiotų grasinamus ginklus erdvėse, viešai neskelbiama, tačiau, amerikiečių kongresmanų O. E. Teague, J. Buckley ir kitų raginamas, 1972 m. sausio mėn. prezidentas R. Nixonas paskelbė jungtinę NASA ir aviacijos programą, pastatyti erdvių susisiekimą laivus, kurie veiktų panašiai, kaip dabartiniai tarpžemyniniai Boeng

707 keleiviniai lėktuvai, tik su tokiu skirtumu, kad erdvių lėktuvą turės išnešti ant savo nugaros didelio galingumo raketa žemės orbitos ribon. Tai vertė daryti gynybos sumetimais. Toks erdvių lėktuvas, valdomas piloto, galės erdvėse "medžioti" prieš satelitus su branduolinės energijos užtaisais ir žmogaus valdomas, sutrukdyti užpuolėjo pastangas sunaikinti turimas ryšio ir sekimo sistemas ir esant reikalui, galės sutaisyti orbitoje satelitų sugedusias dalis. Atlikus uždavinį, galės likti orbitoje, kur nereikia naudoti energijos — kuro, arba grįžti žemėn — savo bazėn. Ši programa buvo numatyta pradėti dar 1969 m., gi paties erdvėlaivio idėja siekia pirmųjų skridimų erdvėsna bandymų laiką.

Dar prieš 1966 m. buvo bandyta erdvių raketa — lėktuvas X-15 ir X-24 B, kurie pasiekė virš 4100 mylių per valandą greitį ir pakilę apie 70 mylių nusklendė iš anksto numatytose vietose žemėje. 6 metų laikotarpyje buvo atlikta apie 160 bandymų skridimų, tačiau, galutinio tikslo nepasiekus (išskristi žemėn orbiton ir nusileisti žemėn), bandymai buvo sustabdyti.

Dabartinėje programoje, erdvių lėktuvas (shuttle) su dviem lakūnais ir dviem navigatoriais, ant raketos savų variklių pagalba, galės pereiti orbiton, kaitalioti greitį, atstumą nuo žemės ir kryptį, kad galėtų atlikti numatytus uždavinius. Nevaržomas laiko, nei vietos, nepriklausomai nuo žemės direktyvų, savystoviai galės nusileisti norimom vietom. Išmetus erdvėn lėktuvą, raketa nukris į vandenyną, iš kur paimta, pertvarkius, galės būti iš naujo panaudota kitam skridimui. Erdvių lėktuvas galės at-

likti apie 500 skridimų. Toks pakartotinas naudojimas sutaupys milžiniškas sumas pinigų. Jei dabartinio satelito išmetimas orbiton už kiekvieną svarą kainuoja \$900, tai erdvių lėktuvo — tik apie \$150.

Iki 1980 m. numatomiems bandymams skirta virš 6 bilijonų dolerių, kad erdvių lėktuvas (shuttle) būtų galima panaudoti krašto apsaugai. "Erdvių tyrimai siekia daug toliau negu vandenys, žemynas, ar žemės atmosfera. Tik turėdami laisvas rankas erdvėse, lengvai galėsime apsaugoti ir paremti mūsų jėgas, esančias žemės srityje" (gen. S. C. Phillips — amerikiečių raketų sistemos gynybos viršininkas).

— Konstantinas Krylovas, Rytų Europos Studijų lektorius amerikiečių armijos institute, apžvalgoje **Soviet Armament**, išryškina didelį biurokratizmą ir menką organizaciją atskiruose sektoriuose, išradimų ir projektavimų srityje. Jo nuomonė sutampa su ruso Lysičkino pasisakymu. 1967 m. žurnale *Mir* Nr. 8. Nežiūrint to, yra kelios minėtinos aplinkybės, kurios išstūmė rusų karinį pajėgumą į pasaulinę pirmaujančią vietą.

Nuo 1958 m. vadovaujantis rusų Mokslo Akademijai Mendelajevas, surado ir įvedė tinkamą išradimų ir pritaikymų organizaciją, išryškinant pagrindinio plano sutelktą vykdymą vienam kuriam tikslui. Šį planą nuo pradžios iki pabaigos vykdo mokslininkas — planuotojas, nuo išradimų stalo, per laboratorijas iki gamybos fabrikų, kurie projekto vykdymo atveju yra tiesioginėje projektuotojo žinioje ir atsakomybėje, iki produktas — planas yra galutinai baigtas ir išbandytas.

Kitas faktorius, tai centralizacija mokslinių ir technologinių jėgų, skirtų plano vykdymui, kur galutinį žodį turi aukštų kvalifikacijų specialistai, kurie ne vien seka plano vykdymą, bet duoda patarimus ir koreguoja. Be viso kito, karinių projektų — planų vykdytojai yra gerbiami ir atžymimi — pagerinamos gyvenimo sąlygos, apdovanojimai, privilegijos ir kita.

Reikia pastebėti, kad mokslo pažanga tampriai rišasi su techniškom galimybėm. Amžius tūnoję mokslinė-

se lentynose idejos, nerado vietos žmogaus praktiškame gyvenime. Atominės energijos sąvoka nuo Demokrito laikų (500 metų prieš Kristų), buvo tik daleidimas tol, kol technologijos panaudojimas buvo toks ribotas.

— 1972 m. "Technikos Žodžio" 5-6 numeryje tilpo Lietuvos aviacijos apžvalga, pradedant italų fiziku T. L. Buratini, gyvenusiu 17 amžiuje D.L. K. Jono Kazimiero ir Vladislovo IV dvaruose, kuris paruošą skraidomojo aparato projektą. Minimi Robertsono 1809 m. Vilniuje atlikti bandymai pakilti pripildyta šilto oro pūsle. 1851 m. A. Griškevičiaus išleista knygutė "Žemaičių Garlėkis" kurioje dėstoma valdomo aerostato konstrukcijos. 1910 m. Lietuvoje pirmą kartą, prie Jonišio, nusileido (rusų) lėktuvas, o 1913 m. vargonų meistras J. Garalevičius, pastatęs savos konstrukcijos sklandytuvą ir sklandęs Pažaislio smiltynų atšlaitėse. Pastebėtina, kad L. E. VI tomo 528 pslp., aprašant tą patį Joną Garalevičių, visai nepaminėta apie jo pastatytą sklandytuvą ir sklandymą.

1919 m. sausio m. 30 d. buvo įsteigtas aviacijos kovos būrys ir tų pačių metų vasario 15 d., prie Jezno, paimtas iš bolševikų karo lėktuvas "Sopwith", kuris buvo pirmasis Lietuvos aviacijos lėktuvas. Tų pačių metų kovo m. 15 d. lėktuvas su lietuviškais ženklais, pirmą kartą pakilo į orą. Toliau seka eilė datų išvardinant pirmuosius karo lakūnus, organizacijos vienetus, savus lėktuvų konstruktorius ir jų pastatytus lėktuvus. Išvardinti svarbesni aviacijos įvykiai nepriklausomybės kovų laikotarpyje, vėlesnis karo aviacijos gyvavimas ir grupiniai skraidymai aplankant kitas valstybes. Minimas civilinės aviacijos ir sklandymo mokyklos įsteigimas. Išvardinti lietuvių dalyvavimai tarptautinėse aviacijos ir modelių varžybose, Dariaus ir Girėno 1933 m. tragiškai baigęsis skridimas per Atlantą, paminėtas 1935 m. F. Vaitkaus nebaigtas skridimas iš Amerikos į Lietuvą. Nežmiršta ir aviomodelių varžybos, pasaulinės klasės skaldymo rekordai, tarptautinės aviacijos šventės ir eilė kitų. Chronologija baigiama 1942 m. rugpiučio m. 25 d. sklandymo mo-

kyklos prie Kulautuvos įsteigimu. Straipsnis papildytas nuotraukomis.

"T. Ž." pastebi, kad žinios paimtos iš 1970 m. "Plieno Spamai" žurnalo, kurį leidžia Amerikos Lietuvių Aero Klubas Čikagoje ir prašo papildymų apie Lietuvos laimėjimus ir lakūnų bei inžinierių veiklą šioje srity.

— Saulė, mėnulis, erdvių gelmės išsmagstytos lengvais žvaigždžių žiburėliais; žemėvaizdžio kontūrai su ošiančios jūros mėlynėmis, vingiuotomis upių vagomis; tikslingai nubrėžti lėktuvų leidimosi ir kilimo takai nužymėti šimtais įvairiaspalvių žiburėlių; radaro ekrane neaiškių apybraižų besikeičiančios formos, aerodromo radio ryšio signalai ir skridimus koreguojančio sekėjo balsas. Visa tai stebi pilotas — mokiny sėdėdamas "Singer" b-vės pagamintoje lakūnų apmokymo kabinoje, kuri turi visus reikiamus lėktuvo skridimui įrengimus ir matavimo instrumentus. Nejudėdama iš vietos kabina, kaitalioja ašinę padėtį imituodama lėktuvo krypties ir aukščio kaitaliojimus žemės atžvilgiu. Beto, ji turi įrengimus gravitacinių jėgų efektams, pasireiškiantiems posūkių, aukščio ir greičio keitimų atvejais. "Skridimo" programa nustatoma iš anksto kompiuteriuose, kurie valdo kabiną lakūno apmokymo metu. Tokie įrengimai turi labai didelį pareikalavimą iš visų kraštų oro susisiekimo bendrovių ir karo aviacijos, nes labai atpigina ir pagreitina pilotų paruošimą, sumažina nelaimingų atsitiktimų skaičių, išsaugoja daug pilotų gyvybių; apmokymo kabinoje galima praleisti daug kartų daugiau laiko apmokymui, negu naudojant lėktuvus.

— **Strageginio bombonešio B-1** galutinas išbaigimas nusitęs iki 1980 metų. Iki to laiko B-52 turės šį tarpą užpildyti. (B-52 buvo pradėtas gaminti 1955 m. ir šiuo metu daugiau nebegaminamas). Vietnamo veiksmuose B-52 buvo pasiekiami rusų SAV-2 raketomis 35,000 pėdų aukštyje ir net modernūs ECM (Electronic Counter Measure) elektroniniai įrengimai, nepadėjo išvengti raketų kliudymų. Todėl, B-1 projektuoti priešraketinės apsaugos įrengimai turės būti pakeisti veiksmingesniais.

— Pastaruoju laiku, pirmą kartą spaudoje pasirodė žydų pastatyta raketa "Shafir-Drakon", laidoma iš naikintuvo į oro taikinius, kuri nuo 1967 m. buvo laikoma paslapyje. Raketa pasiekia taikinį infra raudonų spindulių pagalba; veikimo lubos apie 10 mylių, varoma kietu kuru ir laidoma iš po Mirage III naikintojo sparnų. Nuo 1967 m. su raketa Drakon, numušta virš 160 lėktuvų (rusų MIG); manoma, kad skelbiamas daug mažesnis skaičius. Raketa yra apie 8 pėdų ilgio, sveria apie 200 svarų, su 24 svarų užtaisais ir daugeliu smulkių metalo skeveldrų smailgalyje.

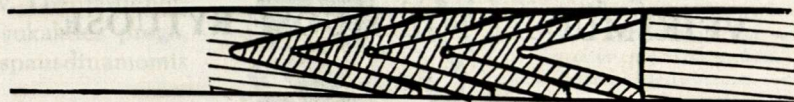
Drakon raketą žydai siūlo parduoti draugiškiems kraštams, po \$18-19,000 už vieną, su garantija, kad kiekviena raketa kliudys taikinį, jei tik bus paleista apytikre tiikinio kryptimi.

— Amerikiečių Pioneer 11, š. m. balandžio m. 5 d. paliko žemę dvidešimties mėnesių kelionei, planetos Jupiterio link, įkandin Pioneer 10, kuris šių metų gruodžio 3 d. prakeičia pro Jupiterį 87,000 mylių atstumu. Pioneer 11 priartės prie Jupiterio 1974 metais gruodžio m. 5 d. ir numatoma jį nuvairuoti iki 5000 mylių atstumu nuo planetos. Iš šio atstumo, Pioneer 11 perduos žemei daugiau davinių negu jo pirmkeleivis, nes jau bus turima bendrinių informacijų iš Pioneer 10 apie paslaptinę planetą, 1000 kartų didesnę už žemę, su dvylika mėnulių — palydovų. Jupiteris įdomus tuo, kad išspinduliuoja daugiau energijos negu gauna iš erdvių, be to, planetą supanti atmosfera turi vandenilį, amoniaką, metaną, vandens garus, — tai elementai kurie, manoma, prieš 4 bilijonus metų, buvo impulsas atsirasti gyvybei žemėje.

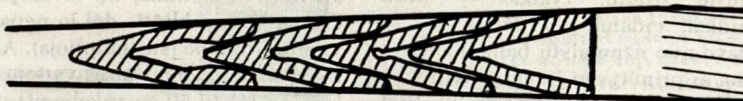
— Į šiaurę nuo Odesos, Juodojoje jūroje, rusai stato naują uostą Grigorjewsk, kuris bus didesnis už Odesą. Naujas uostas bus pritaikytas tankeriams iki 150,000 tonų.

Prancūzų branduolinės energijos užtaisų taktinė raketa "Pluton" ant tanko važiuoklės.

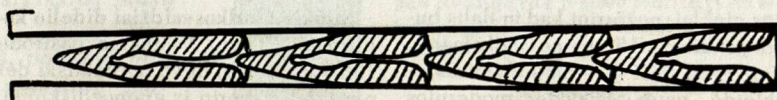
KULKŲ EILĖ VIENU ŠŪVIU

I. 5 kulkos, parako dujų stumiamos per cilindrinę graižtuotą vamzdžio dalį, įgauna išilginį ašinį sukimąsi.

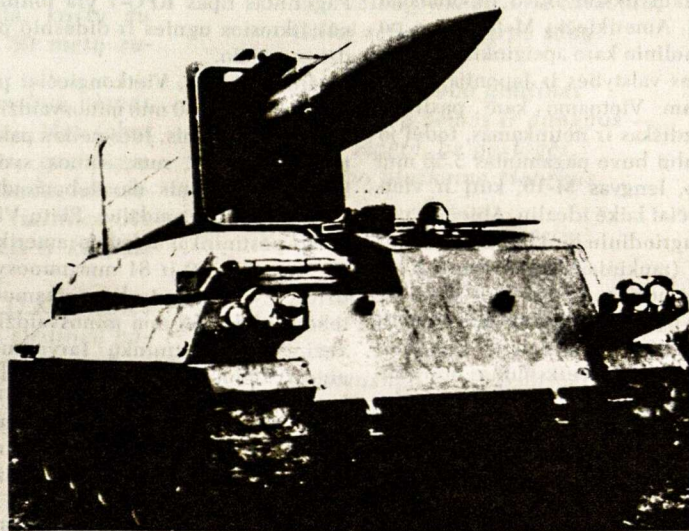
II. Pasibaigus graižtvom, prasideda konusinė dalis, kurioje, dėl mažėjančio diametro, kulkos pradeda viena kitą išspausti.

III. Konusinės dalies diametru nuolat mažėjant, "plonėdamos" kulkos galutinai viena kitą išspaudžia ir paleka vamzdį kiekviena atskirai.

— Rusai pagamino 76 mm kalnų patranką, kuria apginkluos motorizuotas pėstininkų divizionas. Pabūklas yra panašus į italų 105 mm kalnų gaubicą L 14, ir bus vežiamas ant važiuoklės, panašios į rusų 57 mm pabūklo M 1957; tolianaša apie 11 km.; tarnyba — šeši kovotojai. Pabūklas lengvai išnarstomas atskiromis dalimis, lengvesniam kilnojimui kalnuose.

— 1972 m. gegužės m. italų alpinistų korpas šventė 100 metų sukaktį nuo įsikūrimo. 1873 m. buvo įsteigta 15 kuopų su specialia paskirtimi veikti kalnuose. Po 4 metų įsteigta pirmoji kalnų artilerijos baterija. 1887 m. italai turėjo jau šešis alpinistų pulkus penkias kalnų artilerijos baterijas. Antrojo Pasaulinio karo metu, tarp 1941 ir 1943 m. italų alpinistų dailinių kovų nuostoliai siekė virš 1,300 karininkų ir 38,000 kareivių.

GINKLAI, NAUDOTI PARTIZANINIUOSE VEIKSMUOSE, TOLIMUOSE RYTUOSE

B.B.

Vietnamo karo veiksmuose amerikiečių helikopteriai, grįžę iš kautynių veiksmų, rasdavo liemenyje įstrigusių strėlių; žvalgai — pėstininkai, eidami per džungles, žūdavo nuo užnuodytų bambuko spyglių, ar primityviai įrengtų vilkduobėse, aštriais smailgaliais, baslių. Vietname nerado vietos rusų T-54 tankai ar 130 mm pabūklai, ten nerado vietos ir amerikiečių modernūs ir sunkūs ginklai, nežiurint kad jų dalis buvo pritaikyta Vietnamo veiksmams. Karo veiksmams Vietname teatre atskleidė naują taisyklę modernios technologijos amžiuje: vien mokslas, technologijos priemonės ir pinigai nėra laimėjimo priemonė. Čia išryškėjo, kad aplinkybių statomų reikalavimų supratimas ir atitinkamas priemonių ir veiksmų pritaikymas joms sudaro esminę bazę pasisekimui.

Rankiniai ginklai. 1960 m. šiaurės vietnamiečiai buvo perginkluoti rusų gamybos pėstininkų ginklais, daugumoje, gamintais Kinijoje. Vietkongiečiai partizaninio pobūdžio veiksmuose galėjo naudoti tik lengvus ginklus, kurie lengvai paslepiami pergabunami, nesudėtingi prižiūrėti. Rusų 7.62 mm AK-47 šautuvas, su pusiau automatinu SKS karabinu, tam tikslui buvo tinkamiausi ginklai. Amerikiečių M-1, kuriuo po II Pasaulinio karo apsiginklavo pietų Europos valstybės ir Japonija, partizaniniam Vietnamo kare pasirodė gramozdiškas ir netinkamas, todėl jo pakaitalui buvo pagamintas 5.56 mm kalibro, lengvas M-16, kurį ir vietkongiečiai laikė idealiu. Abiejose pusėse pagrindiniu ginklu buvo laikomi lengvi (rankiniai) kulkosvaidžiai — lengvai nešiojami, galingos ir intensyvios ugnies su apkabiniu šovinių tiekimu. Kaspininis šovinių tiekimas, partizaniniuose veiksmuose nepriimtinas. Žydai iki būrio imtinai, naudoja vien apkabinį; australai pirkė iš amerikiečių M-60 su kaspinais, bet greit perėjo prie belgiškų 7.62 mm su šoviniais apkabose. Kaspino šovinių tiekimu kulkosvaidžiai yra ma-

žesnės greitošaudos, su apkabomis — didesnės, todėl kur reikia trumpos ir intensyvios ugnies, kaspininiai kulkosvaidžiai netinka, be to kaspinas dažnai sudaro kliūtis dėl jo nepastovumo ir ilgumo (susinarplioja). Amerikiečiai helikopteriuose vartojo vokiečių MG 42-59 su apkabomis, vietoj savojo M-60, nes MG 42-59 buvo didesnės greitošaudos, (dvigubai už M 60) ir kaspinas neklūdavo.

Sunkieji kulkosvaidžiai didelio kalibro (12.7 mm) Vietname pasirodė 1965 m., tačiau, buvo nepraktiški dėl perdidelio svorio ir gramozdiškumo. Persunkus šaudmenų tiekimas. Jie daugiau tiko autovežimuose ir šarvuotuose. Vėliau buvo sekmingai varuoti helikopteriuose, nes jų tikroji ugnis siekia 1200 metrų. Vietname naudotų rusų gamybos sunkiųjų pėstininkų ginklų buvo ta bloga savybė, kad dėl prastos konstrukcijos, jie sunkiai išnarstomi į pagrindines dalis pozicijų keitimui, be to, dalys sunkios. Vienas iš sekmingiausių pėstininkų sunkiųjų ginklų tai M-40 granatsvaidis, plačiai naudotas vietkongiečių. Tai pajavairinta vokiečių panzerfausto kopija. Pakankamo ugnies galingumo, lengvai nešiojamas. Tikroji ugnis 50 m., kauna visus tankus. Pagerintas tipas RPG-7 yra tolimesnės tikrosios ugnies ir didesnio pradžios greičio.

Minosvaidžiai. Vietkongiečiai pradžioje naudojo 60 mm minosvaidžius, 3.5 svaro minomis. Juos vėliau pakeitė rusiškais 82 mm, minos svorio 8 svarų; vietomis dar tebe naudojo ir 60 mm minosvaidžius. Pietų Vietnamo pėstininkai naudojo amerikiečių gamybos 60 ir 81 mm minosvaidžius. Žydai ir patrulių veiksmuose tebe naudoja 120 mm minosvaidžius, vežiojamus pėstininkų šarvuotuose autovežimuose ir 160 mm — pritaikytus Shermano tankuose.

Vietkongo sekmingas ginklas buvo raketos, laidomos iš pavienių vamzdžių, rusiškos Katiusos pavyzdžiu. Tai pigus, paslankus, nesunkus, pakankamai taiklus ir tinkamas toli-

šos ginklas, per paskutinius 10 metų gamintas kiniečių. Keliais atvejais arabai yra naudoję panašaus tipo raketą prieš žydus, tik ne pavieniais vamzdžiais bet baterijomis, montuotomis ant autovežimių platformų. Tačiau, pasirodė nepraktiški, nes lengvai pastebimos jų pozicijos ir todėl greit sunaikinami. Kiniečių gamybos 122m. raketsvaidžiai sveria apie 140 svarų; 30 svarų miną nusiųdžia apie 10 kilometrų. Mina nusileidžiančioje trajektorijos dalyje sukasi apie išilginę ašį, tuo palaikyama skridimo pastovumą, kai stumiamoji energija jau nustoja veikus. Dėl lengvo išnarstymo, mažo dalių svorio yra lengvai keičiamos ir sunkiai susekamos pozicijos trijų kovotojų tarnybos. **Ginklai naudoti priešpartizaninėje veikloje.** Plačiau buvo pavartoti partizaniniams priešveiksmams helikopteriai; jie numatomi ir toliau naudoti ribotuose karuose, nes helikopteriu galima lengvai ir greitai pasiekti vietas, kur žemės keliais, dėl įvairių kliūčių būtų neįmanoma. Pridėjus kelias technologines priemones, helikopteriai yra greitai, dideliu akiračiu ir paslanki sekimo priemonė; pritaikyti ginklai netikėtai ir veiksmingai ugniai; greitai ir pakankama transporto ir tyšio priemonė — gali kilnoti 105 mm gaubicas su tarnyba ir šaudmenimis. Vietname yra buvę atsitikimų, kur helikopteriais buvo permesti ištisi batalionai su pilnu aprūpinimu ir sanitarinėmis priemonėmis prieš užimtosna sritis, arba helikopteriais iškelti iš apsupimo vienetai. 1962 m. helikopteriai turėjo duryse įmontuotus M-60 kulkosvaidžius ir M-14 šautuvus, kurie daugiau veikė psichologiniai. Šiuo metu kautynių helikopteriai yra šarvuoti, ginkluoti 20 mm automatinėmis patrankėlėmis, 40 mm granatsvaidžiais, raketsvaidžiais, 12 ir 7.62 mm kulkosvaidžiais. Dėl savo kintamo greičio ir didelio paslankumo ore, joks kitas lėktuvas negali pralenkti helikopterio pilnai ugnies priemonės išnaudojant, ypatingai tais atvejais, kai kautynių daliniams reikalinga trumpa ir greitai ugnies pagalba, pavyzdžiui pasala atveju. Helikopterių pavartojimas yra sekmingas tol, iki priešas neturi pakankamų

(nukelta į viršelio 3 psl.)

Į L.V.S. RAMOVĖS C.V. pirmininko ir L.D.K. BIRUTĖS DR. pirmininkės pasiūstą sveikinimą Lietuvos Diplomatinijos Šefui ir p. V. Lozoraitienei, jų vedybinio gyvenimo Auksinės sukakties proga, p. S. Lozoraitis atsakė žemiau spausdinamomis padėkomis:

Roma, 1973. III. 1.

Via Po 40.

Didžiai Gerbiamas ir Mielas Generole,

Mudviejų su žmona ilgame bendrame gyvenime, kuriame mums netrūko gerų draugų, retas kuris mums parodytas palankumo ženklas taip mus sujauđino, kaip Tamstos ir Ramovėnų sveikinimas, kartu su D.L.K. Birutės Draugija išreikštas mūsų auksinės vedybų sukakties proga.

Tamstų visų prietelingi žodžiai, paliečia mus juo labiau, kad ateina iš Lietuvos rinktinių žmonių — karių, kurie visais nepriklausomybės laikais garbingai pasižymėjo tiek karo lauke, tiek ugdydami mūsų visuomenėje patriotinę dvasią, o dabar senu pasiryžimu remia Lietuvos nepriklausomybės atstatymo bylą.

Tai sakydamas mudviejų vardu ir siųsdamas mūsų nuoširdžius linkėjimus Tamstai, Mielas Generole, ir visiems Ramovėnams, reiškiau labai gilią pagarbą.

Tamstos

St. Lozoraitis

Didžiai gerbiama ir Miela Ponia Babickiene,
Mano žmona ir aš esame giliai sujauđinti gavę Tamstos ir D.L.K. Birutės Draugijos, kartu su L.V.S. Ramovė, skirta mūsų vedybų 50 metų sukakčiai sveikinimą.

Šio sveikinimo šiltas palankumas bus vienas gražiausių mūsų sukakties atsiminimų. Mes labai dėkingai atsiminsime, kad Birutietės, garbingos Lietuvos moterų tradicijų atstovės, visada, laimingais ir sunkiais laikais, saugojančios tautines bei šeimynines dorybes, teikėsi draugiškais ir kilniais žodžiais paminėti mūsų šeimos šventę.

Reikšdamas Tamstai ir visoms L.D.K. Birutės Draugijos narėms mudviejų su žmona širdingą padėką ir linkėdamas visokeriopo sėkmės, ypač gi remiant Lietuvos nepriklausomybės atstatymo bylą, prašau priimti, Ponia Pirmininke, giliausios pagarbos žodžius.

Tamstos

St. Lozoraitis

Chloroform
1973 m. vasario 11 d.

Širdingai sveikiname Jumis Didžiai Gerbiama Ponia Vincenta Lozoraitiene ir Jus Šono Ministro, laimingai ir gražiai sulaukus Auksinio Vedybinio Jubilėjaus.

Nei aukštos pareigos valstybiniame poste, nei sakota visuomeninė ir kultūrinė veikla neatitraukė nei Šonios nei Šono Ministro nuo šeimos židinio, kuriame lyg aukurė sudėtos visos šeimos viltys ir lūkesčiai ir kuriame visuomet rūseno pagarbos ir meilės ugnelė, toji dieviskoji saulė, kuri nuskaidrina žmogaus gyvenimą.

Linkime Dievo palaimos, geros sveikatos ir dar ilgus metus tęsėti pirmaujančiam Lietuvos Valstybės avangarde ir savo iškiliais darbais ir gražiu pavyzdžiu darniame šeimos sugyvenime laimingai su laukti deimantinio jubilėjaus.

L.D.K. Birutės draugija

M. Babickienė L.V.S. Ramovė

Tėvynės Ilgėsys

Į gimtą šalį sugrįžt norėčiau,
Mintimis kasdieną aš ten esu,
Ten džiaugsmo širdyje turėčiau,
Gilioj senatvėj, tarpe savų.

Ištremta iš savo gimtinės
Likau tarp žemės ir dangaus —
Kaip elgeta, be pastogės,
Likimo blaškoma žiaurus.

Prabėgo daugelis metų.
Kai savo kraštą palikau,
Išliejau skaudžių ašarėlių
ir kas man brangiausia netekau.

O skausmai širdį senatvėj kankina,
Kad ten nebegrįšiu, kur gimiau.
Jau viltis dingo, tik sapnai ramina,
O, mirt gimtoj žemėj man būtų lengviau.

K.G.

Nuo š. m. birželio-liepos nr. KARYS bus didesnis keturiais puslapiais

Šauliams stipriau parėmus KARIO leidimą ir sujungus į viena dešimties puslapių skyrių abu šaulių skyrelius, KARIO redakcija padidina žurnalo puslapių skaičių iš 36 į 40.

Kartu su prenumeratos pakilimu tik vienu doleriu, skaitytojai gaus didesnę žurnalą, pradedant š. m. 6tu numeriu.

KARYS yra, greičiausia, vienintelis lietuviškas žurnalas išeivijoje, kuris, nežiūrint kylančių kainų, sugeba augti ne tik straipsnių kokybe, bet ir puslapių skaičiumi. Žinoma, tas yra įmanoma atlikti vis besiplečiančio skaitytojų rato, organizuotų rėmėjų (ramovėnų ir šaulių), duosnių aukotojų ir KARIO leidimui atsidėjusių asmenų dėka.

“Kur du stos, visados daugiau padarys!”

LAIŠKAI REDAKCIJAI

Noriu prašyti Tamstos talkos surasti nuotrauką žuvusio didvyrio mirtimi Birželio sukilėlio, a.a. Juozo Savulionio, buv. policijos tautojo, o prieš tai kario ir Vyčio Kryžiaus kavalieriaus. Jis didvyriškai išgelbėjo Petro Vileišio tiltą nuo bolševikų paruošto išsprogdinimo. Kitiems jo būrio vyrams apšaudant tilto sargybas, jis užbėgo ant tilto ir suspėjo sprogdinimo laidus nukirpti anksčiau, nei jis buvo kulkosvydžio ugnies nukautas.

Desperatiškai ieškau a.a. Suvulionio fotografijos, nes laikau, jog jo pasiaukavimas nebuvo paprastas laisvės kovotojo individualinis kovos žygis po priešo kulkosvydžių ugnimi, bet aukščiausio heroizmo aktas, už kokius tokie kovotojai apdovanojami garbingiausiais kovos pasižymėjimo ordinais ir nueina į istoriją kaip skaisčiausios heroizmo žvaigždės, į pavyzdį naujoms tautos priaugančioms kartoms tautos kovoje už teisę į laisvę, panašiai kaip Kalanto susideginimas Kaune pereinantis metais protestan prieš sovietų okupaciją Lietuvoje.

Jei galėtum man tame jautriame reikale kaip nors pagelbėti, būčiau, netik aš, būsimos knygos autorius, bet manau ir visi, kas ją skaitys, Tamstai ir “Kariui” visad dėkingi.

Jūs

K. Škirpa

1973 m. Kario Nr. 2, 55 pslp. įdėta 8 p. K. K. Vaidoto p. Ryšių kp. karių nuotrauka, kurios aprašyme yra netikslumų, kuriuos prašau paskelbti.

“...Ildefonsas Dalbokas — rusų sušaudytas laisvės kovotojas Krakių miest.”

Tikrai turi būti: Ild. Dalbokas rusų buvo ištremtas Sibiran kur iškentėjęs 10 m. yra grįžęs Lietuvon ir gyvena Kaune.

1942 m. gruodžio 17 d. Krakių mst. buvo sušaudytas jo brolis Vincas Dalbokas, jo pusbrolis (mano brolis) Viktoras Dalbokas, giminaitis Petras Urba, Vladas Zinkus ir 3 nežinomi jauni vyrai (Žiūr. Kario 1972 m. Nr. 5).

Antans Štaras 1972 m. yra miręs plaučių vėžiu ir palaidotas Sargėnuose.

Jonas Dalbokas

Atnaujindamas 1973-ms metams prenumeratą, siunčiu pašto perlaida U.S. PENKIOLIKA (15) dolerių. Aštuonis dol. už prenumeratą ir likusius septynis dol. skiriu KARIUI, kad jis karinesnis ir žvalnesnis būtų. Linkiu kuogeriausios sėkmės KARIUI, kad jis amžiais nežūtų.

KARIO prenumeratorius
Kl. Naudužas
Sutton, West. Ont. Canada

Mažas pageidavimas:

Ar negalėtumėte artimiausiame KARIO numeryje aprašyti nepriklausomos Lietuvos raitelių (gusarų, ulonų, dragūnų, gal ir Gel. Vilko) uniformas — jų spalvas, kol jos nebuvo pakeistos bendra dengiama žalia spalva?

Daugelio prisiminimai jau gerokai apdilo. Jaunimas, iš viso, tų uniformų nepažino. Dragūnus, kurie tik vienoje vietoje — Tauragėje, tėra stovėję, mažai kas yra matęs...

Vytautas Bartuška

Australija

Dėmesio, būvę Lietuvos raiteliai. Nuotraukos su spalvų paaškinimu būtų geriausias būdas patenkinti mūsų malonaus skaitytojo, Australijoje, pageidavimą. Red.

ATVIRAS LAIŠKAS PLK. LTN.

KAZIUI ALIŠAUSKUI

Mes turime būti dėkingi Visagaliui, kad Jums suteikė sveikatos, ištvėrmės ir atkaklumo atlikti tą didį, garbingą ir nepaprastai sunkų darbą, kuris taip reikšmingas mūsų tautos laisvės kovų istorijai.

Amžių bėgyje mūsų protėviai yra atlikę didžiųjų žygių, bet išsamių jų aprašymų ir šiandieną dar neturime.

Toks platus kruopštus darbas apikūdina Jūsų asmenišką ypatingumą ir didį pareigos supratimą.

Ilgiausių metų, didis Kovotojau!

Klemas Čeputis

priešginklių, arba kai helikopterių užpuolimas yra netikėtas, kitais atvejais, helikopteriai yra lengvai pažeidžiami.

Kita veiksminga priemonė — **lengvi šarvuočiai**, kur vietovės ir aplinkybės leidžia, kai sunkesnio tipo šarvuočiai, nežiūrint jų galingos ugnies, partizaniniuose veiksmuose netinka, nes partizaniniai daliniai visuomet nešiojasi lengvus ir veiksmingus priestankinius ginklus, be to, partizanai veikia mažais daliniais ir yra judrūs. Po II Pasaulinio karo daugelyje atvejų buvo naudojami sunkvežimiai, pavartojant montuotus ginklus, arba pakrautus kautinių dalinius, su metalo plokštėmis, arba smėlio maišais šonuose, improvizuojant šarvus priedangai nuo pėstininkų rankinių ginklų. Būdavo naudojami 40 mm dvivamzdžiai priešlėktuviniai pabūklai, sunkaus kalibro kulksvaidžiai ir pan. Tokie sunkvežimiai sėkmingai veikdavo prieš pasalas ir kelių patruliavime.

Artilerijos panaudojimas Vietname buvo sėkmingas tik 105 ir 155 mm gaubicų atveju ir tik atvirose vietose, kur taikiniai ryškiai matomi, kad nepašaudžius savus dalinius (kas dažnai pasitaikydavo). Artilerija tinka puolimo paramai. Kliudomoji ugnis naudoti neapsimoka, nes plotai dideli ir dengti, o priešas juose judrus ir veikia mažais daliniais.

Aviacijos bombardavimai turi abejotinos vertės. B-52 gali numesti 750 svarų bombas apie puskilometrio atstumu nuo savų dalinių (jei ryškiai išskiriami) ir sunaikinti 50% priešų jėgų (jei toje vietoje yra didesnis telkinys). Naikintuvai sėkmingai kauna priešų telkinius kelių šimtų metrų atstumu nuo savų dalinių. Reikia, tačiau, pastebėti, kad lėktuvai yra skirti apšaudyti plotus, ne atskirus taikinius, todėl labiau tinka tiekimo trukdymams, telkinių, bei išteklių ir susiekimo kelių naikinimui. Jie yra labai brangi priemonė, kuri reikalinga laiko pasirengimui.

Tinkamiausias būdas, tai naudoti tuos pačius ginklus ir priemones, bei taktiką kaip ir partizanai (amerikiečių patyrimu Vietname, britų — Malajuose ir Borneo). Sunkiausiai yra aklimatizuotis atvykusiems kovo-

tojams iš kitų klimatinų sąlygų. todėl reikia laiko prisitaikymui kas nekiekvienam pavyksta. Vietos gyventojai atvykėlių atžvilgiu paprastai laikosi pasyviai ir sunku atskirti kuris kam yra palankus, ar priešingas. Aplinkybės sunkina kalbos nemokėjimas. Vietos gyventojai lengviau duodasi palenkiami savon pusėn partizanų (dar ir dėl teroro), negu pagelbą teikiančių, ar kuriais kitais sumetimais veikiančių svetimų kariuomeni dalinių.

Amerikiečiams kariniai veiksmai Vietname buvo didelis ir sunkus karas — patys amerikiečiai žino, kad jiems nereikia ir jie nenori kolonijų. Bet ar tuo tikėjo vietnamiečiai? Į amerikiečius jie, tikriausiai, žiūrėjo kaip į kolonizatorius. Rusai ir kiniečiai rėmė šiaurės Vietnamą savais išskaičiavimais. Žiūrint iš vietnamiečio taško, kuriam ideologija ar politika yra nevisai aiškios, kodėl amerikiečiai turi būt kitoki.

Gana sėkmingas amerikiečių veiksmas buvo išdalinimas virš pusės milijono, taip vadinamų, netinkamų rankinių ginklų su šaudmenimis p. Vietnamo gyventojams (nors nemažą jų ginklų dalis buvo panaudota prieš pačius amerikiečius) ir patarėjų kadrai, kurie išmokę vietnamiečių kalbą, praktiškai gyvenime padėjo organizuoti ekonominio gerbūvio pakėlimą ir apsaugą prieš vietkongiečių užpuldinėjimus.

MUMS RAŠO:

... 1972 m. gruodžio mėn. balsavimu keliu išrinkus naują valdžią ALP (Australian Labor Party), Australijos padangėje pakvipo nemalonus komunizmo kvapas. Prieš tai australai kartu su amerikiečiais liejo kraują kovodami Vietname prieš komunizmą, o dabar, atrodo, patys save prarado komunistams ir, taip sakant, be jokio šūkiu. Kuo tas viskas baigsis — sunku pasakyti. Komunistai, kiek tik gali, plečia savo kontrolę valdžioje ir visoje kitose srityse. Iki šiol Australijoje dar niekad taip nebuvo.

Priede pridedu iškarpa iš vieno laikraščio, nes ne tik mes, bet yra ir australų, kurie labai susirūpinę savo tautos likimu ir, kiek tik gali, tuo tarpu nors ir per spaudą, tam priešinasi.

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS MONETOS

Kas domisi lietuviška numizmatika:

nepriklausomosios Lietuvos popieriniais pinigais — banknotais ir taip pat sidabriniais, bei variniais monetų rinkiniais — monetomis, partartina kreiptis į Vladą Mingėlą.

Dar yra galima įsigyti pilną, sidabrinų ir varinių nepriklausomosios Lietuvos pinigų — monetų rinkinį: **iš viso 14 monetų.**

Kreiptis šiuo adresu:

Vladas Mingėla, 33546 Clifton Drive, Sterling Hts. Mi. 48077, U.S.A.

Pridedu \$14.- čekį už šių metų KARIO numeratą.

Vladas B.
Australia

Prie laiško prideda "The Canberra Times" (1973.II.20) iškarpa, kurioje rašoma:

"**Quo vadis Australia?**... Kraštutinio kairiojo ALP spamo įtaka į vyriausybę yra labai žymi... išrinkus ALP vyriausybę, 1972 m. gruodžio mėn. pasireiškė toki įvykiai: 1. Karinės tarybos prievolė nutraukta; 2. Paleisti iš kalėjimų nusikaltėliai, ten pasodinti pagal krašto įstatymus; 3. Atimtas Australijos pasas žymiam Royal Air Force ats. vice-maršalui, australui Hawkins; 4. Išduotas Australijos pasas žymiam komunistui Wilfred Burchett; 5. Diplomatinis santykių sudarymas su komunistine Kinija, po nepadoriai skubių pasitarimų; 6. Išleidžiant Australijos ambasadorių į komunistinę Kiniją, atsisveikinimo pietuose, dalyvaujant ir keliems ministeriams, daugelis iš svečių neatsistojo mūsų tautinio himno grojimo metu, tačiau jie atsistodavo ir plodavo kiekvieną kartą, kai būdavo paminimas pirminko Mao vardas; 7. Apgalvotai šmeižiamas Jungt. Amerikos Valstybių prezidentas, Australijos vyriausybės ministeriams vartojant aiškiai komunistinius žodžius... ir t.t.

Nenuostabu būtų jei netrukus būtų organizuojama ir australiečių savanorių raudonoji brigada, padėti Vietkongo tvariščiams tęsti kovą ir toliau...

NAUJAS LEIDINYS

Z. Raulinaitis, APUOLĖS UŽPUOLIMAS šimto puslapių knygutė su iliustracijomis, apima aisčių kilčių istorijos audringą laikotarpį — IX amžių.

Vikingų puldinėjimų aud prasidėjusi VIII a. pabaigoje, įsisiūbavo ir užliejo Kuršą, Žiemgalą ir dalinai Prūsus. **Apuolės apgulimas**, vienas iš didžiausių vikingų žygių Pabaltijy, išryškino stiprią Kuršo valstybę.

Atspausa iš 1968 - 71 m. KARIO su papildymais. Kaina \$3.00

**KARIO PRENUMERATORIAMS
IR PLATINTOJAMS**

Kylančios kainos, deja, neaplenkė ir KARIO spausdinimo. Už spaudos darbą spaustuvė, pradedant birželio mėn., **pakėlė kainas 10%.**

Sekantis 10% pakėlimas yra numatomas nuo 1974 m. sausio mėn.

Esame priversti ir mes, nors ir labai apgailestaudami, kelti prenumeratos kainą. **Nuo š. m. birželio 1 d. prenumeratos mokestis bus 9 dol. metams, atskiro KARIO nr. kaina — 1 dol.**

Tikimės, kad KARIO skaitytojai, suprasdami mūsų žurnalo svarbią misiją, nepabūgs tik **v i e n u** doleriu brangesnio metinio mokesčio ir rems mūsų darbą ir toliau.

Suprasdami, tačiau, ir mūsų skaitytojų biudžetinius sunkumus, **darome išimtį tiems prenumeratoriams, kurie sumokės prenumeratą iki birželio 1 d.:** jiems prenumerata už 1973 metus — tik 8 dol.

KARIO Administracija

Įvairių autorių straipsniai skelbiami KARYJE nevisada reiškia redakcijos ar leidėjų nuomonę • KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriami straipsniai turi pasiekti redakciją nemažiau dvi savaites prieš išleidimą. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi • Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą • Čekius, arba "Money Order" adresuoti tik "KARYS" vardu, — ne "Warrior" ar kt.